

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Food Security Situation of Palm Oil Growers Community
in Surat Thani Province

โดย

ภาสกร ธรรมโชติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บุญฤทธิ์ ชูประดิษฐ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Food Security Situation of Palm Oil Growers Community
in Surat Thani Province

โดย

ภาสกร ธรรมโชติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บุญฤทธิ์ ชูประดิษฐ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สนับสนุนโดยกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

(ความคิดเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รายงานผลการวิจัย เรื่อง สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีดำเนินการประเมินสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน และศึกษาแนวทางการจัดการปัจจัยที่มีผลกระทบเพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืนในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ผลการศึกษาสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีสามารถสรุปได้ดังนี้

สถานการณ์ทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่กำลังจะเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ มีอายุเฉลี่ย 53 ปี สมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรเป็นหลัก เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 52.23) ปลูกยางพาราควบคู่ไปกับการปลูกปาล์มน้ำมัน

สุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในภาพรวมโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55) ไม่มีการเจ็บป่วย ในขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่มีอาการเจ็บป่วยส่วนใหญ่เป็นโรคของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หัวใจ เป็นต้น

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีการใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครอง โดยพื้นที่ถือครองส่วนใหญ่ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรโดยเฉพาะการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นหลัก เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีการใช้พื้นที่ถือครองเพื่อการเลี้ยงสัตว์และไม่ใช้เพื่อการเกษตรไม่มากนัก

ในการปลูกปาล์มน้ำมันเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีต้นทุนผันแปรในการปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่เป็นต้นทุนค่าปุ๋ย (ร้อยละ 47.55) รองลงมาเป็นต้นทุนค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต (ร้อยละ 42.11)

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่พึ่งพิงรายได้จากภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก (ร้อยละ 75.28 ของรายได้รวม) โดยมีแหล่งรายได้หลักจากการปลูกปาล์มน้ำมัน รองลงมา ได้แก่ การปลูกยางพารา การเลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชอื่นๆ ตามลำดับ

ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีค่าใช้จ่ายหลัก คือ ค่าโดยสารและค่าน้ำมันที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (ร้อยละ 17.99) รองลงมาได้แก่ ค่าอาหารสดประเภทเนื้อ (ร้อยละ 13.98) และค่าใช้จ่ายทางสังคม (ร้อยละ 13.28) ในส่วนของหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 67.0) มีหนี้สิน โดยมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งเงินกู้หลัก อย่างไรก็ตามหนี้สินโดยส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมเพื่อการเกษตรและเป็นการกู้ยืมเพื่อมาลงทุนในการทำสวนปาล์มน้ำมัน เช่น ซื้อต้นกล้าปาล์มปรับปรุงสวน และบำรุงสวน ซื้อปุ๋ย ซื้ออุปกรณ์การเกษตร ในขณะเดียวกันเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70) มีการออมซึ่งส่วนใหญ่เน้นการออมเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน

ความผันผวนทางด้านราคาเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน โดยเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ ระบุว่าราคาปาล์มตกต่ำ/ไม่แน่นอนเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน (ร้อยละ 96.75) รองลงมาเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันระบุว่า ราคาของพาราตกต่ำ/ไม่แน่นอน (ร้อยละ 58.5)

ตลาดนัดชุมชนถือว่าเป็นแหล่งที่มาของอาหารเพื่อการบริโภคหลักของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน โดยในปัจจุบันเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีการพึ่งพิงแหล่งอาหารจากธรรมชาติไม่มากเหมือนในอดีต

สถานการณ์ด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64.25) มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยสิทธิในการถือครองส่วนใหญ่เป็นโฉนดในขณะที่เดียวกันมีเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในบางพื้นที่ซึ่งกระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มีที่ดินทำกินแต่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดิน

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่ (ร้อยละ 93) ระบุว่าเป็นการปลูกในพื้นที่ที่เหมาะสม เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81.75) ระบุว่าพื้นที่ที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมันในปัจจุบันยังไม่เสื่อมโทรม ทั้งนี้การปลูกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่ (ร้อยละ 49.50) เป็นการปลูกในพื้นที่ราบ รองลงมาเป็นการปลูกในพื้นที่ลุ่ม (ร้อยละ 42.30) มีเพียงส่วนน้อยที่มีการปลูกปาล์มน้ำมันในที่ดอน (ร้อยละ 6.) และที่สูง (ร้อยละ 2.3) ตามลำดับ

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันในช่วง 10 ปีย้อนหลังพบว่าพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 44) เป็นพื้นที่ปลูกข้าวมาก่อน รองลงมาเป็นพื้นที่รกร้าง (ร้อยละ 26.5) พื้นที่ปลูกยางพารา (ร้อยละ 15.0) พื้นที่ปลูกไม้ผล (ร้อยละ 11.8) และพื้นที่อื่นๆ (ร้อยละ 2.8) ก่อนที่จะมีการใช้พื้นที่เหล่านี้ปลูกปาล์มน้ำมันในปัจจุบัน เหตุผลหลักที่เป็นแรงจูงใจในการหันมาปลูกปาล์มน้ำมัน คือ ความเหมาะสมของพื้นที่ (ร้อยละ 83.0) และปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่ดูแลง่าย ให้ผลเร็ว (ร้อยละ 50)

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันยังพึ่งพาแหล่งน้ำจากธรรมชาติเป็นหลักในการปลูกปาล์มน้ำมัน โดยเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81.0) ระบุว่าน้ำฝนเป็นแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการปลูกปาล์มน้ำมัน รองลงมาได้แก่ แหล่งน้ำธรรมชาติ (ร้อยละ 56.5) และ ขุดสระใช้เอง (ร้อยละ 13) โดยเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.0) มองว่าปริมาณน้ำฝนยังมีอยู่เพียงพอเพื่อใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมันของครัวเรือน เกษตรกรบางส่วน (ร้อยละ 28) ระบุว่าปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอที่จะใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมันเนื่องจากภัยแล้งที่เกิดขึ้นในช่วงปีที่ผ่านมาส่งผลให้ปริมาณน้ำฝนเพื่อใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมันมีน้อย

ในขณะที่การเดินทางเพื่อเข้าถึงแหล่งอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือนของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีระยะโดยเฉลี่ย 4.58 กิโลเมตรจากตลาดนัดชุมชนซึ่งเป็นแหล่งอาหารหลักของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

สถานการณ์ด้านปัจจัยการผลิต

พันธุ์ปาล์มน้ำมันที่พบส่วนใหญ่เป็นพันธุ์สุราษฎร์ธานี 2 ระบบการปลูกปาล์มน้ำมันยังเป็นระบบเกษตรที่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีค่อนข้างมาก การปลูกปาล์มน้ำมันและเก็บเกี่ยวผลผลิตปาล์มน้ำมันพบว่ามีการใช้แรงงานในครัวเรือน (ร้อยละ 71.25) และใช้แรงงานนอกครัวเรือน (ร้อยละ 52) โดยการใช้แรงงานนอกครัวเรือนเป็นการจ้างแรงงานเพื่อการเก็บเกี่ยวผลผลิตปาล์มน้ำมันไปยังลานเทหรือโรงสกัด

สถานการณ์ความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.75) ไม่ต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก เนื่องจากที่ดินมีจำกัด และไม่มีแรงงานในการขยายพื้นที่เพาะปลูก

ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับมาตรฐานหรือกฎระเบียบ รวมทั้งแนวโน้มของตลาดโลกและการปลูกปาล์มน้ำมันแบบยั่งยืนซึ่งจำเป็นต่อการปลูกปาล์มน้ำมันยังมียุ่อย่างจำกัดหรือยังมีน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการปลูกปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน (RSPO) มีเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 21.25) ที่รู้จักและเข้าใจ RSPO

ในส่วนของความเสี่ยงซึ่งเกิดการจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในปัจจุบันซึ่งกำลังส่งผลกระทบต่อ การปลูกปาล์มน้ำมัน เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ระบุว่าภัยแล้งเป็นความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีระดับความรุนแรงสูงที่สุด

ในขณะที่ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นจากการปลูกปาล์มน้ำมัน เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันระบุว่าราคาผลผลิตไม่แน่นอน (ร้อยละ 96.50) เป็นปัญหาหลัก รองลงมาได้แก่ ราคาปุ๋ยที่มีราคาสูง (ร้อยละ 74.75)

ในส่วนของ การปรับตัวต่อความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศพบว่ายังมีข้อจำกัดโดยส่วนใหญ่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเลือกที่จะปล่อยตามธรรมชาติ หรือปล่อยตามสภาพ ไม่มีการปรับตัวใดๆ

การปรับตัวด้านการบริโภค เกษตรกรหันไปพึ่งพิงแหล่งอาหารจากธรรมชาติ การกักตุน ลดค่าใช้จ่ายอาหาร ในส่วนของ การปรับตัวต่อภัยแล้ง การปรับตัวที่พบในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ได้แก่ การขุดสระ การดึงน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาใช้

ความมั่นคงอาหารของครัวเรือน

ผลการประเมินระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในด้าน (1) ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร (2) การเข้าถึงอาหาร (3) ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร (4) ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความมั่นคงทางอาหารในระดับมากในด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร (คะแนนเฉลี่ย 3.94)

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความมั่นคงทางอาหารในระดับมากในด้านการเข้าถึงอาหาร (คะแนนเฉลี่ย 3.99)

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความศักยภาพหรือความเข้มแข็งของครัวเรือนต่อความมั่นคงทางอาหารในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.40)

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.32) โดยความเสี่ยงหลัก คือ การได้รับผลกระทบจาก

นโยบายรัฐ (เช่น การนำเข้าน้ำมันปาล์ม หรือ การเพิ่มพื้นที่ปลูกปาล์ม) รองลงมาได้แก่ความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน และความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อแหล่งอาหารในชุมชน

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.25) ไม่เคยกังวลว่าครัวเรือนจะมีอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภค ในส่วนของแนวทางการปรับตัวในกรณีที่มีอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่เลือกวิธีการหาแหล่งอาหารตามแหล่งธรรมชาติ (ร้อยละ 70.25) รองลงมา การลดค่าใช้จ่าย (ร้อยละ 62.25) และการหาแหล่งอาหารที่มีราคาถูก (ร้อยละ 52.25)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน คณะผู้วิจัยได้ทำทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันด้วยวิธีการทดสอบทางสถิติกับระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในด้านต่างๆ ซึ่งประกอบไปด้วย (1) ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร (2) การเข้าถึงอาหาร (3) ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร (4) ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร โดยตัวแปรที่เลือกขึ้นมาทำการทดสอบความสัมพันธ์ ประกอบไปด้วย

- (1) ตัวแปรอาชีพ (แบ่งเป็น 3 กลุ่มอาชีพได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันอย่างเดียว กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและประกอบอาชีพอื่นๆ)
- (2) ตัวแปรลักษณะพื้นที่ที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน (แบ่งพื้นที่ที่ใช้ปลูกเป็น 4 ลักษณะพื้นที่ได้แก่ ที่ลุ่ม ที่ราบ ที่ดอน และที่สูง)
- (3) ตัวแปรกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน (กรรมสิทธิ์ที่ดินในรูปแบบต่างๆ เช่น โฉนด)

ผลการทดสอบทางสถิติในการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน มีดังนี้

ตัวแปรอาชีพ: ระดับความมั่นคงทางด้านอาหารของกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมันอย่างเดียว กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและประกอบอาชีพอื่นๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านต่างๆ ดังนี้ (1) ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร (2) การเข้าถึงอาหาร และ (3) ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร (ด้านศักยภาพของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร ที่ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ)

หากพิจารณาระดับความมั่นคงทางอาหารในด้านต่างๆ ที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติพบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเพียงอย่างเดียวมีระดับความมั่นคงทางอาหารในด้าน (1) ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร (2) การเข้าถึงอาหาร และ (3) ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ

ตัวแปรลักษณะพื้นที่ที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน ระดับความมั่นคงทางด้านอาหารของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ราบ ที่ลุ่ม ที่ดอน และที่สูง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเฉพาะด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร ส่วนด้านอื่นๆ ซึ่งประกอบไปด้วย (1) การเข้าถึงอาหาร (2) ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร และ (3) ด้านศักยภาพของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหารที่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

หากพิจารณาระดับความมั่นคงทางอาหารในด้านที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งได้แก่ ด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารพบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ลุ่มมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารสูงที่สุดเมื่อเทียบกับ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ราบ ที่ดอน และที่สูง

ตัวแปรกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน ระดับความมั่นคงทางด้านอาหารของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ดินที่มีประเภทของกรรมสิทธิ์แตกต่างกันออกไป ผลการทดสอบทางสถิติพบว่าระดับความมั่นคงทางด้านอาหารในด้านต่างๆ (1) ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร (2) การเข้าถึงอาหาร และ (3) ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร (4) ด้านศักยภาพของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหารที่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ดินที่มีประเภทของกรรมสิทธิ์ที่ต่างกันไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการสำรวจสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารและการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในมิติต่างๆ พบว่าสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารมีดังนี้

การเปลี่ยนแปลงในระดับครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน โครงสร้างอายุของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่กำลังเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนในระยะยาวของอาชีพเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและความมั่นคงทางอาหารเนื่องจากผลิตภาพในการปลูกปาล์มลดลงในอนาคต

อัตราการพึ่งพิงภาคเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ลักษณะโครงสร้างครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นครัวเรือนขนาดเล็ก ทำงานทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร แต่สมาชิกส่วนใหญ่ในครอบครัวเป็นแรงงานในภาคเกษตรสะท้อนให้เห็นว่าอัตราการพึ่งพิงภาคเกษตร

ค่อนข้างสูง แหล่งรายได้ของครัวเรือนไม่หลากหลาย ความไม่หลากหลายของแหล่งรายได้อาจส่งผล ทำให้มีความเสี่ยงทางด้านรายได้และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร

แรงงานและประสิทธิภาพของแรงงาน ทั้งนี้แรงงานและประสิทธิภาพแรงงานในการปลูก ปาล์มน้ำมันมีแนวโน้มจะลดลงในระยะยาว โครงสร้างอายุของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่กำลังเข้าสู่ ผู้สูงอายุจะทำให้ความสามารถในการประกอบอาชีพ สามารถทำการผลิตอาหารเอง หรือทำงาน รับจ้างอื่นๆ เพื่อหารายได้ในการซื้ออาหารมาบริโภคเป็นสิ่งที่สำคัญ

การใช้ประโยชน์ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ และการถือครองพื้นที่ ลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครองของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความไม่หลากหลายในการใช้พื้นที่ถือครอง เน้นการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นหลัก เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยสิทธิในการถือครองส่วนใหญ่เป็นโฉนด แต่ยังมีบางพื้นที่ที่มีที่ดินทำกินแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ ในที่ดิน ในส่วนของผู้ที่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินอาจมีปัญหาในเรื่องการเข้าถึงและสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินในระยะยาว

การใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรในสัดส่วนที่สูง จะเห็นว่าระบบการปลูกปาล์มน้ำมัน ยังเป็นระบบเกษตรที่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีค่อนข้างมาก ทำให้ต้นทุนทางการปลูกปาล์มน้ำมัน ค่อนข้างสูง และเกิดการเสื่อมโทรมของพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันก่อให้เกิดความเปราะบางต่อสถานะ ความมั่นคงทางอาหาร นอกจากนี้การใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมียังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูก ปาล์มน้ำมัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานและความมั่นคงทางอาหารในระยะยาว

แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมัน แหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ยังคงพึ่งพาแหล่งน้ำจากธรรมชาติค่อนข้างมาก ในขณะที่พื้นที่ที่มีการพึ่งพิงระบบชลประทานเป็น สัดส่วนที่น้อยมาก นอกจากนี้เกษตรกรบางส่วนยังอยู่ไกลแหล่งน้ำหรือนอกเขตชลประทาน รวมทั้ง บางส่วนอยู่ในที่สูงทำให้กักเก็บน้ำไม่ได้

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน จากการสำรวจ พบว่าความเสี่ยงต่อการผลิตภัยแล้งมีระดับความรุนแรงสูงที่สุดซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลผลิตปาล์มน้ำมัน รายได้ และความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ในระยะยาวปัญหาที่เกิดจากการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทวีความรุนแรงมากขึ้น การปรับตัวต่อความเสี่ยงที่เกิดจากการ เปลี่ยนแปลงสภาพอากาศพบว่ายังมีข้อจำกัดโดยส่วนใหญ่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันยังปล่อยตาม ธรรมชาติ หรือปล่อยตามสภาพไม่มีการปรับตัวใดๆ

ความมั่นคงอาหารของครัวเรือน

ในภาพรวมครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก โดยด้าน ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารอยู่ในระดับมาก การประเมินความมั่นคงทางด้านอาหารด้าน การเข้าถึงอาหาร อยู่ในระดับมาก ในด้านความศักยภาพหรือความเข้มแข็งของครัวเรือนต่อความ มั่นคงทางด้านอาหารอยู่ในระดับปานกลาง ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง

ทางด้านอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย อย่างไรก็ตามความเสี่ยงหลัก คือ การได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ (เช่น การนำเข้าน้ำมันปาล์ม หรือ การเพิ่มพื้นที่ปลูกปาล์ม) ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระดับราคาปาล์มน้ำมัน ส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน รองลงมาได้แก่ความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน และส่งผลกระทบต่อรายได้และความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในที่สุด และความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อแหล่งอาหารในชุมชนส่งผลทำให้แหล่งอาหารตามธรรมชาติลดลงซึ่งส่งผลกระทบต่อความพอเพียงของอาหารในพื้นที่และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่สุด

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน จากการศึกษาพบว่า การมีอาชีพหรือแหล่งรายได้ที่หลากหลาย และลักษณะพื้นที่ในการปลูกปาล์มน้ำมัน ส่งผลกระทบต่อระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ในขณะเดียวกันลักษณะการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ปลูกปาล์มน้ำมันไม่มีผลต่อระดับความมั่นคงทางอาหารในกรณีของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน สะท้อนให้เห็นว่าการปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำให้ไม่มีความหลากหลายของแหล่งรายได้ส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเพียงอย่างเดียวมีระดับความมั่นคงทางอาหารต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น นอกจากนี้การปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ที่เหมาะสมมีผลต่อระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในมิติของความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร

แนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

แนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีดังนี้

1) ลดต้นทุนการผลิต กระบวนการลดต้นทุนการผลิตจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและส่งผลในทางบวกกับความมั่นคงทางอาหาร โดยการลดค่าใช้จ่ายในการทำสวนปาล์ม โดยเฉพาะลดการฟุ้งฟุ้งปุ๋ยเคมี และการใช้สารเคมีในสวนปาล์มน้ำมัน แนวทางการลดต้นทุนโดยยึดหลักระบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืนที่เน้นการผลิตที่ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรหรือการผลิตแบบยั่งยืน อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพบว่าเกษตรกรยังขาดความรู้เกี่ยวกับระบบการผลิตแบบยั่งยืน โดยในปัจจุบันภาคเอกชนมีการดำเนินการในส่วนของการปลูกปาล์มน้ำมันแบบยั่งยืนภายใต้มาตรฐาน RSPO ซึ่งเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่ม RSPO ขายปาล์มน้ำมันได้ในราคาเฉลี่ยสูงกว่าเกษตรกรรายอื่นๆ ประมาณ 0.29 บาทต่อกิโล ในส่วนของการลดการฟุ้งฟุ้งปุ๋ยเคมีและสารเคมี แนวทางการจัดการคือการรวมกลุ่มของเกษตรกรปาล์มน้ำมันทำปุ๋ยอินทรีย์ โดยการรวมกลุ่มจะทำให้ลดการฟุ้งฟุ้งปุ๋ยเคมีลง ทั้งนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันจะต้องมีส่วนในการส่งเสริมให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมี หรือจัดตั้งกลุ่ม

ทำปุ๋ยอินทรีย์ ตัวอย่าง เช่น แต่ละหมู่บ้านมีหมอดินอาสาซึ่งดำเนินการส่งเสริมให้มีการนำทลายปาล์ม น้ำมันมาทำปุ๋ยซึ่งเป็นการลดต้นทุนอีกทางหนึ่ง

2) การรวมกลุ่มทางการเกษตรและกองทุนเพื่อการเกษตร การส่งเสริมรวมกลุ่มทางการเกษตรหรือการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มการผลิตเพื่อการเกษตร โดยในปัจจุบันพบว่ามีการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในลักษณะต่างๆ ตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์หรือการสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ปาล์มน้ำมันในพื้นที่จะช่วยลดค่าปุ๋ยที่เกษตรกรใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมัน ตัวอย่างเช่น สหกรณ์เครดิตยูเนียน เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสามารถซื้อปุ๋ยได้ในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด หรือการรวมกลุ่มหรือการเข้าเป็นสมาชิกกองทุนต่างๆ ในพื้นที่ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน โดยกองทุนดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้มีแหล่งทุนเพื่อการผลิตในพื้นที่

3) การพัฒนาทรัพยากรน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและปัญหภัยแล้งจะส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรน้ำในพื้นที่ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตและความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน แนวทางในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ แนวทางที่มีการดำเนินการในปัจจุบันของเกษตรกร (1) การขุดสระน้ำใช้เอง (2) การเจาะบ่อบาดาลในสวนปาล์ม (3) การติดตั้งระบบน้ำในสวนปาล์ม (3) การสร้างฝายในหมู่บ้านที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อให้การจัดการน้ำในพื้นที่ดีขึ้น การพัฒนาทรัพยากรน้ำจะทำให้ปาล์มน้ำมันมีผลผลิตสูงขึ้น ส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกรและความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน รวมทั้งการพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่เพื่อใช้ในการเกษตร การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

4) การอนุรักษ์ พัฒนา ปรับปรุงแหล่งน้ำและแหล่งอาหารตามธรรมชาติในพื้นที่ แหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งอาหารธรรมชาติในพื้นที่ได้ลดบทบาทลงในการเป็นแหล่งอาหารหลักของเกษตรกรชาวสวนปาล์มน้ำมัน การพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำในพื้นที่ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความสำคัญเพื่อรองรับความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาหารโดยเกษตรกรชาวสวนปาล์มน้ำมัน การพัฒนา ปรับปรุงแหล่งน้ำเดิมในพื้นที่จึงมีความสำคัญเพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีน้ำใช้อย่างเพียงพอในการทำการเกษตร นอกจากนี้เพื่อรองรับภาวะวิกฤตหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่อาจมีการส่งเสริมให้สร้างคลังอาหารในระดับตำบล (Food Bank) การจัดการในระดับพื้นที่หน่วยงานในพื้นที่โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์แหล่งน้ำ

5) การเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ดังนั้นความเข้มแข็งของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญ การส่งเสริมให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทจะต้องดำเนินการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

6) การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประกอบอาชีพเสริม เพื่อรองรับความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร แนวทางการปลูกพืชเสริมหรืออาชีพเสริมของเกษตรกร เช่น การเพาะเห็ด การเลี้ยงผึ้ง

การเลี้ยงวัวและการปลูกข้าวไร่ ในสวนปาล์มเป็นแนวทางในการปรับตัวเพื่อรองรับความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวกลยุทธิ์ระดับจังหวัดหน่วยงานทางการเกษตรเข้าไปส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน นอกจากนี้การดำเนินการในระดับชุมชนควบคู่กันไปโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับชุมชน ดำเนินการส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกรในพื้นที่

7) การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำมาเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับครัวเรือนที่จะรองรับกับปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร การดำเนินการส่งเสริมในระดับพื้นที่ แนวทางที่ปฏิบัติอยู่เดิมคือการนำหมู่บ้านเข้าโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่เกษตรกรบางพื้นที่ก็มีแนวคิดจะนำไปปฏิบัติในระดับครัวเรือนและส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตามเพื่อความยั่งยืนของการดำเนินการ การส่งเสริมในระดับครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นสิ่งสำคัญ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการส่งเสริมและจัดให้มีเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

8) การสนับสนุนให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน เพื่อให้เกษตรกรสามารถเตรียมความพร้อมและมีแนวทางในการปรับตัวเพื่อรองรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะมาตรการจัดการความเสี่ยงในระดับครัวเรือนและในระดับกลุ่มหรือชุมชน การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต การรวมกลุ่มกองทุน ที่ให้ประโยชน์กับการปลูกปาล์มน้ำมันและสร้างความมั่นคงทางอาหาร ให้ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่

Food Security Situation of Palm Oil Growers Community

in Surat Thani Province

Pasakorn Thammachote* and Boonyarit Choopradit

Email: pasakorn.tham@gmail.com, boonyarit@gmail.com

Abstract

Change in agricultural plantation area in recent years has decreased diversification of plantation in Thailand. The government policy which aims to promote the energy industry is one of the main reasons causing a boom in energy plant plantations such as palm oils. The areas which farmers used to grow rice have been used to grow energy plants. This change will have an impact on food security situation in Thailand.

An increase in palm oil plantations will reduce the area of growing other plants especially, food plants. Change in land use and risks from other factors which as agricultural price fluctuation, natural disaster and climate change have an impact on food security situation. In addition, small household palm oil growers currently are facing many challenges which are higher cost of palm oil growing, climate change, degradation of natural resource base, land rights and risks from growing single crop. These changes have caused risks in palm oil plantation and palm oil price. These risks will finally have a negative impact on smallholder palm oil growers' food security situation.

This research was conducted to assess food security situation of palm oil grower's community in Surat Thani province. The objectives of this study are (1) To assess risks and factors which affects food security situation in palm oil growers. (2) To identify methods which help create sustainable food security in palm oil growers. The study surveyed data from 400 palm oil growers in Surat Thani province. The in-depth interviews with palm oil growers and stakeholders in palm oil industry were conducted to identify the path to sustainable food security in palm oil growers.

The study found that palm oil growers in Surat Thani had high level of food security. Food security level regarding food availability was at a high level with average score 3.94. Food security level regarding food access was at a high level with average score 3.99. The potential or the strength of palm oil growers household concerning food security was at a moderate level with an average score 3.40. Risks from factors which could harm food security situation was at low level with average score 2.32.

Majority of palm oil growers in Surat Thani never had concerns regarding the availability of food to consume. Most of palm oil growers chose to search for food from natural sources if they were in the food insecurity situation.

Palm oil growers who have many sources of income have higher food security level when compare with farmers who have palm oil plantation as only source of income. The different land location is also another important factor which affects food security level in palm oil growers. Palm oil growers who grow palm oil in lowland area have higher food security level when compare with palm oil growers who grow palm oil at upland area.

The study finally provide policy recommendations in order to create sustainable food security in palm oil growers which are (1) cost reduction (2)Farmer Cooperatives and Group (3) development of water resource (4) preservation of natural sources in community (5) enhance community and local government agencies' abilities (6) growing alternative crops and animals for domestic consumption and commercial purposes (7) Adaptation of sufficiency economy principle (8) promotion of food security risks' awareness among palm oil growers.

สถานการณ์ความมั่นคงอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาสกร ธรรมโชติ* และ บุญฤทธิ์ ชูประดิษฐ์

Email: pasakorn.tham@gmail.com, boonyarit@gmail.com

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เพาะปลูกการเกษตรกรรม โดยมุ่งเน้นการปลูกพืชเพื่อตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมส่งผลให้ความหลากหลายของพืชชนิดต่างๆ ในปัจจุบันลดน้อยลง รวมทั้งนโยบายส่งเสริมพืชพลังงานที่ ส่งผลให้เกิดการแย่งพื้นที่เพาะปลูกระหว่างพืชอาหารและพืชพลังงานซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพรวมของความมั่นคงทางอาหารของประเทศ

การเพิ่มขึ้นของจำนวนพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน ทำให้พื้นที่เพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆ ลดลง โดยเฉพาะพืชอาหาร การเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์ที่ดินประกอบกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ เช่น ความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร ภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอื่นๆ กำลังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร ในปัจจุบันเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน กำลังเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น ต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากร สิทธิในที่ดินทำกิน และความเสี่ยงที่เกิดจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดความเสี่ยงทั้งในด้านการผลิต ด้านราคาซึ่งส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีรายได้ที่ไม่แน่นอนซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสถานการณ์ ความเสี่ยง และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและศึกษาหาแนวทางการจัดการปัจจัยที่มีผลกระทบ เพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคงอาหารอย่างยั่งยืนของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการสุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งใช้เป็นตัวแทนประชากรในงานวิจัย ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้นตอน (multi-stage stratified sampling) ซึ่งแบ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรออกเป็นระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เพื่อให้ได้มาซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 400 ครัวเรือน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในภาพรวมครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.94) ด้านการเข้าถึงอาหารอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.99) ในด้านความศักยภาพหรือความเข้มแข็งของครัวเรือนต่อความมั่นคงทางด้านอาหารอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.40) ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ส่งผลกระทบต่อแหล่งอาหารและความเสี่ยงส่งผลกระทบต่อารปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งจะส่งผลกระทบต่อรายได้และความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่สุดอยู่ในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.32)

การปรับตัวต่อความไม่มั่นคงอาหารของครัวเรือน ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ร้อยละ 76.25 ไม่เคยกังวลว่าครัวเรือนจะมีอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภค แนวทางการปรับตัวต่อภาวะความไม่มั่นคงทางอาหารดังกล่าวที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือการหาแหล่งอาหารตามแหล่งธรรมชาติ ร้อยละ 70.25 รองลงมา การหาแหล่งอาหารที่มีราคาถูกเพื่อลดค่าใช้จ่าย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ประกอบไปด้วย การมีอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากการปลูกปาล์มน้ำมันเพียงอย่างเดียว (กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมัน กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและอื่นๆ) มีผลต่อความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้าน คะแนนเฉลี่ยดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหารที่แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ลักษณะของพื้นที่ที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน ได้แก่ ที่ลุ่ม ที่ราบ ที่ดอน และที่สูง มีผลต่อความมั่นคงทางอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในส่วนของตัวแปรกรรมสิทธิ์ในที่ดินมีอิทธิพลต่อคะแนนเฉลี่ยดัชนีความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้าน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

โดยสรุปสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารในชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันพบว่าในภาพรวมเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความมั่นคงทางอาหารอยู่ในระดับมาก มีความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านอาหาร และขาดความรู้ในการเตรียมความพร้อมและปรับตัวกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

แนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี กระบวนการลดต้นทุนการผลิตจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและส่งผลดีต่อระดับความมั่นคงทางอาหาร การรวมกลุ่มทางการเกษตร การพัฒนาทรัพยากรน้ำ การอนุรักษ์แหล่งน้ำและแหล่งอาหารตามธรรมชาติในพื้นที่ การเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในสวนปาล์มน้ำมันเพื่อรองรับความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและ การสนับสนุนให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน เพื่อให้เกษตรกรสามารถเตรียมความพร้อมและมีแนวทางในการปรับตัวเพื่อรองรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร

คำนำ

รายงานผลการวิจัย เรื่อง สถานการณ์ความมั่นคงอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ประเมินสถานการณ์ความเสี่ยง และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (2) ศึกษาหาแนวทางการจัดการปัจจัยที่มีผลกระทบ เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงอาหารอย่างยั่งยืนของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

คณะผู้วิจัยโครงการใคร่ขอขอบพระคุณ กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งประกอบด้วย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และเกษตรกรที่ได้ให้ข้อมูลที่มีคุณค่าแก่งานวิจัยนี้ นอกจากนี้คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำที่มีคุณค่าแก่งานวิจัยนี้มาโดยตลอด

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานผลการวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดการเรื่อง สถานการณ์ความมั่นคงอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีต่อไป

คณะผู้วิจัย

มกราคม 2559

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	i
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	li
Abstract	viii
บทคัดย่อ	x
คำนำ	xii
สารบัญ	xiii
สารบัญตาราง	xiv
สารบัญภาพ	xxii
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	2
1.3 ระเบียบวิธีวิจัย	3
1.4 ขอบเขตการศึกษา	4
1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	5
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	6
2.1 มิติของความมั่นคงทางอาหาร	9
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
บทที่ 3 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน	15
3.1 ลักษณะภูมิประเทศ	15
3.2 ลักษณะภูมิอากาศ	16
3.3 แหล่งน้ำธรรมชาติ	16
3.4 เขตการปกครองและประชากร	16
3.5 ระบบชลประทาน	17
3.6 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	17
3.7 ภัยธรรมชาติต่าง ๆ	18
3.8 สภาพเศรษฐกิจ	20
3.9 สถานการณ์พื้นที่ถือครองและลักษณะการทำเกษตร	23
3.10 เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร	24
3.11 ลักษณะการทำเกษตร	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน(ต่อ)	
3.12 สถานการณ์ปาล์มน้ำมันของจังหวัดสุราษฎร์ธานี	28
บทที่ 4 ผลการวิจัย	33
4.1 ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน	33
4.2 การใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครอง ผลผลิตต่อไร่ ต้นทุนการผลิต	38
4.3 รายได้ แหล่งที่มาของรายได้ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และการออมของเกษตรกร	41
4.4 แหล่งที่มาของอาหารเพื่อบริโภค	47
4.5 สถานการณ์ด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน	49
4.6 สถานการณ์ด้านปัจจัยการผลิต	54
4.7 สถานการณ์ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร	58
4.8 ความมั่นคงอาหารของครัวเรือน	62
4.9 การปรับตัวต่อความไม่มั่นคงทางอาหารของครัวเรือน	68
4.10 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน	70
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	83
5.1 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	83
5.2 แนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน	86
บรรณานุกรม	90
ภาคผนวก	93
ภาคผนวก ก. แบบสอบถาม	94
ภาคผนวก ข. รูปกิจกรรม	104

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	พัฒนาการของแนวคิดความมั่นคงทางอาหารตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน
ตารางที่ 2.2	พัฒนาการของนิยามของคำว่า “ความมั่นคงทางอาหาร”
ตารางที่ 3.1	จำนวนประชากรของประเทศ ภาคใต้ กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และจังหวัด สุราษฎร์ธานี พ.ศ.2551-2556
ตารางที่ 3.2	แสดงพื้นที่ชลประทานที่สร้างเสร็จแล้วสิ้นถึงปี ระดับประเทศ ภาคใต้ กลุ่ม จังหวัด และระดับจังหวัด ปีงบประมาณ พ.ศ.2551-2555 (ไร่)
ตารางที่ 3.3	พื้นที่ป่าไม้ภาคใต้ ประจำปี พ.ศ.2556
ตารางที่ 3.4	สถานการณ์ความเสียหายจากอุทกภัย และดินถล่มของจังหวัดสุราษฎร์ธานี
ตารางที่ 3.5	สถานการณ์ความเสียหายจากอุทกภัย และดินถล่มแยกตามรายอำเภอของ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ตารางที่ 3.6	ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP)ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ล้านบาท)
ตารางที่ 3.7	ผู้ถือครองทำการเกษตร จำแนกตามลักษณะการทำเกษตร จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ตารางที่ 3.8	เนื้อที่ถือครองทำการเกษตรและเนื้อที่ถือครองเฉลี่ยจังหวัดสุราษฎร์ธานี
ตารางที่ 3.9	ผู้ถือครองทำการเกษตร จำแนกตามลักษณะของการทำการเกษตรและอำเภอ
ตารางที่ 3.10	เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ปาล์มน้ำมัน จังหวัด สุราษฎร์ธานี
ตารางที่ 3.11	ปาล์มน้ำมันเปรียบเทียบเนื้อที่ยืนต้นระหว่างปี 2551 และ 2555
ตารางที่ 3.12	จำนวนครัวเรือน เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเนื้อที่ปลูกปาล์มน้ำมัน
ตารางที่ 4.1	ข้อมูลตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
ตารางที่ 4.2	ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างในจังหวัด สุราษฎร์ธานี
ตารางที่ 4.3	อายุของเกษตรกรระยะเวลาอาศัยในพื้นที่ประสบการณ์ในการปลูกปาล์ม น้ำมัน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน
ตารางที่ 4.4	แรงงานของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน
ตารางที่ 4.5	ข้อมูลอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากการปลูกปาล์มน้ำมัน
ตารางที่ 4.6	ข้อมูลทางด้านสุขภาพของสมาชิกครอบครัวเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.7	ข้อมูลโรคในครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน 38
ตารางที่ 4.8	ข้อมูลการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของสมาชิกครอบครัวเกษตรกรผู้ปลูก ปาล์มน้ำมัน 38
ตารางที่ 4.9	การใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครองของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน 39
ตารางที่ 4.10	พื้นที่ให้ผลผลิตและพื้นที่ไม่ให้ผลผลิตในการปลูกพืช 39
ตารางที่ 4.11	ข้อมูลแสดงพื้นที่เฉลี่ยการปลูกปาล์มน้ำมันของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูก ปาล์มน้ำมันตามอายุของต้นปาล์ม 40
ตารางที่ 4.12	ต้นทุนผันแปรการผลิตปาล์มน้ำมัน 40
ตารางที่ 4.13	แสดงรายได้และแหล่งที่มาของรายได้ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์ม น้ำมัน 41
ตารางที่ 4.14	แสดงรายได้และแหล่งที่มาของรายได้ในภาคเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูก ปาล์มน้ำมัน 41
ตารางที่ 4.15	แสดงรายได้และแหล่งที่มาของรายได้นอกภาคเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูก ปาล์มน้ำมัน 42
ตารางที่ 4.16	ค่าใช้จ่ายเพื่ออุปโภคและบริโภค ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมาของครัวเรือน เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน 42
ตารางที่ 4.17	หนี้สินและแหล่งเงินกู้ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน 44
ตารางที่ 4.18	ลักษณะการกู้ยืมเงินของครัวเรือนผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน 44
ตารางที่ 4.19	แหล่งสินเชื่อการกู้ยืมเพื่อการเกษตร 44
ตารางที่ 4.20	แหล่งสินเชื่อการกู้ยืมไม่ใช่เพื่อการเกษตร 45
ตารางที่ 4.21	การออมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน 45
ตารางที่ 4.22	แหล่งเงินออมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน 46
ตารางที่ 4.23	ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน 46
ตารางที่ 4.24	แหล่งที่มาของอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์ม น้ำมัน 47
ตารางที่ 4.25	แสดงแหล่งที่มาของอาหารเพื่อบริโภคแยกตามรายการอาหาร 48
ตารางที่ 4.26	แสดงสิทธิการถือครองพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน 50
ตารางที่ 4.27	ความเหมาะสมและความเสื่อมโทรมของพื้นที่การปลูกปาล์มน้ำมัน 50
ตารางที่ 4.28	ลักษณะของพื้นที่ที่ใช้เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน 51

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.29 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ก่อนที่จะเปลี่ยนปลูกปาล์มน้ำมัน	51
ตารางที่ 4.30 เหตุผล/แรงจูงใจในการปลูกปาล์มน้ำมัน	52
ตารางที่ 4.31 การเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือนของเกษตรกรปลูกปาล์มน้ำมัน	53
ตารางที่ 4.32 การเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือนของเกษตรกรปลูกปาล์มน้ำมัน	53
ตารางที่ 4.33 แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร	53
ตารางที่ 4.34 ปริมาณน้ำฝนในพื้นที่เพื่อใช้ในการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน	54
ตารางที่ 4.35 ระยะทางในการเข้าถึงแหล่งอาหารของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน	54
ตารางที่ 4.36 สายพันธุ์ปาล์มที่ปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน	54
ตารางที่ 4.37 แหล่งที่ซื้อพันธุ์ปาล์มปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน	55
ตารางที่ 4.38 การใช้ปัจจัยการผลิตในการปลูกปาล์ม	56
ตารางที่ 4.39 ปัจจัยการผลิตในการปลูกปาล์ม	56
ตารางที่ 4.40 แรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมัน	57
ตารางที่ 4.41 การจ้างแรงงานนอกครัวเรือนของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน	57
ตารางที่ 4.42 การใช้แรงงานในครัวเรือนและนอกครัวเรือนในการปลูกปาล์มน้ำมัน	58
ตารางที่ 4.43 ความต้องการขยายพื้นที่ สาเหตุไม่ต้องการขยาย และสาเหตุในการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน	58
ตารางที่ 4.44 ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการปลูกปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน (RSPO) ของเกษตรกร	59
ตารางที่ 4.45 ระดับความรุนแรงของความเสี่ยงต่อการผลิตและการบริโภคจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน	60
ตารางที่ 4.46 ปัญหาที่พบในการปลูกปาล์มน้ำมัน	60
ตารางที่ 4.47 อันตราย และค่าดัชนีปัญหาที่พบในการปลูกปาล์มน้ำมัน	61
ตารางที่ 4.48 ด้านความพอเพียง และการมีอยู่ของอาหาร	63
ตารางที่ 4.49 การเข้าถึงอาหาร	65
ตารางที่ 4.50 ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร	66
ตารางที่ 4.51 การมีความเสี่ยงจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร	67

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.52 ความกังวลว่าครัวเรือนจะมีอาหารไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคของครัวเรือน	68
ตารางที่ 4.53 วิธีการปรับตัวในกรณีที่ท่านมีอาหารไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคในครัวเรือนของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน	69
ตารางที่ 4.54 ทดสอบสมมติฐานการเท่ากันของความแปรปรวนของแต่ละกลุ่มทั้ง 4 ด้าน	71
ตารางที่ 4.55 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้าน จำแนกตามอาชีพ	71
ตารางที่ 4.56 ผลต่างค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร จำแนกตามอาชีพ	72
ตารางที่ 4.57 ผลต่างค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มด้านการเข้าถึงอาหารจำแนกตามอาชีพ	73
ตารางที่ 4.58 ผลต่างค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มด้านความเสี่ยงปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มี ผลกระทบต่ออาหารจำแนกตามอาชีพ	73
ตารางที่ 4.59 ทดสอบสมมติฐานการเท่ากันของความแปรปรวนของแต่ละกลุ่มทั้ง 4 ด้าน	74
ตารางที่ 4.60 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้าน จำแนกตามลักษณะพื้นที่	75
ตารางที่ 4.61 ผลต่างค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร จำแนกตามลักษณะพื้นที่	75
ตารางที่ 4.62 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้าน จำแนกตามกรรมสิทธิ์ที่ดิน	76
ตารางที่ 4.63 เปรียบเทียบด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร	77
ตารางที่ 4.64 เปรียบเทียบการเข้าถึงอาหารของเกษตรกร	78
ตารางที่ 4.65 เปรียบเทียบศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความ มั่นคงทางอาหาร	79
ตารางที่ 4.66 เปรียบเทียบความเสี่ยงจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหาร (ปัจจัยเชิงลบ)	80
ตารางที่ 4.67 ตารางแสดงความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารของเกษตรกร	81

สารบัญภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 3.1 จำนวนผู้ถือครองทำการเกษตร และเนื้อที่ถือครองทำการเกษตร	26

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เพาะปลูกเกษตรกรรม โดยมุ่งเน้นการปลูกพืชเพื่อตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมส่งผลให้ความหลากหลายของพืชชนิดต่างๆ ในปัจจุบันลดน้อยลง รวมทั้งนโยบายส่งเสริมพืชพลังงานที่ขาดการจัดสรรพื้นที่เพาะปลูกอย่างชัดเจน ทำให้เกิดการแย่งพื้นที่เพาะปลูกระหว่างพืชอาหารและพืชพลังงานซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพรวมของความมั่นคงทางอาหารของประเทศ

ประเทศไทยมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 320.70 ล้านไร่ในปี พ.ศ. 2557 เป็นที่ดินเพื่อการเกษตร 149.236 ล้านไร่ โดยใช้พื้นที่การปลูกข้าว (ที่นา) 69.964 ล้านไร่ พืชไร่ 31.154 ล้านไร่ ไม้ผลและไม้ยืนต้น (รวมปาล์มน้ำมัน) 34.915 และผักและไม้ดอกและไม้ประดับ 1.398 ล้านไร่ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เนื้อที่ปลูกข้าวลดลงจาก 72 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2530 เป็น 69 ล้านไร่ในปี พ.ศ. 2557 ในขณะเดียวกันเนื้อที่ปลูกพืชไร่ลดลงจาก 33 ล้านไร่ในปี 31.154 ในปี พ.ศ. 2557 โดยมีการขยายตัวของพื้นที่ไม้ผลและไม้ยืนต้น โดยเฉพาะยางพาราและปาล์มน้ำมันจาก 16 ล้านไร่ในปี พ.ศ. 2530 เป็น 34.915 ล้านไร่ จะเห็นได้ว่าการเพิ่มขึ้นของพื้นที่พืชพลังงานโดยเฉพาะปาล์มน้ำมัน ในขณะที่พื้นที่ปลูกข้าวลดลงซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาหาร

การทำเกษตรกรรมของไทยส่วนใหญ่เป็นการเพาะปลูกพืช ไร่ละ 96.4 โดยทำการเพาะปลูกพืชอย่างเดียวหรือประเภทเดียว ไร่ละ 76.5 ส่วนที่ทำการเพาะปลูกพืชและทำเกษตรประเภทอื่นร่วมด้วย มีไร่ละ 19.9 นอกจากนี้การทำเกษตรของไทยส่วนใหญ่เป็นการทำการเกษตรที่พึ่งพาน้ำฝนโดยการปลูกพืชส่วนใหญ่เป็นการเพาะปลูกตามฤดูกาล

ในปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกอาหารที่สำคัญของโลก อย่างไรก็ตามพบว่า ไร่ละ 17 ของประชากรทั้งหมดของประเทศโดยเฉพาะครัวเรือนในชนบททั้งในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศกำลังประสบกับภาวะความไม่มั่นคงทางอาหาร (Isvilanonda and Bunyasiri, 2009)

สาเหตุหลักของความไม่มั่นคงทางอาหารในประเทศไทยซึ่งประกอบไปด้วย ปัญหาความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากรอาหาร ปัญหาของระบบการผลิตอาหารที่ไม่ยั่งยืน ปัญหาโครงสร้างของที่ดินทำกินและสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร อิทธิพลของบริษัทค้าปลีกขนาดใหญ่ และโมเดิร์น เทตในการกระจายอาหาร การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก ผลกระทบจากนโยบายเขตการค้าเสรี ปัญหาสุขภาวะที่เกิดจากการตกค้างของสารเคมี วัฒนธรรมอาหารที่เปลี่ยนไป นโยบายความมั่นคงทางอาหารระดับประเทศ และการแผ่ขยายของอาณานิคมทางอาหาร (ชินสุทิพย์และคณะ, 2554)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ให้ความสำคัญกับประเด็นความมั่นคงทางอาหาร โดยเล็งเห็นว่าความมั่นคงทางอาหารมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหาสำคัญของประเทศในอนาคตสืบเนื่องจากความต้องการพืชพลังงาน สินค้าเกษตรและอาหารที่เพิ่มขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของประชากร ในขณะที่

ปริมาณการผลิตพืชและอาหารลดลงด้วยข้อจำกัดทางพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานในอนาคต รวมทั้งราคาอาหารที่ปรับตัวสูงขึ้นเกินกำลังซื้อ โดยเฉพาะในกลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะยากจน อาจนำไปสู่วิกฤตอาหารได้ (สำนักงานเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

การเพิ่มขึ้นของจำนวนพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทำให้พื้นที่เพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆ ลดลงโดยเฉพาะพืชอาหาร การเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์ที่ดินประกอบกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ เช่น ความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร ภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อื่นๆ กำลังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร

การปลูกปาล์มน้ำมันในประเทศไทยได้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกเรื่อยมาอันเป็นผลมาจากแผนพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มในช่วงที่ผ่านมาซึ่งมุ่งเน้นการขยายพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน รวมถึงโครงการพัฒนาพลังงานทดแทนซึ่งใช้น้ำมันปาล์มเป็นวัตถุดิบหลักเพื่อนำไปผลิตเป็นน้ำมันไบโอดีเซลเพื่อลดความเสี่ยงด้านพลังงาน ทำให้พื้นที่การเพาะปลูกปาล์มน้ำมันขยายเพิ่มมากขึ้นในทั่วทุกภาคของประเทศ ส่งผลให้เกษตรกรของประเทศไทยโดยเฉพาะเกษตรกรในภาคใต้ รวมถึงเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้หันมาปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้น จนในปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศที่สามารถผลิตปาล์มน้ำมันใช้ได้เพียงพอภายในประเทศและส่งออกได้บางส่วน

ในปัจจุบันเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกำลังเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น ต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากร สิทธิในที่ดินทำกิน และความเสี่ยงที่เกิดจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดความเสี่ยงทั้งในด้านการผลิต ด้านราคาซึ่งส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีรายได้ที่ไม่แน่นอนซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการประเมินสถานการณ์ ความเสี่ยง วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน และศึกษาแนวทางการจัดการปัจจัยที่มีผลกระทบเพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืนในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน โดยมีฐานพื้นที่คือชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 เพื่อประเมินสถานการณ์ ความเสี่ยง และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.2.2 ศึกษาหาแนวทางการจัดการปัจจัยที่มีผลกระทบ เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืนของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3 ระเบียบวิธีวิจัย

1.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจำนวน 44,877 ครัวเรือน

1) การสุ่มตัวอย่าง จำแนกวิธีการสุ่มตัวอย่างตามกลุ่มประชากรดังนี้

การสุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งใช้เป็นตัวแทนประชากรในงานวิจัย ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage stratified sampling) ซึ่งแบ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรออกเป็นระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เพื่อให้ได้มาซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 400 ครัวเรือน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

2) การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

พัฒนาแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร และทดลองใช้แบบสอบถามที่นักวิจัยพัฒนาขึ้นกับเกษตรกรปลูกปาล์มน้ำมันในเบื้องต้น เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และความชัดเจนของแบบสอบถามรวมถึงเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในระหว่างการสำรวจข้อมูลจริง

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ การรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)จากแบบสอบถามเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยแบบสอบถามมีโครงสร้างข้อมูลที่สำคัญประกอบไปด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ตอนที่ 2 ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ต้นทุนการผลิต และราคาขายที่เกษตรกรขายได้

ตอนที่ 3 รายได้ แหล่งที่มาของรายได้ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ รายจ่าย หนี้สินและการออมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ตอนที่ 4 แหล่งที่มาของอาหารเพื่อบริโภค ค่าใช้จ่ายด้านอาหารของครัวเรือนต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมดของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ตอนที่ 5 สถานการณ์เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

5.1 สถานการณ์ด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ความเสื่อมโทรมของดิน การใช้ประโยชน์จากที่ดินการถือครองพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินน้ำ (น้ำฝน และระบบชลประทาน) การขนส่ง

5.2 สถานการณ์ด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ ความหลากหลายของพันธุ์ การใช้ปุ๋ยและสารเคมี แรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมัน

5.3 สถานการณ์ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงกฎกติกาโลก (เช่น มาตรฐานปาล์ม RSPO เป็นต้น) นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง โครงสร้างแรงงานในเกษตรกรปาล์มน้ำมัน และแหล่งอาหารธรรมชาติในพื้นที่

ในขณะเดียวกันยังมีการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) รวบรวมจากการค้นคว้าเอกสาร หนังสือ งานวิจัย เอกสารวิชาการ และเอกสารเผยแพร่อื่นๆ รวมทั้งข้อมูลจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ฐานข้อมูล จปฐ. สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นต้น

4) การวิเคราะห์ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อ 1 ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันรวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ จะถูกนำเสนอและวิเคราะห์ในรูปแบบ ข้อมูลตารางความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ต่ำสุด และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างและข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น สำหรับนำไปใช้วิเคราะห์สถานการณ์ภาพ ความเสี่ยง และปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

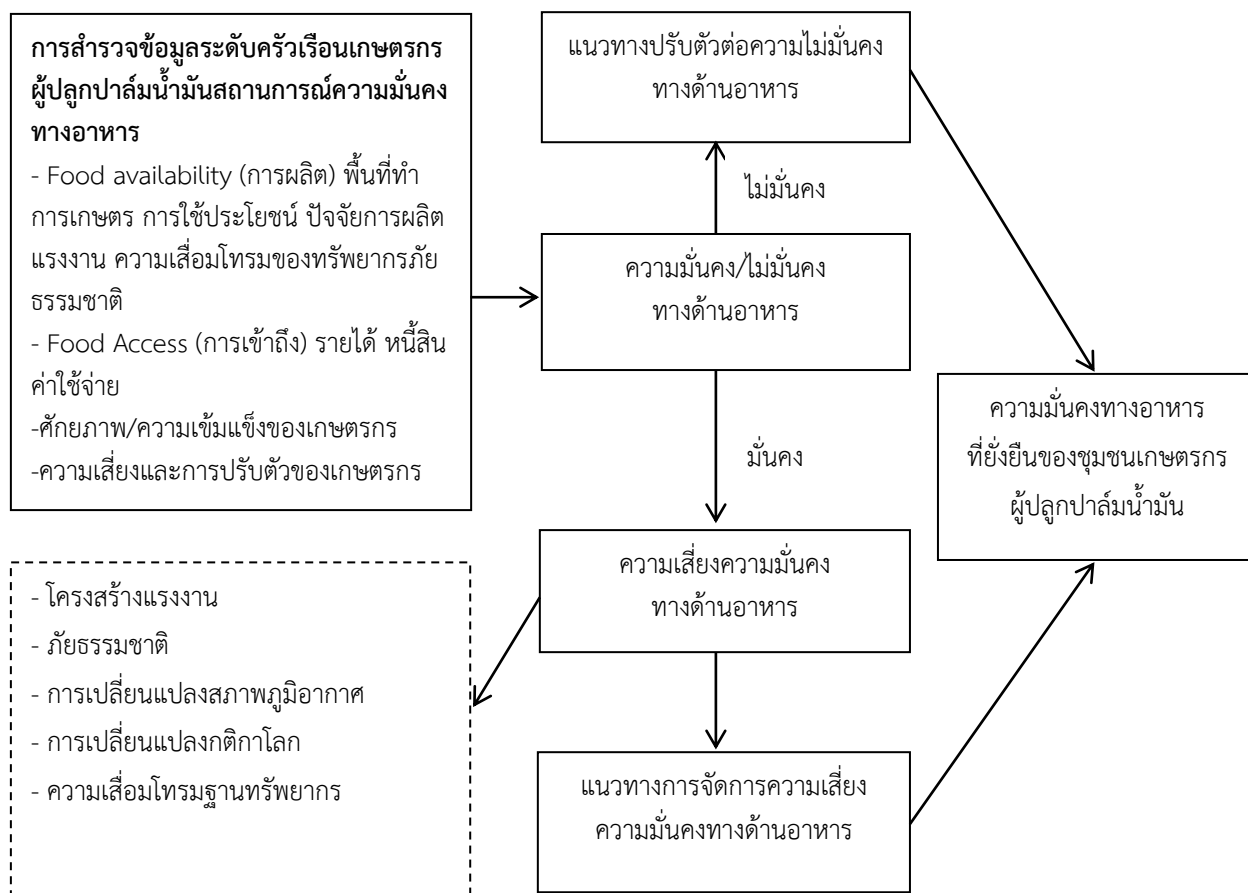
เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อ 2 ในการศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบเพื่อนำไปสู่ความมั่นคงอาหารอย่างยั่งยืนของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และนำเสนอต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับต่างๆ

โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาทำการสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการจัดการผลกระทบที่จะสามารถนำไปสู่ความมั่นคงอาหารอย่างยั่งยืนของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน จังหวัดสุราษฎร์ธานีรวมถึงมีการนำเสนอข้อมูลผลการศึกษา และแนวทางการจัดการที่เหมาะสมและยั่งยืน กลับคืนสู่ชุมชนผ่านเวทีแลกเปลี่ยน และกิจกรรมนำเสนอผลงานวิจัย

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการประเมินสถานการณ์ ความเสี่ยง และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและศึกษาหาแนวทางการจัดการปัจจัยที่มีผลกระทบเพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคงอาหารอย่างยั่งยืนของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการประเมินสถานการณ์ความมั่นคงทางด้านอาหารครอบคลุมมิติความมั่นคงทางอาหารซึ่งกำหนดโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ โดยได้นำมาศึกษาเพียง 2 มิติหลัก คือ ด้านความปลอดภัยและการมีอยู่ของอาหาร การเข้าถึงอาหาร รวมไปถึงการประเมินศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร ความเสี่ยงและการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาแนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรไม่แสวงหากำไรเป็นอย่างมาก โดยแนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารได้รับการพัฒนามาโดยตลอดและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป การให้คำนิยามของความมั่นคงทางอาหารจึงเกิดขึ้นในหลายบริบทและหลายมิติ แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารได้เริ่มมีการกล่าวถึงครั้งแรกในช่วงทศวรรษ 1970 โดยคำจำกัดความของความมั่นคงทางอาหารที่ถูกนิยามโดยนักวิชาการและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในช่วงปี ค.ศ. 1974-1991 มีจำนวนประมาณ 194 คำจำกัดความ (Smith *et al*, 1993)

จุดเริ่มต้นของแนวคิดความมั่นคงทางด้านอาหารได้มีการกล่าวถึงตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยแนวคิดได้ถูกพัฒนาตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หลายๆ ประเทศเผชิญกับภาวะขาดแคลนอาหารเนื่องจากสภาพภูมิอากาศที่เลวร้าย ในขณะเดียวกันราคาน้ำมันที่ปรับตัวสูงขึ้นในช่วงนั้นส่งผลให้ราคาอาหารปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับหลายๆ ประเทศในช่วงนั้นมีการพึ่งพาความช่วยเหลือทางด้านอาหาร (Food Aids) โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา อย่างไรก็ตามผลของการปรับตัวสูงขึ้นของราคาน้ำมันที่ส่งผลให้ราคาอาหารปรับตัวสูงขึ้นทำให้ขีดความสามารถในการช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาในเรื่องของการให้ความช่วยเหลือทางอาหารลดลง ในที่สุดก็ส่งผลให้เกิดวิกฤตอาหารระหว่างประเทศทำให้หลายๆ ประเทศทั้งพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาเรียกร้องให้องค์การสหประชาชาติจัดให้มีการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตอาหารที่เกิดขึ้น

องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้จัดให้มีการประชุม World Food Conference ในปี 1974 ที่ กรุงโรม ประเทศ อิตาลี โดยเป็นการประชุมระดับนานาชาติครั้งแรกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความมั่นคงทางอาหาร การจัดการประชุมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องความมั่นคงทางอาหารได้ถูกยกระดับเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก ภายหลังการประชุมดังกล่าวมีมาตรการและแนวทางต่างๆ ออกมาในการดำเนินการเพื่อไม่ให้เกิดความไม่มั่นคงทางอาหารหรือมีความมั่นคงทางอาหารนั่นเอง ที่ประชุม World Food Conference ในครั้งนี้มองปัญหาเรื่องความมั่นคงทางอาหารหลักๆ เป็นเรื่องความพอเพียงของอุปทานอาหาร (Food Supply) การผลิตอาหารให้พอเพียงกับความต้องการบริโภคอาหารของประชากรโลก ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาความมั่นคงทางอาหารจึงมุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตอาหารให้มีอย่างเพียงพอ หลังจากนั้นปัญหาเรื่องความมั่นคงทางอาหารมักจะถูกกล่าวถึงเมื่อมีสถานการณ์ฉุกเฉินในระดับประเทศ จนกระทั่งในช่วงปี ค.ศ. 1981 Amartya Sen ได้เสนอแนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารในมิติใหม่ซึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิในการเข้าถึงอาหาร (Food Entitlement) เป็นสำคัญ Amartya Sen มองว่าปัญหาของความไม่มั่นคงทางอาหารเป็นเรื่องของสิทธิในการเข้าถึงอาหารมากกว่าเป็นเรื่องของการมีอาหารเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียง แนวคิดของ Amartya Sen ทำให้มีการคำนึงถึงมิติของการ

เข้าถึงอาหารในเรื่องความมั่นคงทางอาหาร อย่างไรก็ตามในประเด็นเรื่องสิทธิในการเข้าถึงอาหาร (Food Entitlement) ที่ถูกนำเสนอโดย Amartya Sen หลายๆ ฝ่ายมองว่าค่อนข้างเป็นนามธรรมและยากที่จะทำการวัดออกมาในเชิงปริมาณ

ต่อมาแนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารได้ถูกขยายกรอบบูรณาการกับศาสตร์ต่างๆ และมีความเป็นสหวิทยาการมากขึ้นโดยเฉพาะการบูรณาการระหว่างเกษตรและโภชนาการในกรอบของความมั่นคงทางด้านอาหาร การประชุม International Conference on Nutrition ในปี ค.ศ. 1992 ซึ่งจัดขึ้นโดย FAO และ WHO ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี สะท้อนมุมมองความมั่นคงทางอาหารที่กว้างขึ้น โดยมีการกล่าวถึงความมั่นคงทางอาหาร ในประเด็นของสิทธิในการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยและมีสารอาหารที่เพียงพอกับความต้องการของมนุษย์ ทั้งนี้แนวคิดจากที่ประชุมมองว่าความพอเพียงของอาหารมิใช่ปัญหาหลักในเรื่องความมั่นคงทางอาหารแต่ประเด็นเรื่องความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเป็นเรื่องสำคัญ

แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารมีวิวัฒนาการเรื่อยมา จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1996 ซึ่งถือได้ว่าเป็นปีสำคัญในประวัติศาสตร์ของความมั่นคงทางอาหาร เนื่องจากการกำหนดคำจำกัดความของความมั่นคงทางอาหารขึ้นใหม่ที่ได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้มากที่สุดเป็นคำจำกัดความจากที่ประชุมสุดยอดว่าด้วยอาหารโลก (World Food Summit) ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี ในปี ค.ศ. 1996 โดยให้คำจำกัดความหรือนิยามของความมั่นคงทางอาหารไว้ว่า “ความมั่นคงทางอาหารในระดับบุคคล ครัวเรือน ประเทศ ภูมิภาค และระดับโลกจะเกิดขึ้นเมื่อประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารที่พอเพียง ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ ได้ตลอดเวลาทั้งในมิติทางกายภาพและมิติทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อความต้องการสารอาหารและรสนิยมอาหารในการมีชีวิตที่มีสุขภาพดี” เป็นคำจำกัดความที่ได้มีการบูรณาการคำจำกัดความในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารไว้ด้วยกัน ซึ่งต่อมาภายหลังหลายประเทศได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ทางด้านความมั่นคงทางอาหารขึ้น ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาเกิดปรากฏการณ์วิกฤตราคาอาหารโลกโดยเฉพาะสินค้าเกษตรปรับตัวสูงขึ้นอย่างมาก ทำให้มีมุมมองใหม่ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารเกิดขึ้นอีก นอกเหนือจากเรื่องความพอเพียง การเข้าถึง ระดับราคาที่ปรับตัวสูงขึ้นทำให้เกิดปัญหาการเข้าถึงในมิติของเศรษฐกิจ (economic access) ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารในที่สุด

แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางด้านอาหารมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 2.1) โดยในช่วงแรกแนวคิดความมั่นคงทางด้านอาหารมุ่งเน้นประเด็นเรื่องความพอเพียงหรืออุปทานอาหาร แนวทางแก้ไขปัญหาคความมั่นคงทางอาหารจึงมุ่งเน้นการผลิตอาหารให้เพียงพอกับความต้องการ อย่างไรก็ตามแนวคิดทางด้านความมั่นคงทางด้านอาหารได้เปลี่ยนไปอีกครั้งเนื่องจากพบว่าถึงแม้มีอาหารเพียงพอต่อการบริโภคของประชากรโลกหรือในแต่ละประเทศแล้ว ปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหารยังมีอยู่ ดังนั้นแนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารจึงไม่ใช่มีเพียงเรื่องความพอเพียงแต่ยังเชื่อมโยงกับประเด็นอื่นๆ โดยเฉพาะการเข้าถึงอาหารและสิทธิในการเข้าถึงอาหาร ทำให้เรื่องความมั่นคงทางอาหารในระยะหลังๆ เป็นการนำเอามุมมองต่างๆ มาบูรณาการกันโดยเฉพาะการบูรณาการทางด้านเกษตรมาผนวกกับด้านโภชนาการ เพื่อให้การพิจารณาปัญหาเรื่องความมั่นคงทางอาหารมีความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ประเด็นเรื่อง

ความมั่นคงทางอาหารจึงมิได้เป็นเพียงเรื่องของความอยู่รอดแต่เป็นเรื่องของอาหารที่ปลอดภัยและมีการบริโภคครบถ้วนตามหลักโภชนาการเพื่อการดำรงชีวิตที่มีสุขภาพสมบูรณ์

ตารางที่ 2.1 พัฒนาการของแนวคิดความมั่นคงทางอาหารตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน

ช่วงระยะเวลา	แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร
ทศวรรษที่ 1960 และ 1970	ความพอเพียง ปริมาณอาหาร มองปัญหาความมั่นคงทางอาหารในภาพรวมระดับประเทศ
ทศวรรษที่ 1980 และ 1990	การเข้าถึงอาหารและสิทธิในการเข้าถึงอาหาร มองปัญหาความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนและบุคคล
ทศวรรษที่ 2000 และ ปัจจุบัน	สิทธิพื้นฐานด้านอาหาร โภชนาการ มองปัญหาความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน บุคคล และชุมชน

ที่มา: จากการรวบรวม

นอกจากนิยามของคำว่า “ความมั่นคงทางอาหาร” ยังแตกต่างกันออกไปในแต่ละระดับการวัด ตั้งแต่ระดับประเทศ ระดับชุมชน ระดับครัวเรือน และระดับบุคคล (ตารางที่ 2.2) ในระดับบุคคลความมั่นคงทางอาหารคือการที่การบริโภคอาหารของแต่ละบุคคลมากกว่าความต้องการที่แต่ละบุคคลมี โดยความต้องการในที่นี้เป็นความต้องการทางด้านจิตวิทยา การบริโภคในระดับบุคคลขึ้นอยู่กับว่าบุคคลมีสิทธิในอาหารในแต่ละครัวเรือนมากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับสถานะ สิทธิพล รายได้ของบุคคลในครัวเรือนนั้นๆ หรือแม้กระทั่งเพศ หรืออายุของสมาชิกในครอบครัวอาจส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารในระดับบุคคล

ความมั่นคงทางอาหารมีพัฒนาการจากการขยายมุมมองเรื่องความมั่นคงทางอาหารแบบเดิมให้ครอบคลุมถึงระดับชุมชน (Fisher, 1997) เนื่องจากมองเห็นว่าความมั่นคงทางอาหารระดับชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์กับบริบทในชุมชนซึ่งจะส่งผลต่อความพอเพียง การเข้าถึงอาหารของชุมชนนั้นๆ

ตารางที่ 2.2 พัฒนาการของนิยามของคำว่า ความมั่นคงทางอาหาร

World Food Summit 1974	“availability at all times of adequate world food supplies of basic food stuffs to sustain a steady expansion of food consumption and to offset fluctuations in production and prices”
Food and Agriculture Organization (FAO) 1983	“ensuring that all people at all times have both physical and economic access to the basic food that they need”
World Bank 1986	“access of all people at all times to enough food for an active, healthy life”.

ตารางที่ 2.2 พัฒนาการของนิยามของคำว่า ความมั่นคงทางอาหาร(ต่อ)

World Food Summit 1996	“All people at all times have physical and economic access to sufficient, safe and nutritious foods to meet their dietary needs and food preferences for an active healthy life”
Food and Agriculture Organization (FAO) 2001	“a situation that exists when all people, at all times, have physical, social and economic access to sufficient, safe and nutritious food that meets their dietary needs and food preferences for an active and healthy life”

ที่มา: จากการรวบรวม

ในส่วนของประเทศไทย พ.ร.บ คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ให้คำจำกัดความ ความมั่นคงด้านอาหารคือ การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนภายในประเทศ อาหารมีความปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัยเพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้ง การมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาและความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร ในขณะที่กรอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางด้านอาหารกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. 2556-2559) ระบุว่าความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการอย่างเพียงพอ

2.1 มิติของความมั่นคงทางอาหาร

คำจำกัดความของความมั่นคงทางด้านอาหารจากที่ประชุมสุดยอดว่าด้วยอาหารโลก (World Food Summit) ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี ในปี ค.ศ. 1996 “ความมั่นคงทางอาหารในระดับบุคคล ครัวเรือน ประเทศ ภูมิภาค และระดับโลกจะเกิดขึ้นเมื่อประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารที่พอเพียง ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการได้ตลอดเวลา ทั้งในมิติทางกายภาพและมิติทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อความต้องการสารอาหารและสัณนิมอาหารในการมีชีวิตที่มีสุขภาพดี” สะท้อนให้เห็นองค์ประกอบหรือมิติที่สำคัญ 4 ด้านของความมั่นคงทางด้านอาหาร ซึ่งประกอบไปด้วย ความพอเพียงของอาหาร (Food Availability) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) การใช้ประโยชน์ (Utilization) และเสถียรภาพ (Stability) โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ ความพอเพียง การเข้าถึง การใช้ประโยชน์ และเสถียรภาพ

2.1.1 ความพอเพียงของอาหาร (Food Availability) มิติแรกของความมั่นคงทางอาหารเกี่ยวข้องกับความเพียงพอ (Availability) ซึ่งในคำจำกัดความด้านอาหารจากที่ประชุมสุดยอดว่าด้วยอาหารโลกใช้คำว่า Sufficiency หรือพอเพียง ความพอเพียงของอาหาร คือ การมีอาหารในปริมาณที่

เพียงพอจากการผลิตภายในประเทศและหรือจากการนำเข้าอย่างไรก็ตามมีปริมาณอาหารมากเพียงพอ มิได้หมายความว่าความมั่นคงทางด้านอาหาร หรือการเพิ่มปริมาณอาหารไม่ได้หมายความว่าความมั่นคงทางอาหารจะมีมากขึ้น ความพอเพียงของอาหารเป็นเพียงมิติหนึ่งของความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยจะเห็นได้ว่าในช่วงที่ผ่านมาผลิตผลทางการเกษตรมีอัตราการเจริญเติบโตสูงกว่าอัตราการขยายตัวของประชากรโลก แต่ยังมีประชากรจำนวนไม่น้อยที่เผชิญกับภาวะความไม่มั่นคงทางอาหาร

2.1.2 การเข้าถึงอาหาร (Food Access) Amartya Sen เป็นคนแรกที่เสนอให้นำมิติเรื่องการเข้าถึงมาพิจารณาในเรื่องความมั่นคงทางอาหาร โดยหากตีความจากคำจำกัดความเรื่องความมั่นคงทางอาหารของในที่ประชุมสุดยอดว่าด้วยอาหารโลก คำว่าการเข้าถึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 มิติ คือ การเข้าถึงทางกายภาพ (Physical) การเข้าถึงทางเศรษฐกิจ (Economical) และการเข้าถึงทางสังคม (Social)

การเข้าถึงทางกายภาพเป็นเรื่องของการคมนาคม การขนส่งและการกระจายอาหาร การเข้าถึงทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องของรายได้ที่เพียงพอและสามารถซื้ออาหารมาบริโภคในครัวเรือนอย่างเพียงพอ การเข้าถึงทางสังคมเกิดขึ้นโดยมีปัจจัยทางสังคมอาจเป็นข้อจำกัดหรือกีดกันไม่ให้อาหารบริโภคหรือเข้าถึงอาหารนั้นได้ ข้อจำกัด เช่น เพศ สถานะทางสังคม

2.1.3 การใช้ประโยชน์ (Utilization) หรือการใช้ประโยชน์จากอาหารที่บริโภคความพอเพียงของอาหารและความสามารถในการเข้าถึงอาหารไม่สามารถทำให้เกิดการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยและถูกหลักโภชนาการ ประชากรที่มีอาหารเพียงพอต่อการบริโภคและสามารถเข้าถึงอาหารอาจยังประสบปัญหาความมั่นคงทางอาหารเนื่องจากการใช้ประโยชน์ผ่านอาหารที่ไม่ถูกต้องส่งผลให้เกิดการขาดแคลนสารอาหารและโภชนาการ โดยการใช้ประโยชน์ยังเกี่ยวข้องกับการมีน้ำสะอาด การรักษาสุขภาพและสุขอนามัย เนื่องจากอาหารจะถูกหลักโภชนาการได้จะต้องผ่านกระบวนการปรุงที่มีการใช้น้ำสะอาดและถูกสุขลักษณะ มิติการใช้ประโยชน์เป็นการเชื่อมความสำคัญเรื่องของโภชนาการอาหารและความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยความมั่นคงทางด้านอาหารจะไม่มีหากไม่มีโภชนาการอาหารที่ดี

2.1.4 เสถียรภาพ (Stability) มิติที่สี่ของความมั่นคงทางด้านอาหาร คือความมีเสถียรภาพ จากคำจำกัดความเรื่องความมั่นคงทางอาหารของในที่ประชุมสุดยอดว่าด้วยอาหารโลกในปี ค.ศ. 1996 จะเห็นได้ว่าในมิติของเสถียรภาพของความมั่นคงทางด้านอาหารจะต้องเกิดขึ้นตลอดเวลา มิใช่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวและ ณ เวลาใด เวลาหนึ่ง ทั้งนี้ครัวเรือนหรือบุคคลจะต้องมีอาหารพอเพียงและสามารถเข้าถึงอาหาร รวมทั้งใช้ประโยชน์ทางอาหารได้ตลอดเวลาบนพื้นฐานของความยั่งยืน อย่างไรก็ตามในมิติของความมีเสถียรภาพมีการแบ่งความไม่มั่นคงทางด้านอาหารออกเป็น 2 ลักษณะ ความไม่มั่นคงทางอาหารแบบเรื้อรัง (Chronic food insecurity) และความไม่มั่นคงทางอาหารแบบชั่วคราว (Transitory food insecurity) นอกจากนี้ยังมีความไม่มั่นคงทางอาหารแบบฤดูกาล (Seasonality) หรือแบบวัฏจักร (Cyclical)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารได้มีพัฒนาการมาหลายทศวรรษ งานศึกษาเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารมีหลากหลายมิติ ในส่วนของประเทศไทยในปัจจุบัน การศึกษาเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารได้รับความสนใจมากขึ้น อย่างไรก็ตามการศึกษาเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารยังคงมีอยู่อย่างจำกัด โดยงานศึกษาเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของไทยในปัจจุบันมีการศึกษา ทั้งในระดับประเทศ ระดับชุมชน และระดับครัวเรือน

การพัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร

การพัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารเพื่อใช้ประเมินความมั่นคงทางอาหารในประเทศไทย งานวิจัยของ ศจินทร์ ประชาสันต์ (2552) มุลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (2554) สุภา ไยเมือง (2555) และ พฤกษ์ ยิบมันตะสิริ และคณะ (2553) ศึกษาและทบทวนแนวคิดความมั่นคงทางอาหารในระดับประเทศ และระดับชุมชน และพัฒนาตัวชี้วัดที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้ในการประเมินสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารในระดับประเทศและระดับชุมชน โดยตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารมีบริบทที่เกี่ยวข้องหลายมิติ ศจินทร์ ประชาสันต์ (2552) ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดความมั่นคงทางอาหารและทางเลือกในการพัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารในต่างประเทศ รวมทั้งตัวอย่างงานศึกษาในไทยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างกรอบและพัฒนาตัวชี้วัดของประเทศและในระดับพื้นที่ โดยการพัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารองค์ประกอบที่สำคัญคือ การเลือกแนวคิดความมั่นคงทางอาหารที่เหมาะสมเพื่อมาใช้เป็นกรอบ และ กระบวนการกำหนดและพัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งในบางกรณีอาจรวบรวมจากข้อมูลที่มีอยู่แล้วหรือเพิ่มเติม ในบางกรณีต้องใช้วิธีการพัฒนาตัวชี้วัดที่ซับซ้อนขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับบริบท

สุภา ไยเมือง (2555) ทำการศึกษา ตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารระดับชุมชนโดยการประมวลและสังเคราะห์จากรายงานการศึกษาตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารระดับชุมชนจำนวน 8 โครงการ ผลการศึกษาพบว่า ความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนมีบริบทที่เกี่ยวข้องในหลายมิติ นอกเหนือไปจากมิติของความมั่นคงทางอาหารโดยทั่วไป ความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนครอบคลุมในประเด็นเรื่อง ความพอเพียง สิทธิในการเข้าถึงฐานทรัพยากรอาหารของชุมชนโดยการประเมินความมั่นคงทางอาหารระดับชุมชนนั้นนอกเหนือจากการประเมินทางด้านโภชนาการและสถานะทางเศรษฐกิจยังต้องคำนึงถึงการมีอาหารบริโภคเพียงพอและพึ่งพาตนเองด้านอาหารได้ รวมทั้งสิทธิในการเข้าถึงฐานทรัพยากรอาหารและการเข้าถึงระบบการค้าอาหาร รวมทั้งการมีแหล่งที่มาของรายได้ที่หลากหลายนอกเหนือจากรายได้ภาคเกษตร และความปลอดภัยของอาหาร เป็นต้น

พฤกษ์ ยิบมันตะสิริ และคณะ (2553) ศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารภายใต้บริบทของสังคมไทย โดยทำการศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพและสุ่มตัวอย่างจาก 4 หมู่บ้านที่มีลักษณะนิเวศน์แตกต่างกันในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย เพื่อรวบรวม สังเคราะห์ข้อมูลและจัดทำตัวชี้วัดและแนวทางเฝ้าระวังความไม่มั่นคงทางอาหาร เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ภายใต้บริบทการผลิตและการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่าคนส่วนใหญ่ให้

ความสำคัญความมั่นคงทางอาหารในด้านการเข้าถึงอาหารเป็นลำดับแรก รองลงมาได้แก่การมีอาหารบริโภคอย่างสม่ำเสมอ และการใช้ประโยชน์ โดยให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยเป็นลำดับสุดท้าย

ความมั่นคงทางอาหารในระดับประเทศ

งานศึกษาของ Isvilanonda and Bunyasiri (2009) ระบุว่าถึงแม้ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตอาหารที่สำคัญของโลกและส่งออกอาหารไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก อย่างไรก็ตามกลับพบว่าครัวเรือนในชนบทและในเมืองจำนวนไม่น้อยมีอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภคและไม่ครบตามหลักโภชนาการ โดยครัวเรือนเหล่านี้โดยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมกระจุกตัวอยู่ในเขตชนบทของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นการศึกษาเรื่องความมั่นคงทางอาหารของไทยจึงไม่อาจมองจากมิติทางด้านภาพรวมของประเทศเพียงอย่างเดียวเนื่องจากคนชนบทหรือครัวเรือนเกษตรกรรมส่วนหนึ่งของไทยยังคงไม่สามารถเข้าถึงอาหารและมีอาหารที่เพียงพอต่อการบริโภครวมทั้งการเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย การศึกษาความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือนจึงมีความสำคัญ เพื่อให้เห็นภาพสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่

ความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือน

สุรัชย์ รักษาชาติ (2545) วรณิภา จันทน์กลม และคณะ (2549) และปิยนาด อิมดี (2547) ทำการประเมินความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือน โดยใช้ชุมชนต่างๆ เป็นกรณีศึกษาโดยเลือกใช้ตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารที่มีความเหมาะสมกับแต่ละชุมชนและครัวเรือนเพื่อประเมินสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือน โดยงานศึกษาของ สุรัชย์ รักษาชาติ (2545) ศึกษาความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของคนชายขอบ โดยทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนในหมู่บ้านกะเหรี่ยง จังหวัดกาญจนบุรี และการจัดบันทึกการบริโภคและการใช้จ่ายของครัวเรือน รวมทั้งการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนในหมู่บ้านกะเหรี่ยงมุ่งเน้นการผลิตข้าวเพื่อให้พอเพียงกับการบริโภคตลอดปี และทำเกษตรกรรมโดยการผลิตพืชไร่เชิงเดี่ยว การปรับตัวเข้าสู่การผลิตเพื่อขายทำให้เกิดปัญหาหนี้สินและก่อให้เกิดการบุกรุกป่าเพื่อทำกินและความมั่นคงทางอาหาร การศึกษาพบว่าฐานทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหารของคนชายขอบ

งานศึกษาของวรณิภา จันทน์กลม และคณะ (2549) และ ปิยนาด อิมดี (2547) ศึกษาความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือนโดยพิจารณาถึงความพอเพียงและการใช้ประโยชน์จากแหล่งอาหารในพื้นที่ งานศึกษาของ วรณิภา จันทน์กลม และคณะ (2549) ประเมินและสำรวจความหลากหลายและการใช้ประโยชน์พืชอาหารป่าและพืชสมุนไพรในพื้นที่บ้านใหม่พัฒนา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 36 ครัวเรือน พบว่าพืชป่าอาหารและพืชสมุนไพรมีส่วนช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับครัวเรือน ในส่วนงานศึกษาของ ปิยนาด อิมดี (2547) ทำการศึกษาเรื่องความมั่นคงทางอาหารบ้านป่าคา อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยพิจารณาประเด็น ความมีอยู่อย่างเพียงพอของอาหาร การจัดการอาหาร เป็นต้น โดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพและการศึกษาแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 23 ครัวเรือนในพื้นที่บ้านป่าคา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีอาหารจากแหล่งที่หลากหลายทั้งที่

เป็นธรรมชาติและจากการผลิตของชุมชนส่งผลให้มีความมั่นคงทางอาหาร การบุกรุกที่และการใช้สารเคมี ส่งผลให้แหล่งอาหารธรรมชาติของชุมชนลดลง ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนในอนาคต

ปัจจัยที่กำหนดความมั่นคงทางอาหาร

นอกเหนือจากการพัฒนาตัวชี้วัดและการประเมินสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหาร การศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความมั่นคงเป็นอีกประเด็นที่มีความสำคัญ Ojha (1999) Uzma and Butt (2004) Babatunde, and Qaim (2009) ทำการศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความมั่นคงทางอาหาร Ojha (1999) ทำการศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความมั่นคงทางอาหารในการผลิตแบบยังชีพ โดยทำการศึกษาหมู่บ้าน Fakchamara ในประเทศเนปาล จากการสัมภาษณ์ จำนวนทั้งหมด 135 ครอบครัว ผลการศึกษาพบว่ามากกว่าร้อยละ 40 ของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างประสบกับปัญหาความมั่นคงทางอาหารอย่างรุนแรง การวิเคราะห์แบบพหุคูณถดถอยพบว่าพื้นที่ถือครองในการเกษตร จำนวนสัตว์เลี้ยงต่อการครอบครองต่อคน และสัดส่วนของผู้หญิงที่ทำงานได้ต่อสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความมั่นคงทางอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในส่วนของ Uzma and Butt (2004) ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นตัวกำหนดความมั่นคงทางอาหารโดยวิเคราะห์ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด โดยมีตัวแปรตามคือ ปริมาณแคลอรีที่ได้รับต่อหัวเป็นตัวแปรระดับความมั่นคงทางอาหาร การศึกษาสำรวจจากประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 16,305 ครัวเรือนในปากีสถาน ผลการศึกษาพบว่าขนาดของครัวเรือน และรายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความมั่นคงทางอาหาร

Babatunde, and Qaim (2009) ศึกษาผลกระทบของรายได้นอกฟาร์มต่อความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการในประเทศไนจีเรีย โดยมีพื้นที่ศึกษาในรัฐการาซึ่งเป็นรัฐที่ยากจนและมีความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เดียวกัน กลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วย 220 ครัวเรือน การศึกษาโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด พบว่ารายได้นอกฟาร์มมีความสัมพันธ์เป็นบวกกับปริมาณแคลอรีและสารอาหาร ซึ่งส่งผลบวกต่อความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการของครัวเรือนในพื้นที่ศึกษา

การศึกษาของ Farrow *et al.* (2005) พบว่าความขาดแคลนของอาหารมีความแปรปรวนตามคุณลักษณะและการกระจายตัวของทรัพยากรในพื้นที่ นอกจากนั้นการศึกษาของ UNWFP (2010) โดยใช้ GWR พบว่าความมั่นคงทางอาหารในประเทศเยเมน มีความสัมพันธ์โดยตรงกับ ระยะทางห่างจากถนน ขนาดชุมชนเมือง ความสูงเหนือระดับน้ำทะเลปริมาณอาหารในพื้นที่ และความผันผวนของอาหารระหว่างปี ซึ่งการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพื้นที่สามารถประมาณความสัมพันธ์ของตัวแปรได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ม้งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารมีความสัมพันธ์กับฐานทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่หรือชุมชน ชาญชัย แสงโชยสวัสดิ์ และคณะ (2555) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนในชนบทกับทรัพยากรเกษตรตามเขตนิเวศน์ต่างๆ โดยประเมินความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงทางอาหารกับทุนทางการดำรงชีพและข้อมูลทรัพยากรเกษตรเชิงพื้นที่เข้าด้วยกัน การประเมินความมั่นคงทางอาหาร เริ่มจากการสำรวจหรือรวบรวมข้อมูลจากผู้ผลิตซึ่งคือเกษตรกรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตสำหรับการผลิตอาหารในจังหวัดเชียงใหม่ข้อมูลที่ได้สามารถ

นำมาประมวลผลเพื่อให้ได้ค่าตัวชี้วัดที่สะท้อนระดับความมั่นคงของอาหาร ซึ่งสามารถนำไปเชื่อมโยงหรืออธิบายความมั่นคงทางอาหารได้ดีขึ้น โดยเชื่อมโยงกับทุนทางการดำรงชีพของครัวเรือนหรือของชุมชน ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน

ความมั่นคงทางอาหารในมิติอื่นๆ

งานศึกษาความมั่นคงทางอาหารในมิติอื่นๆ เช่น ด้านโภชนาการ วิจัย เอกพลากรและคณะ (2554) ได้ทำการศึกษาข้อมูลสุขภาพและโภชนาการของประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 29,485 คนจากทั่วประเทศในระหว่างปี 2551-2552 พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ไม่เอื้อต่อการใช้สุขภาพที่ดี นอกจากนี้พบภาวะทุพโภชนาการซึ่งได้แก่ ภาวะอ้วน และการขาดสารไอโอดีนในประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งถือเป็นความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางด้านอาหารในมิติของโภชนาการ ด้านมิติของความเสี่ยงและความเปราะบางของพื้นที่หรือชุมชนกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม โดยงานวิจัยของปาริชาติ วิสุทธิสมาจารและคณะ (2554) ศึกษาความเปราะบางและความเสี่ยงต่อความมั่นคงอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดพัทลุงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศพบว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญปัจจัยหนึ่งต่อภาวะความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

จากการทบทวนแนวคิดและพัฒนาของแนวคิดความมั่นคงทางด้านอาหารจะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านอาหารมีพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การศึกษาและวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอเป็นตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ความมั่นคงทางอาหารมีความสัมพันธ์กับฐานทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่หรือชุมชน ระบบการเกษตรเชิงเดี่ยวมีความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่มั่นคงทางอาหาร รายได้นอกภาคเกษตรมีส่วนช่วยในการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย

บทที่ 3

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน

ในบทนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลสภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อแสดงให้เห็นถึงสภาพภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ แหล่งน้ำธรรมชาติ ระบบชลประทาน โครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสถานการณ์การถือครองและการใช้ประโยชน์ในทางเกษตรกรรม โดยในภาพรวมภาคเกษตรกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาของจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งมีปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก ทำให้สถานการณ์ในภาคเกษตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับปาล์มน้ำมันมีบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.1 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของภาคใต้ มีเนื้อที่ประมาณ 13,079.61 ตารางกิโลเมตร หรือ 8.17 ล้านไร่ มีพื้นที่มากที่สุดในภาคใต้และเป็นอันดับที่ 6 ของประเทศ ทิศเหนือติดต่อกับติดต่อกับจังหวัดชุมพร จังหวัดระนอง และอำเภอไทย ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดนครศรีธรรมราช และกระบี่ ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดพังงา และทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดนครศรีธรรมราช

จังหวัดสุราษฎร์ธานีพื้นที่เกือบครึ่งของพื้นที่ทั้งหมดเป็นภูเขา (ร้อยละ 49) ประกอบด้วยเทือกสำคัญ ได้แก่ เทือกเขาบรรทัด เทือกเขาตะนาวศรี เทือกเขาภูเก็ต ซึ่งเป็นต้นกำเนิดลุ่มน้ำ รวม 14 ลุ่มน้ำ ในภาพรวมภูมิประเทศของจังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถแบ่งตามพื้นที่ได้ดังนี้

- ที่ราบสูงที่มีลักษณะเป็นภูเขาสลับซับซ้อน ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอคีรีรัฐนิคม พระแสง พนมท่าฉาง ไชยา ท่าชนะ เวียงสระ ชัยบุรี และอำเภอวิภาวดี
- ที่ราบสูงด้านตะวันออก ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมือง ดอนสัก กาญจนดิษฐ์ เวียงสระ และบ้านนาสา
- ที่ราบสูงตอนกลาง ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมือง พุนพิน เคียนซา พระแสง พนม บ้านนาเดิม ท่าชนะ ท่าฉาง และไชยา
- ที่ราบชายฝั่งทะเล ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมืองและพุนพิน
- พื้นที่เกาะในอ่าวไทย ได้แก่ พื้นที่อำเภอเกาะสมุย เกาะพะงัน หมู่เกาะอ่างทอง และเกาะบริวาร รวม 42 เกาะ

3.2 ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหลักซึ่งมีแหล่งกำเนิดในพื้นที่ทะเลอ่าวไทย ส่งผลให้พื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีฤดูฝนค่อนข้างยาวนานระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนมกราคม โดยจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 21.16 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 34.51 องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 129.59 มิลลิเมตรต่อปี

3.3 แหล่งน้ำธรรมชาติ

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีลุ่มน้ำใหญ่น้อยรวม 14 ลุ่มน้ำ โดยทุกสายลงสู่อ่าวไทย แม่น้ำในสุราษฎร์ธานี ตัดขวางคาบสมุทร ออกสู่ทะเลด้านตะวันออก แม่น้ำที่สำคัญคือ แม่น้ำตาปี แม่น้ำพุมดวง ซึ่งเป็นแม่น้ำหลักของจังหวัดสุราษฎร์ธานี (1) แม่น้ำตาปี เกิดจากเทือกเขานครศรีธรรมราชไหลผ่าน อำเภอชัยบุรี อำเภอพระแสง อำเภอ เวียงสระ อำเภอเคียนซา อำเภอบ้านนาสาร อำเภอบ้านนาเดิม อำเภอพุนพิน และไหลลงสู่อ่าวไทยที่ อำเภอเมือง มีความยาวประมาณ 230 กิโลเมตร (2) แม่น้ำพุมดวง เกิดจากคลองแสง คลองสก และคลองยันไหลผ่านอำเภอบ้านตาขุน อำเภอคีรีรัฐนิคม และ อำเภอท่าฉาง บรรจบกับแม่น้ำตาปีที่ อำเภอพุนพิน ยาวประมาณ 80 กิโลเมตร

3.4 เขตการปกครองและประชากร

จังหวัดสุราษฎร์ธานีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 19 อำเภอ 128 ตำบล 1,074 หมู่บ้าน มีประชากรจำนวน 1,031,812 คน ชาย 509,947 คน หญิง 521,865 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมือง รองลงมาอำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอพุนพิน (ณ 31 ธันวาคม 2556) ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ อัตราความหนาแน่น ของประชากร 78.89 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร จำนวนบ้าน 431,181 ครัวเรือน (สำนักงานปกครอง สุราษฎร์ธานี, 2556) อาชีพหลักของประชากรจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ ด้านการเกษตร ปศุสัตว์ ประมง อุตสาหกรรม

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรของประเทศ ภาคใต้ กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2551-2556

สถานที่/พ.ศ.	2551	2552	2553	2554	2555	2556
รวมทั้งประเทศ	63,389,730	63,525,062	63,878,267	64,076,033	64,456,695	64,785,909
ภาคใต้	8,741,545	8,813,880	8,893,050	8,971,855	9,060,187	9,131,425
กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	3,486,500	3,506,241	3,522,442	3,541,380	3,567,975	3,589,970

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรของประเทศ ภาคใต้ กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และจังหวัดสุราษฎร์ธานี
พ.ศ. 2551-2556 (ต่อ)

สถานที่/พ.ศ.	2551	2552	2553	2554	2555	2556
จังหวัดสุราษฎร์ธานี	983,486	994,221	1,000,383	1,012,064	1,023,288	1,031,812

ที่มา : สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556

3.5 ระบบชลประทาน

ประเทศไทยมีโครงการชลประทานที่สร้างแล้วเสร็จ ปี พ.ศ. 2555 ซึ่งประกอบด้วย โครงการชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า และโครงการแก้มลิง โดยมีปริมาณการเก็บน้ำ 76,103.34 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน 29,782,043 ไร่ สำหรับจังหวัด สุราษฎร์ธานี มีพื้นที่ชลประทานที่สร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2555 จำนวน 110,193 ไร่ สูงเป็นอันดับที่ 6 ของภาคใต้

ตารางที่ 3.2 แสดงพื้นที่ชลประทานที่สร้างเสร็จแล้วสิ้นถึงปี ระดับประเทศ ภาคใต้ กลุ่มจังหวัด และระดับจังหวัด ปีงบประมาณ พ.ศ.2551 - 2555 (ไร่)

พื้นที่	2551	2552	2553	2554	2555
รวมทั้งประเทศ	28,345,829	28,717,894	29,338,951	29,603,292	29,782,043
ภาคใต้	2,707,744	2,738,774	2,823,178	2,851,031	2,859,861
กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	1,338,740	1,352,440	1,402,327	1,412,430	1,416,330
จังหวัดสุราษฎร์ธานี	98,185	99,485	108,840	110,143	110,193

ที่มา : ข้อมูลจากสถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2556 โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (มีนาคม 2557)

3.6 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากข้อมูลการรายงานสถิติกรมป่าไม้ ในปี พ.ศ. 2556 ภาคใต้มีเนื้อที่ป่าทั้งหมดจำนวน 11,050,348.45 ไร่ และเนื้อที่ที่ไม่ใช่ป่า จำนวน 35,085,159.86 ไร่ โดยจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีเนื้อที่จำนวนทั้งหมด 8,174,758.61 ไร่ มีโดยจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีเนื้อที่ป่ามากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งคิดเป็นพื้นที่จำนวน 2,335,656.99 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 28.57 ของเนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัด มีพื้นที่ป่าซึ่งกำหนดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ในปัจจุบันยังคงเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ จำนวน 1,606,966.25 ไร่ ซึ่งปรากฏตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3.3 พื้นที่ป่าไม้ภาคใต้ ประจำปี พ.ศ. 2556

จังหวัด	เนื้อที่จังหวัด	เนื้อที่ป่า (Forest Area)	ร้อยละของพื้นที่ จังหวัด (ร้อยละ)	เนื้อที่ไม่ใช่ป่า (Non-Forest Area)
กระบี่	3,327,024.33	559,032.82	16.80	2,767,991.51
ชุมพร	3,747,629.09	787,831.43	21.02	2,959,797.66
ตรัง	2,956,311.25	660,877.45	22.35	2,295,433.80
นครศรีธรรมราช	6,175,495.70	1,061,726.20	17.19	5,112,769.50
นราธิวาส	2,807,001.68	709,562.37	25.28	2,097,439.31
ปัตตานี	1,235,481.35	59,033.18	4.78	1,176,448.17
พังงา	3,433,497.58	1,096,399.70	31.93	2,337,097.88
พัทลุง	2,412,830.06	390,574.89	16.19	2,022,255.17
ภูเก็ต	342,841.25	69,215.98	20.19	273,625.27
ยะลา	2,796,884.02	936,046.08	33.47	1,860,837.94
ระนอง	2,015,637.73	1,059,370.80	52.56	956,266.93
สงขลา	4,838,350.85	580,497.94	12.00	4,257,852.91
สตูล	1,869,752.27	744,519.62	39.82	1,125,232.53
สุราษฎร์ธานี	8,174,771.27	2,335,659.99	28.57	5,839,111.28
รวม	46,133,508.31	11,050,348.45	23.95	35,083,159.86

ที่มา : สำนักจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้ ประจำปี พ.ศ. 2556

อย่างไรก็ตามในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีการบุกรุกพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ปาล์มน้ำมัน ยางพารา เป็นต้นทำให้เกิดผลกระทบได้แก่ เกิดการชะล้างพังทลายของดิน เกิดตะกอนทำให้มีแหล่งน้ำตื้นเขินขาดน้ำในหน้าแล้ง มีน้ำป่าไหลหลาก และ ท่วมเฉียบพลัน

สภาพปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่เป็นการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อยึดถือครอบครองปลูกพืช ยางพารา และปาล์มน้ำมัน เนื่องจากราคาผลผลิตทั้งปาล์มน้ำมัน และยางพาราบางในช่วงหลายปีที่ผ่านมามีราคาสูง ความต้องการที่ดินของเกษตรกรจึงเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการอพยพถิ่นที่อยู่อาศัยของราษฎร การบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างรุนแรงอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้ง อุทกภัย หรือวาตภัย ส่งผลกระทบเชื่อมโยงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของจังหวัดสุราษฎร์ธานีในอนาคต

3.7 ภัยธรรมชาติต่างๆ (อุทกภัย ภัยแล้ง และดินถล่ม)

ช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา จากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะอากาศโลก ได้ส่งผลกระทบทำให้เกิดความรุนแรงทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ดินถล่ม พายุ ภัยธรรมชาติเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อการดำรง

ชีพของประชาชน ในส่วนของจังหวัดสุราษฎร์ธานีเหตุการณ์น้ำท่วมภาคใต้ครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 ช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 25 มีนาคม - 5 เมษายน 2554 หลายพื้นที่ในจังหวัดภาคใต้มีน้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมฉับพลัน และน้ำล้นตลิ่ง ส่งผลให้มีพื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่อยู่อาศัย แหล่งทรัพยากรต่างๆ ได้รับความเสียหาย

ตารางที่ 3.4 สรุปสถานการณ์ความเสียหายจากอุทกภัย และดินถล่มของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	ราษฎรได้รับความเดือดร้อน		เสียชีวิต (ราย)	มูลค่าความเสียหาย	ข้อมูลระหว่างวันที่
				คน	ครัวเรือน			
สุราษฎร์ธานี	19	128	1,067	510,068	140,116	15	4,180,000,000	(25 มี.ค.2554 – 5 เม.ย.2554)
สุราษฎร์ธานี	10	78	527	158,125	49,430	-	85,900,000	(22 พ.ย.2554 – 4 ม.ค.2555)
สุราษฎร์ธานี	12	30	167	17,999	4,752	1	13,819,270	(12 มิ.ย.2556 – ธ.ค. 2556)

ที่มา: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ข้อมูลระหว่างวันที่ 25 มีนาคม 2555 – ธันวาคม 2556) ทั้งนี้สำหรับข้อมูลตั้งแต่วันที่ 3 ธันวาคม 2556 เป็นการบันทึกข้อมูลจำนวนราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นรายครัวเรือนเพียงอย่างเดียว

โดยสถานการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความรุนแรงในระดับสูง จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้รับความเสียหายจากอุทกภัยครั้งนี้ทั้ง 19 อำเภอ โดยเฉพาะที่อำเภอพุนพิน ได้รับความเสียหายรุนแรงกว่าในพื้นที่อื่นๆ นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ดินถล่มในพื้นที่บริเวณ อำเภอเคียนซา ส่งผลให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน พื้นที่ทางการเกษตรเสียหายเป็นจำนวนมากและสูญเสียพื้นที่ทำกินและสัตว์เลี้ยงในการประกอบอาชีพ

ตารางที่ 3.5 สถานการณ์ความเสียหายจากอุทกภัย และดินถล่มแยกตามรายอำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

อำเภอ	ความเดือดร้อน (ครัวเรือน)	จำนวน (คน)	พื้นที่การเกษตรเสียหาย (ไร่)	มูลค่าความเสียหาย (ล้านบาท)	บ้านพังเสียหาย ทั้งหลัง	บ้านพังเสียหาย บางส่วน
พระแสง	4,100	18,200	6,300	14,800,000	63	189
ดอนสัก	6,730	24,600	-	51,684,400	10	40
กาญจนดิษฐ์	13,637	43,603	157,342	218,850,000	35	47
ไชยา	17,235	48,800	12,000	554,420,000	4	24
เวียงสระ	8,120	32,500	-	306,390,000	7	96
ท่าชนะ	4,509	20,302	-	36,475,000	-	99
เมืองสุราษฎร์ธานี	12,196	34,337	8,840	466,880,000	9	106
บ้านนาสาร	7,150	28,600	140,000	289,000,000	13	16

อำเภอ	ความ เดือดร้อน (ครัวเรือน)	จำนวน (คน)	พื้นที่การเกษตร เสียหาย (ไร่)	มูลค่าความ เสียหาย (ล้านบาท)	บ้านพัง เสียหาย ทั้งหลัง	บ้านพัง เสียหาย บางส่วน
บ้านนาเดิม	3,100	12,600	-	207,178,000	3	30
คีรีรัฐนิคม	3,414	13,656	-	466,880,000	11	281
เกาะสมุย	2,220	11,120	-	204,260,000	3	50
วิภาวดี	4,095	10,709	-	164,867,000	3	13
พุนพิน	21,100	102,000	38,000	561,250,000	59	9,348
ท่าฉาง	5,500	16,300	-	175,080,000	1	22
เกาะพะงัน	1,150	3,050	6,495	95,600,000	2	130
พนม	1,850	9,600	-	37,146,140	12	-
บ้านตาขุน	3,900	18,800	2,800	102,754,000	3	28
ชัยบุรี	4,690	15,500	4,200	3,705,860	43	1,282
เคียนซา	15,464	45,791	6,820	21,885,000	95	673

ที่มา: ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขต 11 สุราษฎร์ธานี (ข้อมูลระหว่างวันที่ 25 มี.ค. – 5 เม.ย. 2554)

3.8 สภาพเศรษฐกิจ

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด (Gross Provincial Product:) 164,835 ล้านบาท (ที่มา : สศช, 2555) มีขนาดใหญ่เป็นลำดับที่ 2 ของภาคใต้ เป็นลำดับที่ 17 ของประเทศ สัดส่วนภาคเกษตรซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัดคิดเป็นร้อยละ 31.33 จากโครงสร้างเศรษฐกิจที่พึ่งพาภาคเกษตรกรรมทำให้ความผันผวนของระดับราคาสินค้าเกษตรมีอิทธิพลต่อรายได้และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดสุราษฎร์ธานีค่อนข้างมาก

ตารางที่ 3.6 ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ล้านบาท)

ประเด็น	พ.ศ.					
	2550	2551	2552	2553	2554	2555
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ภาคเกษตร	38,376	46,405	36,942	55,082	66,061	51,636
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	-8.85	11.4	-1.1	-3.67	1.97	1.78
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	32.25	34.83	30.27	35.99	37.64	31.32
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาพืชผล ปศุสัตว์ และการป่าไม้	35,544	43,122	33,478	51,831	63,042	48,575
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	-9.03	10.46	-1.55	-3.42	2.20	1.99
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	29.87	32.37	27.43	33.87	35.92	29.47

ประเด็น	พ.ศ.					
	2550	2551	2552	2553	2554	2555
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาประมง	2,832	3,283	3,463	3,251	3,018	3,059
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	-6.88	23.14	4.75	-6.07	-1.64	-2.54
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	2.38	2.46	2.84	2.12	1.72	1.86
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ภาคนอกเกษตร	80,635	86,820	85,101	97,965	109,435	113,201
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	-3.29	2.16	-0.71	9.65	6.46	4.23
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	67.75	65.17	69.73	64.01	62.36	68.68
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน	1,802	1,839	2,784	3,118	2,852	2,929
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	-7.18	1.24	13.59	22.34	0.50	4.47
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	1.51	1.38	2.28	2.04	1.63	1.78
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาอุตสาหกรรม	19,709	19,712	17,376	23,178	27,211	24,862
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	6.58	-7.95	2.24	11.48	1.85	1.68
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	16.56	14.80	14.24	15.14	15.51	15.08
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาไฟฟ้า ประปา และ โรงแยกก๊าซ	2,297	2,287	2,730	2,963	3,122	3,433
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	12.09	9.59	9.00	12.92	8.14	11.15
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	1.93	1.72	2.24	1.94	1.78	2.08
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาก่อสร้าง	3,394	5,047	4,179	4,182	4,762	5,952
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	-60.69	39.86	-15.86	-2.82	7.68	20.96
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	2.85	3.79	3.42	2.73	2.71	3.61
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาการขนส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน	15,061	16,596	16,198	19,926	21,879	19,674
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	1.67	2.92	-11.6	18.39	5.34	-13.66
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	12.66	12.46	13.27	13.02	12.47	11.94
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาโรงแรมและภัตตาคาร	9,536	10,169	9,794	11,287	13,112	16,137
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	-3.79	1.4	4.37	15.03	17.40	22.31
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	8.01	7.63	8.03	7.37	7.47	9.79

ประเด็น	พ.ศ.					
	2550	2551	2552	2553	2554	2555
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคม	7,177	6,896	7,165	7,942	8,195	9,318
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	9.03	-6.33	0.59	11.10	3.13	12.91
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	6.03	5.18	5.87	5.19	4.67	5.65
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาตัวกลางทางการเงิน	4,738	4,934	5,140	5,333	6,018	6,817
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	7.55	-2.34	12.6	1.44	8.63	14.82
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	3.98	3.70	4.21	3.48	3.43	4.14
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาบริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าและบริการทางธุรกิจ	4,604	4,994	4,728	4,815	4,848	5,865
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	7.97	8.19	-6.71	0.41	-0.15	20.74
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	3.87	3.75	3.87	3.15	2.76	3.56
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาการบริหารราชการและการป้องกันประเทศ รวมทั้งการประกัน สังคมภาคบังคับ	4,784	6,305	6,274	6,302	7,555	7,231
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	-7.07	25.08	-1.65	-0.87	16.97	-8.43
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	4.02	4.73	5.14	4.12	4.30	4.39
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาการศึกษา	4,832	5,071	5,279	5,491	6,162	6,975
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	5.93	-0.96	1.49	2.80	5.19	4.14
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	4.06	3.81	4.33	3.59	3.51	4.23
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาการบริการด้านสุขภาพและสังคม	2,085	2,259	2,719	2,625	2,878	3,039
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	2.95	5.20	19.23	-4.47	8.54	2.96
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	1.75	1.70	2.23	1.71	1.64	1.84
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาการให้บริการด้านชุมชน สังคมและบริการส่วนบุคคลอื่นๆ	545	619	659	710	778	814
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	-8.21	9.40	6.71	6.07	7.48	3.16
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	0.46	0.46	0.54	0.46	0.44	0.49

ประเด็น	พ.ศ.					
	2550	2551	2552	2553	2554	2555
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) สาขาปลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	75	91	77	93	63	153
- อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	-16.76	23.57	-11.74	16.38	-38.00	125.33
- สัดส่วนในโครงสร้าง GPP (ร้อยละ)	0.06	0.07	0.06	0.06	0.04	0.09
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP)	119,011	133,224	122,043	153,047	175,496	164,835
อัตราการเจริญเติบโต (Growth)	-5.09	5.14	-0.85	5.62	4.85	3.31
Per Capita GPP (Baht)	122,051	135,048	122,341	151,793	172,807	161,230

ที่มา: สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ สศช.

3.9 สถานการณ์พื้นที่ถือครองและลักษณะการทำการเกษตร

จำนวนผู้ถือครองทำการเกษตร เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร เนื้อที่ถือครองเฉลี่ย ลักษณะการทำการเกษตร มีรายละเอียดดังนี้

จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีผู้ถือครองทำการเกษตรทั้งสิ้น 128,539 ราย ครัวเรือนผู้ถือครองทำการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 30.4 ของครัวเรือนทั้งจังหวัด โดยลักษณะการทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นการเพาะปลูกพืชร้อยละ 98.3 รองลงมาเป็นเลี้ยงปศุสัตว์ ร้อยละ 8.1 และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด ร้อยละ 2.7 (สำมะโนเกษตร, 2556)

อำเภอกาญจนดิษฐ์มีจำนวนผู้ถือครองทำการเกษตรจากมากที่สุดคือ 15,105 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.8 รองลงมา ได้แก่ อำเภотаชนะ มีจำนวน 11,336 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.8 และอำเภอพระแสง มีจำนวน 10,612 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.3 เมื่อพิจารณาลักษณะการทำการเกษตรรายอำเภอ พบว่าอำเภอกาญจนดิษฐ์มีผู้ถือครองที่ทำการเพาะปลูกพืชมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 11.5) รองลงมาคือ อำเภотаชนะ และอำเภอพระแสง คิดเป็นร้อยละ 8.9 และ 8.4 ตามลำดับ (สำมะโนเกษตร, 2556)

ตารางที่ 3.7 ผู้ถือครองทำการเกษตร จำแนกตามลักษณะการทำเกษตร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เขตการปกครอง และอำเภอ	รวม		ลักษณะการทำเกษตร					
			การเพาะปลูกพืช		การเลี้ยงปศุสัตว์		การเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำในพื้นที่ น้ำจืด	
จำนวนผู้ถือครอง	128,539	100.00	126,405 (98.3)	100.00	10,376 (8.1)	100.00	3,422 (2.7)	100.00
อำเภอ								
เมืองสุราษฎร์ธานี	4,140	3.2	4,030	3.2	265	2.6	195	5.7
กาญจนดิษฐ์	15,105	11.8	14,528	11.5	2,116	20.4	481	14.0
ดอนสัก	4,440	3.5	4,359	3.4	606	5.8	184	5.4
เกาะสมุย	806	0.6	793	0.6	29	0.3	4	0.1
เกาะพะงัน	873	0.7	860	0.7	75	0.7	16	0.5
ไชยา	9,235	7.2	9,030	7.1	1,074	10.4	184	5.4
ท่าชนะ	11,336	8.8	11,264	8.9	680	6.6	211	6.2
คีรีรัฐนิคม	7,964	6.2	7,943	6.3	620	6.0	103	3.0
บ้านตาขุน	3,516	2.7	3,513	2.8	67	0.6	27	0.8
พนม	7,628	5.9	7,594	6.0	583	5.6	202	5.9
ท่าฉาง	6,425	5.0	6,165	4.9	803	7.7	427	12.5
บ้านนาสาร	8,667	6.7	8,613	6.8	406	3.9	133	3.9
บ้านนาเดิม	4,278	3.3	4,207	3.3	424	4.1	110	3.2
เคียนซา	9,433	7.3	9,315	7.4	464	4.5	90	2.6
เวียงสระ	6,780	5.3	6,731	5.3	243	2.3	47	1.4
พระแสง	10,612	8.3	10,561	8.4	324	3.1	261	7.6
พุนพิน	10,599	8.2	10,230	8.1	1,305	12.6	601	17.6
ชัยบุรี	4,006	3.1	3,988	3.2	210	2.0	81	2.4
วิภาวดี	2,696	2.1	2,681	2.1	82	0.8	65	1.9

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

3.10 เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร

เนื้อที่ถือครองทำการเกษตรของจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีจำนวนทั้งสิ้น 2,791,972 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 34.7 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด โดยอำเภอพุนพินมีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรมากที่สุด (ร้อยละ 9.6) รองลงมาอำเภอท่าชนะ ร้อยละ 9.5 ผู้ถือครองทำการเกษตรมีเนื้อที่ถือครองโดยเฉลี่ย 21.7 ไร่ โดยผู้ถือครองทำการเกษตรในอำเภอวิภาวดี มีเนื้อที่ถือครองเฉลี่ยสูงสุด 29.4 ไร่ รองลงมา ได้แก่ อำเภอท่าฉางและอำเภอพุนพิน (26.9 และ 25.3 ไร่ ตามลำดับ) อำเภอเกาะสมุย มีเนื้อที่ถือครองน้อยที่สุด 11.2 ไร่

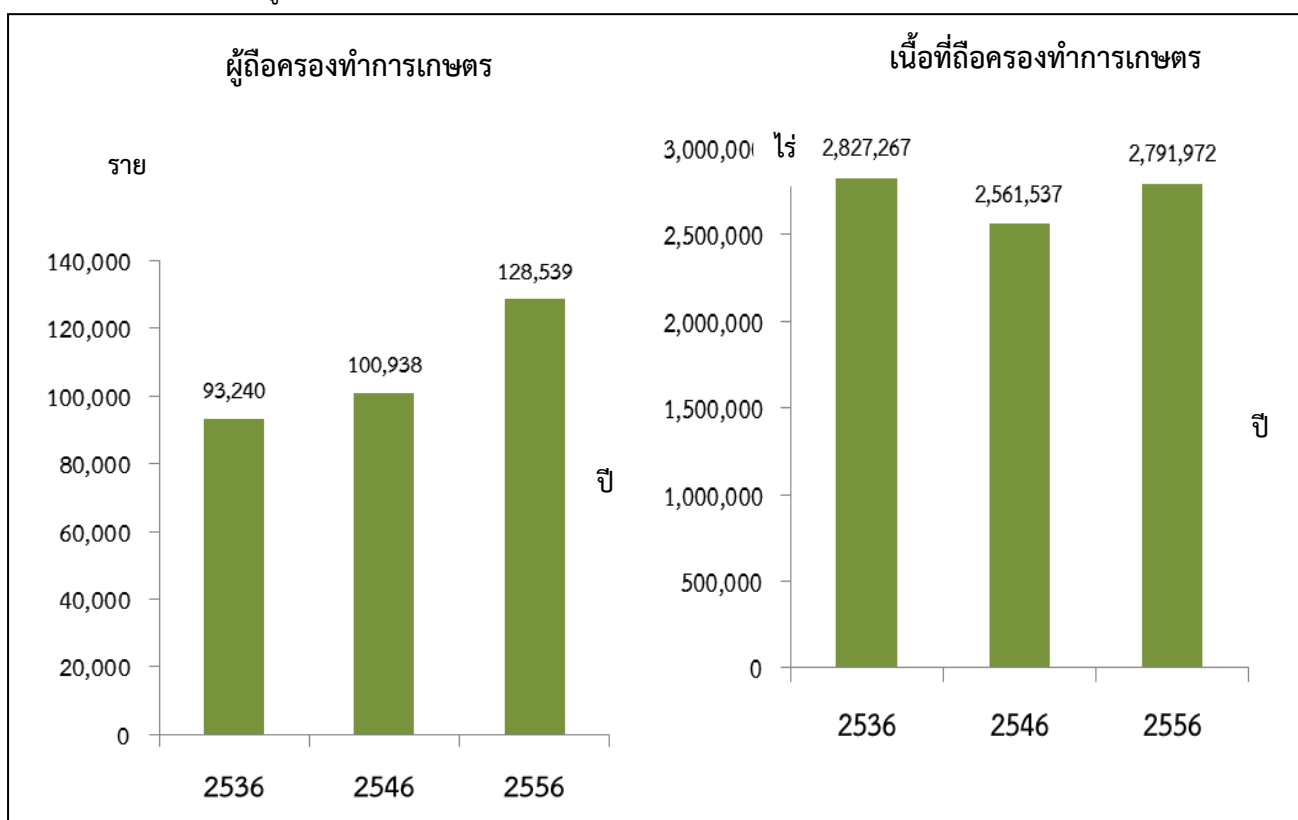
ตารางที่ 3.8 เนื้อที่ถือครองทำการเกษตรและเนื้อที่ถือครองเฉลี่ยจังหวัดสุราษฎร์ธานี

เขตการปกครองและอำเภอ	เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร		เนื้อที่ถือครอง
	จำนวน (ไร่)	ร้อยละ	เฉลี่ย (ไร่)
ไชยา	198,216	7.1	21.5
ท่าชนะ	264,666	9.5	23.3
คีรีรัฐนิคม	186,188	6.7	23.4
บ้านตาขุน	77,539	2.8	22.1
พนม	179,820	6.4	23.6
ท่าฉาง	172,573	6.2	26.9
บ้านนาสาร	155,425	5.6	17.9
บ้านนาเดิม	78,943	2.8	18.5
เคียนซา	227,514	8.1	24.1
เวียงสระ	141,268	5.1	20.8
พระแสง	255,673	9.2	24.1
พุนพิน	267,836	9.6	25.3
ชัยบุรี	96,829	3.5	24.2
วิภาวดี	79,286	2.8	29.4

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาจากปี 2536 พบว่า จำนวนผู้ถือครองเพิ่มขึ้น โดยผู้ถือครองปี 2536 – 2556 มีจำนวน 93.2 พันราย เพิ่มขึ้นเป็น 128.5 พันราย ส่วนเนื้อที่ถือครองลดลงจากปี 2536 มีจำนวน 2,827.2 พันไร่ ลดลงเป็น 2,791.9 พันไร่ ในปี 2556 (แผนภาพที่ 3.1)

แผนภาพที่ 3.1 จำนวนผู้ถือครองทำการเกษตร และเนื้อที่ถือครองทำการเกษตร พ.ศ.2536-2556

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

3.11 ลักษณะการทำเกษตร

ผู้ถือครองทำการเกษตรของจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 128,539 ราย มีลักษณะการทำเกษตรหลายรูปแบบ มีทั้งการทำเกษตรประเภทเดียวและทำมากกว่าหนึ่งประเภท เช่น ทำการเกษตรทั้งเพาะปลูกพืชและเลี้ยงปศุสัตว์ หรือเพาะปลูกพืชและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด หรือเลี้ยงปศุสัตว์และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด เป็นต้น โดยผู้ถือครองที่ทำเกษตรประเภทเดียว ทำการเพาะปลูกพืชมากที่สุดถึง 115,842 ราย (ร้อยละ 90.1) รองลงมาเป็นการเลี้ยงปศุสัตว์ (ร้อยละ 1.1) และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด มีเพียงร้อยละ 0.5 เท่านั้น ส่วนผู้ถือครองที่ทำเกษตร 2 ประเภทและตั้งแต่ 3 ประเภทขึ้นไป มีร้อยละ 7.5 และ 0.8 ตามลำดับ(สำมะโนเกษตร 2556)

อำเภอบ้านตาขุนมีสัดส่วนผู้ถือครองที่ทำการเพาะปลูกพืชเป็นเกษตรประเภทเดียวมากที่สุด (ร้อยละ 97.7) สำหรับการทำเกษตร 2 ประเภท พบที่อำเภอดอนสักมากที่สุด คือ ร้อยละ 12.9 และการทำเกษตรตั้งแต่ 3 ประเภทขึ้นไป พบที่อำเภอท่าฉางมากที่สุด คือ ร้อยละ 1.8 (สำมะโนเกษตร, 2556)

ตารางที่ 3.9 ผู้ถือครองทำการเกษตร จำแนกตามลักษณะของการทำเกษตรและอำเภอ

เขตการปกครอง และอำเภอ	จำนวน ผู้ถือครอง ทำการเกษตร ทั้งสิ้น	ลักษณะการทำเกษตร					
		ทำเกษตรประเภทเดียว				ทำเกษตร 2 ประเภท	ทำเกษตร ตั้งแต่ 3 ประเภท ขึ้นไป
		รวม	การ เพาะปลูก พืช	การเลี้ยง ปศุสัตว์	การเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำ ในพื้นที่น้ำจืด		
จังหวัด	128,539 (100.0)	117,902 (91.7)	115,842 (90.1)	1,457 (1.1)	603 (0.5)	9,610 (7.5)	1,027 (0.8)
อำเภอ							
เมืองสุราษฎร์ธานี	4,140 (100.0)	3,825 (92.4)	3,717 (89.8)	54 (1.3)	54 (1.3)	280 (6.8)	35 (0.8)
กาญจนดิษฐ์	15,105 (100.0)	13,203 (87.4)	12,642 (83.7)	440 (2.9)	121 (0.8)	1,784 (11.8)	118 (0.8)
ดอนสัก	4,440 (100.0)	3,800 (85.6)	3,724 (83.9)	58 (1.3)	18 (0.4)	571 (12.9)	69 (1.6)
เกาะสมุย	806 (100.0)	786 (97.5)	774 (96.0)	12 (1.5)	- (-)	20 (2.5)	- (-)
เกาะพะงัน	873 (100.0)	800 (91.6)	788 (90.3)	11 (1.3)	1 (0.1)	68 (7.8)	5 (0.6)
ไชยา	9,235 (100.0)	8,272 (89.6)	8,070 (87.4)	189 (2.0)	13 (0.1)	873 (9.5)	90 (1.0)
ท่าชนะ	11,336 (100.0)	10,623 (93.7)	10,554 (93.1)	56 (0.5)	13 (0.1)	607 (5.4)	106 (0.9)
คีรีรัฐนิคม	7,964 (100.0)	7,309 (91.8)	7,289 (91.5)	18 (0.2)	2 (-)	608 (7.6)	47 (0.6)
บ้านตาขุน	3,516 (100.0)	3,437 (97.8)	3,434 (97.7)	3 (0.1)	- (-)	67 (1.9)	12 (0.3)
พนม	7,628 (100.0)	6,954 (91.2)	6,923 (90.8)	21 (0.3)	10 (0.1)	597 (7.8)	77 (1.0)
ท่าฉาง	6,425 (100.0)	5,568 (86.7)	5,328 (82.9)	108 (1.7)	132 (2.1)	744 (11.6)	113 (1.8)
บ้านนาสาร	8,667 (100.0)	8,245 (95.1)	8,191 (94.5)	51 (0.6)	3 (-)	359 (4.1)	63 (0.7)
บ้านนาเดิม	4,278 (100.0)	3,873 (90.5)	3,803 (88.9)	64 (1.5)	6 (0.1)	347 (8.1)	58 (1.4)

เขตการปกครอง และอำเภอ	จำนวน ผู้ถือครอง ทำการเกษตร ทั้งสิ้น	ลักษณะการทำเกษตร					
		ทำเกษตรประเภทเดียว				ทำเกษตร 2 ประเภท	ทำเกษตร ตั้งแต่ 3 ประเภท ขึ้นไป
		รวม	การ เพาะปลูก พืช	การเลี้ยง ปศุสัตว์	การเพาะ เลี้ยงสัตว์น้ำ ในพื้นที่ น้ำจืด		
เคียนซา	9,433 (100.0)	9,019 (95.6)	8,907 (94.4)	100 (1.1)	12 (0.1)	392 (4.2)	22 (0.2)
เวียงสระ	6,780 (100.0)	6,548 (96.6)	6,502 (95.9)	44 (0.6)	2 (-)	223 (3.3)	9 (0.1)
พระแสง	10,612 (100.0)	10,121 (95.4)	10,072 (94.9)	42 (0.4)	7 (0.1)	448 (4.2)	43 (0.4)
พุนพิน	10,599 (100.0)	9,167 (86.5)	8,802 (83.0)	163 (1.5)	202 (1.9)	1,327 (12.5)	105 (1.0)
ชัยบุรี	4,006 (100.0)	3,772 (94.2)	3,757 (93.8)	14 (0.3)	1 (-)	195 (4.9)	39 (1.0)
วิภาวดี	2,696 (100.0)	2,580 (95.7)	2,565 (95.1)	9 (0.3)	6 (0.2)	100 (3.7)	16 (0.6)

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

เมื่อพิจารณาลักษณะการทำเกษตรของผู้ถือครอง จำนวน 128,539 ราย พบว่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 98.3) ทำการเพาะปลูกพืช โดยทำการเพาะปลูกพืชอย่างเดียว หรือประเภทเดียว ร้อยละ 90.1 ส่วนที่ทำการเพาะปลูกพืชและทำเกษตรประเภทอื่นร่วมด้วย มีร้อยละ 8.2

3.12 สถานการณ์ปาล์มน้ำมันของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในปี พ.ศ. 2555 จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นอันดับที่หนึ่งของประเทศ พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2551 เนื้อที่ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจำนวน 828,409 ไร่ เพิ่มขึ้นเป็น 1,028,118 ไร่ ในปี พ.ศ. 2555 (ตารางที่ 3.10) คิดเป็นอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 24 จากปี พ.ศ. 2551 การขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันส่วนหนึ่งเป็นผลจากนโยบายของรัฐบาลในการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน โดยมียุทธศาสตร์ปาล์มน้ำมัน พ.ศ. 2547-2572 ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายเพื่อมุ่งสู่การเป็นผู้ผลิตและส่งออกน้ำมันปาล์มให้เทียบเคียงประเทศผู้นำปาล์มน้ำมันในตลาดโลก โดยตั้งเป้าหมายพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเป็น 10 ล้านไร่ในปี พ.ศ. 2572 จากการดำเนินยุทธศาสตร์ปาล์มน้ำมันดังกล่าวส่งผลให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 3.10 เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ปาล์มน้ำมัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

อำเภอ	เนื้อที่ยืนต้น(ไร่)	เนื้อที่ให้ผล(ไร่)	ผลผลิต(ตัน)	ผลผลิต/ไร่ (ก.ก.)
สุราษฎร์ธานี	1,028,118	966,408	3,111,698	3,220
เมืองสุราษฎร์ธานี	23,439	20,084	57,741	2,875
กาญจนดิษฐ์	77,791	68,268	221,120	3,239
เกาะสมุย	151	4	7	1,820
คีรีรัฐนิคม	70,863	69,578	206,995	2,975
ไชยา	56,119	54,342	182,263	3,354
ดอนสัก	26,989	22,313	64,150	2,875
ท่าฉาง	65,331	58,468	197,856	3,384
ท่าชนะ	93,262	90,410	284,068	3,142
บ้านนาสาร	19,573	19,159	61,520	3,211
พนม	61,918	55,227	155,961	2,824
พระแสง	172,419	165,522	554,499	3,350
พุนพิน	141,613	135,917	474,078	3,488
เวียงสระ	23,531	19,331	57,510	2,975
เกาะพะงัน	30	-	-	-
เคียนซา	68,098	65,983	200,456	3,038
บ้านตาขุน	11,753	11,358	33,574	2,956
บ้านนาเดิม	10,165	9,796	30,838	3,148
ชัยบุรี	87,508	83,919	277,772	3,310
วิภาวดี	17,566	16,729	51,291	3,066

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากข้อมูลพื้นที่เพาะปลูกปาล์มในปี พ.ศ. 2555 เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2551 จะเห็นได้ว่าการขยายตัวของพื้นที่ปลูกปาล์มในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาในอัตราที่ค่อนข้างสูงในหลายพื้นที่ เช่น อำเภอคีรีรัฐนิคม (ร้อยละ 158) อำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ร้อยละ 141) อำเภอเวียงสระ(ร้อยละ 128) และอำเภอบ้านนาสาร (ร้อยละ 98) ตามลำดับ (ตารางที่ 3.11)

ตารางที่ 3.11 ปาล์มน้ำมัน เปรียบเทียบเนื้อที่ยืนต้นระหว่างปี 2551 และ 2555

เนื้อที่ยืนต้น (ไร่)	พ.ศ.			อัตราการขยายตัว (ร้อยละ) 2551/2555
	2551	2554	2555	
เมืองสุราษฎร์ธานี	9,714	23,293	23,439	141
กาญจนดิษฐ์	76,213	78,683	77,791	2
คีรีรัฐนิคม	27,435	30,828	70,863	158
ไชยา	48,310	51,535	56,119	16
ดอนสัก	23,901	24,033	26,989	13
ท่าฉาง	51,538	65,331	65,331	27
ท่าชนะ	75,605	91,214	93,262	23
บ้านนาสาร	9,895	20,860	19,573	98
พนม	53,551	49,113	61,918	16
พระแสง	157,283	161,811	172,419	10
พุนพิน	129,317	138,698	141,613	10
เวียงสระ	10,332	14,230	23,531	128
เคียนซา	62,561	45,561	68,098	9
บ้านตาขุน	9,526	9,678	11,753	23
บ้านนาเดิม	8,146	8,106	10,165	25
ชัยบุรี	59,653	43,122	87,508	47
วิภาวดี	15,429	15,609	17,566	14
รวม	830,960	872,875	1,030,492	24

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่การเพาะปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีพื้นที่การผลิตเดิมในอดีตส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่อยู่แถวเชิงเขา พื้นที่ปลูกปาล์มใหม่ประมาณร้อยละ 40 และพื้นที่เก่ามีประมาณร้อยละ 60 แต่ในปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูกปาล์มส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ราบลุ่ม (ประมาณร้อยละ 60) โดยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีการปลูกปาล์มน้ำมันทุกอำเภอ พื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันของจังหวัดสุราษฎร์ธานีในปี 2557 มีทั้งหมด 1,111,483 ไร่ ซึ่งเพิ่มจากปี 2556 ประมาณ 16,779 ไร่หรือมีอัตราการเติบโตคิดเป็นร้อยละ 2 โดยมีพื้นที่ให้ผลผลิตประมาณ 852,429 ไร่ (คิดเป็นร้อยละ 76.69 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด) โดยที่อำเภอพระแสงมีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุดประมาณ 163,799 ไร่

ข้อมูลสำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานีในปี พ.ศ. 2555 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีจำนวน 42,902 ครัวเรือน โดยอำเภอท่าชนะมีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมากที่สุด 4,944 ครัวเรือน รองลงมาได้แก่ อำเภอพนม และอำเภอท่าฉาง โครงสร้างครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเกษตรกรรายย่อย (<25 ไร่) และรายเล็ก (มากกว่า 25 และน้อยกว่า

100 ไร่) รวมกันประมาณร้อยละ 50 ขนาดกลาง (มากกว่า 100 ไร่แต่น้อยกว่า 1,000 ไร่) ประมาณร้อยละ 40 ส่วนขนาดใหญ่ (คือมากกว่า 1,000 ไร่) ประมาณร้อยละ 10

ตารางที่ 3.12 จำนวนครัวเรือน เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเนื้อที่ปลูกปาล์มน้ำมัน

อำเภอ	จำนวนครัวเรือน	เนื้อที่ปลูกทั้งหมด(ไร่)		
		ให้ผลผลิต	ยังไม่ให้ผล	รวม
เมืองสุราษฎร์ธานี	1,184	17,467.75	3,235.00	20,702.75
กาญจนดิษฐ์	3,268	67,579.10	11,434.00	79,013.10
ดอนสัก	1,793	22,183.00	4,603.00	26,786.00
เกาะสมุย	24	154	63	217
เกาะพะงัน	3	32	0	32
ไชยา	3,087	45,321.00	15,341.00	60,662.00
ท่าชนะ	5,105	72,044.00	40,825.00	112,869.00
คีรีรัฐนิคม	4,440	59,912.00	11,066.00	70,978.00
บ้านตาขุน	531	9,088.00	890	9,978.00
พนม	3,894	94,065.00	65,249.00	159,314.00
ท่าฉาง	3,333	52,278.00	21,347.00	73,625.00
บ้านนาเดิม	1,075	7,848.00	8,551.65	16,399.65
เคียนซา	2,402	40,124.00	8,521.00	48,645.00
เวียงสระ	1,521	15,062.00	8,862.00	23,924.00
พระแสง	4,219	147,932.00	15,867.00	163,799.00
พุนพิน	6,764	101,900.00	37,881.00	139,781.00
ชัยบุรี	1,621	85,508.00	2,716.00	88,224.00
วิภาวดี	613	13,241.00	2,358.00	15,599.00
รวมทั้งหมด	44,877	851,738.85	258,809.65	1,110,548.50

ที่มา: กรมส่งเสริมเกษตร

ปัญหาที่พบในการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ได้แก่ ปัญหาเชื้อรา ปัญหาจากหนูและด้วงแรด ปัญหาหนอนหน้าแมว ปัญหาหนอนหัวดำและแมลงดำหนาม และปัญหาภัยธรรมชาติ

ภัยธรรมชาติจำแนกตามพื้นที่ที่เกิดภัยที่เกิดคือภัยแล้ง ช่วงที่แล้งมากคือประมาณ กุมภาพันธ์-เมษายน หรือในบางครั้งตั้งแต่ ธันวาคม - เมษายน ภัยแล้งจะทำให้ทะลายปาล์มแห้งริบ ลูกถูกแดดเผา มีผลทำให้ปริมาณน้ำมันลดลงร้อยละ 4 (จากเปอร์เซ็นต์น้ำมันร้อยละ 17-20 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 14) หรือกล่าวได้ว่าผลผลิตจะหายไปประมาณร้อยละ 30 น้ำท่วมซึ่งท่วมต้นปาล์มหรือยอดปาล์มจะมีผลทำให้ต้นตาย เช่นในพื้นที่อำเภอ ชัยบุรีและพระแสง

พื้นที่ที่อยู่ใกล้ลำคลองและแม่น้ำเมื่อเกิดภาวะฝนตกหนักน้ำท่วมขังในช่วงเดือน ตุลาคม – ธันวาคม ในเขตพื้นที่อำเภอพระแสง อำเภอเวียงสระแควคลองอีป็น อำเภอตาขุน อำเภอพุนพินคลองพุมดวง อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอดอนสัก แควคลองคราม ครองท่าทองและคลองโซ อำเภอพระแสง อำเภอ เคียนซา อำเภอพุนพิน อำเภอไชยาและอำเภอบ้านนาสารแควแม่น้ำตาปี

จากข้อมูลการเพิ่มขึ้นของจำนวนพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีในช่วงหลายปี ที่ผ่านมา และการลดลงของพื้นที่เพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆ โดยเฉพาะพืชอาหาร แสดงให้เห็นถึงการ เปลี่ยนแปลงที่อาจจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารในจังหวัดสุราษฎร์ธานีรวมทั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ ปลูกปาล์มน้ำมัน นอกจากนี้ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยอื่นๆ ซึ่งอาจเป็นปัจจัยคุกคามต่อความมั่นคงทาง อาหารของจังหวัดสุราษฎร์ธานีรวมทั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ทั้งในด้านผลิตภาพและ ประสิทธิภาพในการผลิตปาล์มน้ำมันซึ่งในช่วงที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่ในการผลิตปาล์มน้ำมันเป็นการเพิ่มใน เชิงปริมาณ รวมทั้งความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การขาดแคลนแรงงานในภาค เกษตรรวมทั้งในกลุ่มปาล์มน้ำมัน การลดลงของแหล่งอาหารที่เป็นแหล่งอาหารทางธรรมชาติซึ่งอาจส่งผล ต่อความมั่นคงทางอาหารในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน งานวิจัยจะดำเนินการประเมินและสำรวจ สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในด้านต่างๆ (1) ทรัพยากรและ โครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร (2) สถานการณ์ด้านปัจจัยการผลิต และ (3) สถานการณ์การ เปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร และส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน รวมทั้งความผันผวนทางด้านราคาปาล์มน้ำมันซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์ มน้ำมันโดยเฉพาะในการเข้าถึงอาหาร

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษาสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการประเมินสถานการณ์ ความเสี่ยง และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งศึกษาหาแนวทางการจัดการปัจจัยที่มีผลกระทบเพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืนของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยผลการศึกษา นำเสนอในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

1. ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ต้นทุนการผลิต และราคาที่เกษตรกรขายได้
2. รายได้ แหล่งที่มาของรายได้ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ รายจ่าย หนี้สินและการออมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน
3. แหล่งที่มาของอาหารเพื่อบริโภค ค่าใช้จ่ายด้านอาหารของครัวเรือนต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมดของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน
4. สถานการณ์เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน
 - 4.1 สถานการณ์ด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ความเสื่อมโทรมของดิน การใช้ประโยชน์จากที่ดินการถือครองพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินน้ำ (น้ำฝน และระบบชลประทาน) การขนส่ง
 - 4.2 สถานการณ์ด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ ความหลากหลายของพันธุ์ การใช้ปุ๋ยและสารเคมี แรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมัน
 - 4.3 สถานการณ์ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงกฎกติกาโลก (เช่น มาตรฐานปาล์ม RSPO เป็นต้น) นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง โครงสร้างแรงงานในเกษตรกรปาล์มน้ำมัน และแหล่งอาหารธรรมชาติในพื้นที่

4.1 ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

จากการเก็บข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งใช้เป็นตัวแทนประชากรในงานวิจัย โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage stratified sampling) ซึ่งแบ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรออกเป็นระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เพื่อให้ได้มาซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 400 ครัวเรือน จากอำเภอต่างๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ไม่รวมพื้นที่เกาะสมุย และเกาะพะงัน) ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแทนประชากรจากอำเภอพุนพินมากที่สุดจำนวน 75 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.75 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง อันดับที่สองได้แก่ตัวแทนประชากรจากอำเภอท่าชนะจำนวน 54 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 13.50 อันดับที่สาม

ได้แก่ตัวแทนประชากรอำเภอไชยาและอำเภอพระแสง จำนวน 50 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.50 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

อำเภอ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
พุนพิน	75	18.75
ท่าชนะ	54	13.50
ไชยา	50	12.50
พระแสง	50	12.50
กาญจนดิษฐ์	35	8.75
ท่าฉาง	32	8.00
พนม	27	6.75
เมือง	25	6.25
เคียนซา	24	6.00
ดอนสัก	16	4.00
บ้านนาเดิม	12	3.00
รวม	400	100.00

จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย จำนวน 200 คนคิดเป็นร้อยละ 50 เป็นเพศหญิงจำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรกรรมที่ในอดีตที่ผู้เพศชายจะมีบทบาทเป็นผู้นำในการทำเกษตรกรรม อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเพศหญิงได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการทำเกษตรกรรมซึ่งรวมทั้งการปลูกปาล์มน้ำมัน โดยส่วนใหญ่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างมีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือนจำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 63.25

ระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาจำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 59.75 รองลงมาจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29 ระดับปริญญาตรีจำนวน 42 คนคิดเป็นร้อยละ 10.5 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.75 (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ลักษณะเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	200	50.00
หญิง	200	50.00
สถานะ		
หัวหน้าครัวเรือน	253	63.25
ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน	147	36.75
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	239	59.75
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	116	29.00
ปริญญาตรี/เทียบเท่า	42	10.50
สูงกว่าปริญญาตรี	3	0.75

อายุของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 52.87 ปี ในขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ปลูกปาล์มน้ำมันโดยเฉลี่ยเป็นระยะเวลา 42.02 ปี และมีประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมันโดยเฉลี่ย 11.58 ปี สมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างมีประมาณ 4 คนต่อครัวเรือน เมื่อพิจารณาอายุเฉลี่ยของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่พบว่ากำลังเข้าสู่วัยผู้สูงอายุและมีประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมันมากกว่า 10 ปี สะท้อนให้เห็นว่าคนรุ่นเก่าเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการปลูกปาล์มน้ำมัน ในระยะยาวอาจจะส่งผลกระทบต่อผลผลิตภาพในการปลูกปาล์มน้ำมัน (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 อายุของเกษตรกรระยะเวลาอาศัยในพื้นที่ประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมัน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

รายการ	ค่าเฉลี่ย
อายุของเกษตรกร(ปี)	52.87
ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่(ปี)	42.02
ประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมัน(ปี)	11.58
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	3.94

ในภาพรวมแรงงานของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ทำงานทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร โดยสมาชิกส่วนใหญ่ในครอบครัวเป็นแรงงานในภาคเกษตรเป็นหลัก จาก

การสำรวจแรงงานของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันพบว่าโดยส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรกรรม คิดเป็นจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำนวน 2.11 คน ทำงานนอกภาคเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำนวน 0.54 คน และไม่ทำงานเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำนวน 1.3 คน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอัตราการพึ่งพิงภาคเกษตรค่อนข้างสูง

ตารางที่ 4.4 แรงงานของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ประเภทแรงงาน	จำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือน (คน)	สมาชิกในครัวเรือน	
		จำนวน(คน)	ร้อยละ
ทำงานในภาคเกษตร	2.11	842	53.39
ทำงานนอกภาคเกษตร	0.54	215	13.63
ไม่ทำงาน	1.3	520	32.98
รวมจำนวนสมาชิก		1,577	100.00

จากการสำรวจเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันร้อยละ 86.75 มีอาชีพอื่นนอกเหนือการปลูกปาล์มน้ำมัน โดยร้อยละ 52.23 ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพอื่นนอกเหนือจากการปลูกปาล์มน้ำมัน ทำสวนยางพาราควบคู่ไปกับปาล์มน้ำมัน รองลงมา คือ การเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 10.4 อื่นๆ ร้อยละ 9.98 ค้าขาย ร้อยละ 8.92 การเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 8.49 ราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 8.07 และทำงานบริษัทเอกชนร้อยละ 1.91 ตามลำดับ ผู้ถือครองทำการเกษตรของจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยส่วนใหญ่ผู้ถือครองที่ทำการเกษตรประเภทเดียว ทำการเพาะปลูกพืชมากที่สุด ร้อยละ 90.1 ส่วนผู้ถือครองที่ทำการเกษตร 2 ประเภท และตั้งแต่ 3 ประเภทขึ้นไป มีร้อยละ 7.5 และ 0.8 ตามลำดับ (สำมะโนเกษตร 2556) จากการสำรวจจะเห็นได้ว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ทำการปลูกปาล์มน้ำมันควบคู่ไปกับการปลูกยางพารา ความเสี่ยงทางได้รายได้จะเกิดขึ้นเมื่อเกิดความผันผวนของราคาของสินค้าเกษตรของพืชทั้งสองชนิด ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากการปลูกปาล์มน้ำมัน

อาชีพอื่นนอกเหนือจากการปลูกปาล์มน้ำมัน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	53	13.25
มี	347	86.75

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากการปลูกปาล์มน้ำมัน (ต่อ)

อาชีพอื่นนอกเหนือจากการปลูกปาล์มน้ำมัน	จำนวน	ร้อยละ
สวนยางพารา	246	52.23
การเกษตรอื่นๆ	40	8.49
เลี้ยงสัตว์	49	10.4
ราชการ/รัฐวิสาหกิจ	38	8.07
ภาคเอกชน	9	1.91
ค้าขาย	42	8.92
อื่นๆ	47	9.98

หมายเหตุ: เกษตรกรบางรายทำอาชีพอื่นๆมากกว่า 1 อาชีพ จำนวนรวมจึงมากกว่า 347ราย

สุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ร้อยละ 55 ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันสมาชิกในครัวเรือนไม่มีการเจ็บป่วย ในขณะที่จำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกเจ็บป่วยคิดเป็นร้อยละ 45 ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลอายุเฉลี่ยของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน โดยส่วนใหญ่กำลังเข้าสู่ผู้สูงอายุทำให้มีการเจ็บป่วยในอัตราที่ค่อนข้างสูง (ตารางที่ 4.6) สุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน เนื่องจากความสามารถในการประกอบอาชีพ สามารถทำการผลิตอาหารเอง หรือทำงานรับจ้างอื่นๆ เพื่อหารายได้ในการซื้ออาหารมาบริโภคเป็นสิ่งที่สำคัญ

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลทางด้านสุขภาพของสมาชิกครอบครัวเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

รายการ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ (n=400)
ไม่มีสมาชิกเจ็บป่วย	220	55
มีสมาชิกเจ็บป่วย	180	45
รวม	400	100

สมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างที่มีภาวะเจ็บป่วยโดยส่วนใหญ่เป็นโรคความดันโลหิตสูง คิดเป็นร้อยละ 42.17 รองลงมาได้แก่โรคอื่นๆ (เช่น ไขมันในเส้นเลือด โรคภูมิแพ้ หอบหืด มะเร็ง กระดูกทับเส้นประสาท เป็นต้น) คิดเป็นร้อยละ 33.48 โรคเบาหวาน ร้อยละ 20.43 และโรคหัวใจร้อยละ 3.91 (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลโรคในครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

โรค	จำนวน	ร้อยละ
เบาหวาน	47	20.43
ความดันโลหิตสูง	97	42.17
หัวใจ	9	3.91
อื่นๆ	77	33.48
รวม	230	100.00

หมายเหตุ: บางครอบครัวมีสมาชิกป่วยมากกว่า 1 คน จำนวนรวมจึงมากกว่า 180 ราย

จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มที่เจ็บป่วยและไม่เจ็บป่วยสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพของรัฐได้ โดยส่วนใหญ่ใช้บริการบัตรทอง 30 บาทรักษาทุกโรค คิดเป็นร้อยละ 81.50 รองลงมาได้แก่ ประกันสุขภาพ/ประกันอุบัติเหตุ ร้อยละ 17 สวัสดิการของข้าราชการร้อยละ 10.5 บัตร อสม. ร้อยละ 7.75 และประกันสังคมร้อยละ 7 (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 ข้อมูลการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพของสมาชิกครอบครัวเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

รายการ	จำนวน	ร้อยละ (n=400)
บัตรทอง 30 บาทรักษาทุกโรค	326	81.50
ประกันสุขภาพ/ประกันอุบัติเหตุ/ประกันชีวิต	68	17.00
บัตร อสม.	31	7.75
สวัสดิการข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	42	10.50
ประกันสังคม	28	7.00

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

4.2 การใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครอง ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ต้นทุนการผลิต

การใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครองของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน จากการสำรวจ พบว่าเป็นการใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรหรือรูปแบบการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเกือบทั้งหมด เน้นการปลูกพืชเป็นหลัก มีเพียงส่วนน้อยที่ใช้ประโยชน์เพื่อการเลี้ยงสัตว์และไม่ใช้เพื่อการเกษตร จากการสัมภาษณ์ระบบปศุสัตว์ที่ตลาดมีน้อย พบได้บ้างในบางพื้นที่ แต่ครัวเรือนต่างๆ มีการเลี้ยงสัตว์ปีกและสุกรเพื่อการบริโภคในครัวเรือน โดยการใช้ประโยชน์พื้นที่ไม่ใช้เพื่อการเกษตรเป็นการใช้สร้างบ้าน เป็นหลัก โดยเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ย 36.85 ไร่ต่อครัวเรือน (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 การใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครองของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

การใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครอง	พื้นที่เฉลี่ย(ไร่/ครัวเรือน)
เพื่อการเกษตร	36.28
ปลูกพืช	36.13
เลี้ยงสัตว์	0.15
ไม่ใช่เพื่อการเกษตร	0.57
พื้นที่ถือครองทั้งหมด	36.85

นอกจากนี้พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ถือครองเพื่อทำการเกษตรในภาพรวมซึ่งเป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ให้ผลผลิตแล้วคิดเป็นร้อยละ 91.58 ของพื้นที่เฉลี่ยถือครองเพื่อปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ยของครัวเรือน รองลงมาเป็นพื้นที่ถือครองเพื่อทำการเกษตรซึ่งใช้เป็นพื้นที่ปลูกยางพาราโดยเป็นพื้นที่ให้ผลผลิตแล้วคิดเป็นร้อยละ 88.91 ในส่วนของพืชอื่นๆ เช่น (มะพร้าว มังคุด ทุเรียน เป็นต้น) เป็นพื้นที่ที่ให้ผลผลิตแล้วคิดเป็นร้อยละ 93.28

จะเห็นได้ว่าลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครองของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันไม่ค่อยมีความหลากหลายในการใช้พื้นที่ถือครอง โดยการใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรหรือรูปแบบการผลิตของเกษตรกรเกือบทั้งหมดเน้นการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นหลัก ระบบปศุสัตว์ที่อิงตลาดยังมีน้อย พบได้บ้างในบางพื้นที่ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในเรื่องพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตหรือสร้างรายได้เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ให้ผลผลิตแล้วสามารถนำไปขายและสร้างรายได้สู่ครัวเรือนเกษตรกร

ตารางที่ 4.10 พื้นที่ให้ผลผลิตและพื้นที่ไม่ให้ผลผลิตในการปลูกพืช

(หน่วย: ไร่/ครัวเรือน)

ชนิดพืช	พื้นที่เฉลี่ย	พื้นที่ให้ผลผลิต	พื้นที่ยังไม่ให้ผลผลิต
ปาล์มน้ำมัน	20.53 (100.00)	18.80 (91.58)	1.73 (8.42)
ยางพารา	14.75 (100.00)	13.11 (88.91)	1.64 (11.09)
พืชอื่น ๆ	0.86 (100.00)	0.80 (93.28)	0.06 (6.72)

หมายเหตุ: ค่าในวงเล็บคือค่าร้อยละ

การใช้พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างเฉลี่ยใช้พื้นที่ 20.53 ไร่ต่อครัวเรือน แต่ละครัวเรือนมีพื้นที่เฉลี่ยในการปลูกปาล์มที่มีอายุอยู่ในช่วง 4-8 ปี 5.52 ไร่ต่อ

ครัวเรือน อายุอยู่ในช่วง 9-14 ปี 6.59 ไร่ต่อครัวเรือน และอายุปาล์มในช่วง 15-20 ปี 4.82 ไร่ต่อครัวเรือน

ตารางที่ 4.11 ข้อมูลแสดงพื้นที่เฉลี่ยการปลูกปาล์มน้ำมันของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันตามอายุของต้นปาล์ม

อายุต้นปาล์ม	จำนวนไร่เฉลี่ย/ครัวเรือน
น้อยกว่า 3 ปี	1.49
3 ปี	0.63
4-8 ปี	5.52
9-14 ปี	6.59
15-20 ปี	4.82
มากกว่า 20 ปี	1.47

จากการสำรวจต้นทุนผันแปรของการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างพบว่าโดยส่วนใหญ่เป็นต้นทุนค่าปุ๋ยเฉลี่ยปีละ 2,318 บาทต่อไร่ต่อปี คิดเป็นร้อยละ 47.55 ของต้นทุนผันแปรทั้งหมด รองลงมาได้แก่ต้นทุนในการเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยเฉลี่ยปีละ 2,053.30 บาทต่อไร่ต่อปี คิดเป็นร้อยละ 42.11 ค่าแรงงาน (ไม่รวมค่าเก็บเกี่ยว) 199.51 บาทต่อไร่ต่อปี คิดเป็นร้อยละ 4.09 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง 205.79 บาทต่อไร่ต่อปีคิดเป็นร้อยละ 4.22 และค่าสารเคมี (เช่น ยาฆ่าแมลง) 98.96 บาทต่อไร่ต่อปี คิดเป็นร้อยละ 2.03

การปลูกปาล์มน้ำมันมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายของปุ๋ยและค่าเก็บเกี่ยวผลผลิตในอัตราค่อนข้างสูง การปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักจึงมีการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากภายนอก โดยเฉพาะการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตร ทำให้ต้นทุนทางการปลูกปาล์มน้ำมันค่อนข้างสูง ซึ่งเปราะบางต่อสถานะความมั่นคงทางอาหาร หากราคาปุ๋ยมีความผันผวนจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ตารางที่ 4.12 ต้นทุนผันแปรการผลิตปาล์มน้ำมัน

รายการ	เฉลี่ย(บาท/ไร่/ปี)	ร้อยละ
ค่าปุ๋ย	2,318.97	47.55
ค่าแรงงาน (ไม่รวมค่าเก็บเกี่ยว)	199.51	4.09
ค่าสารเคมี (เช่น ยาฆ่าแมลง)	98.96	2.03
ค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต	2,053.30	42.11
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง(ไม่รวมการขนส่ง)	205.79	4.22
รวม	4,876.53	100.00

4.3 รายได้ แหล่งที่มาของรายได้ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ รายจ่าย หนี้สิน

และการออมของเกษตรกร

จากการสำรวจเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างพบว่าแหล่งที่มาของรายได้ก่อนหักค่าใช้จ่ายหลักมาจากภาคเกษตร โดยเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ย 507,712 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 75.28 ของรายได้รวมของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน รายได้นอกภาคเกษตรโดยเฉลี่ย 166,706 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 24.72 (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 แสดงรายได้และแหล่งที่มาของรายได้ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

แหล่งที่มา	เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ
ในภาคเกษตร	507,711.92	75.28
นอกภาคเกษตร	166,705.63	24.72
รายได้รวม	674,417.55	100.00

แหล่งที่มาของรายได้ส่วนใหญ่มาจากปาล์มน้ำมัน รองลงมาคือจากการปลูกยางพารา การเลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชอื่นๆ ตามลำดับ โดยรายได้จากการปลูกปาล์มน้ำมันโดยเฉลี่ย 370,650 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 73 ของรายได้ในภาคเกษตร รองลงมารายได้จากการปลูกยางพารา 103,209 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 20.33 รายได้จากการเลี้ยงสัตว์โดยเฉลี่ย 23,461 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และรายได้จากการปลูกพืชอื่นๆ โดยเฉลี่ย 10,392 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 2.05 (ตารางที่ 4.14)

เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พึ่งพิงรายได้จากในภาคเกษตรเป็นหลัก การพึ่งพิงรายได้นอกภาคเกษตรยังอยู่ในสัดส่วนที่น้อย แหล่งที่มาของรายได้ไม่หลากหลาย ทั้งนี้การมีรายได้จากการผลิตที่เพียงพอมีส่วนกำหนดความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน รายได้ที่ได้จากการผลิตและแหล่งที่มาของรายได้ที่หลากหลายจะทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงทางอาหาร

ตารางที่ 4.14 แสดงรายได้และแหล่งที่มาของรายได้ในภาคเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

แหล่งที่มาของรายได้ในภาคเกษตร	เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ
ปาล์ม	370,649.42	73.00
ยางพารา	103,209.25	20.33
พืชอื่นๆ	10,392.00	2.05
เลี้ยงสัตว์	23,461.25	4.62
รวม	507,711.92	100.00

รายได้นอกภาคเกษตรซึ่งคิดเป็นร้อยละ 24.72 ของรายได้ทั้งหมดของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการค้าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัวโดยเฉลี่ย 10,380.63 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 73.12 ของรายได้นอกภาคเกษตร รองลงมาได้แก่เงินเดือนจากการรับราชการหรือเป็นพนักงานเอกชนโดยเฉลี่ย 29,151.50 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 17.49 รับจ้างทั่วไป 10,380.63 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 6.23 อื่นๆ (ไม่ระบุแหล่งรายได้) 4,171 บาทต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 2.5 และบุตรหลานส่งให้ 1,112.5 บาทต่อครัวเรือนปี คิดเป็นร้อยละ 0.67

ตารางที่ 4.15 แสดงรายได้และแหล่งที่มาของรายได้นอกภาคเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

แหล่งที่มาของรายได้นอกภาคเกษตร	เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ
รับจ้างทั่วไป	10,380.63	6.23
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	121,890.00	73.12
เงินเดือน	29,151.50	17.49
บุตรหลานส่งให้	1,112.50	0.67
อื่น ๆ (ไม่ระบุแหล่งรายได้)	4,171.00	2.50
รวม	166,705.63	100.00

ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภคในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมาของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันพบว่า หมวดค่าใช้จ่ายที่สูงสุด 3 อันดับแรกได้แก่ ค่าโดยสารและค่าน้ำมันที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คิดเป็นร้อยละ 17.99 รองลงมาได้แก่ค่าอาหารสดประเภทเนื้อ (เช่น เนื้อหมู ปลา ไก่) คิดเป็นร้อยละ 13.98 และค่าใช้จ่ายทางด้านสังคม (งานแต่งงาน งานศพ งานวัด) คิดเป็นร้อยละ 13.28 ตามลำดับ หากคิดรวมค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับอาหารทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 31.06 จากค่าใช้จ่ายทั้งหมด (ตารางที่ 4.16) ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับอาหารทั้งหมดของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับค่าใช้จ่ายค่าอาหารของครัวเรือนเกษตรกรในภาพรวมของประเทศไทยจากการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี 2557 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 33.9

ตารางที่ 4.16 ค่าใช้จ่ายเพื่ออุปโภคและบริโภค ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมาของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

รายการ	เฉลี่ย(บาท/ครัวเรือน/เดือน)
ข้าวสาร	1,124.38
ค่าอาหารสดประเภทเนื้อ (เช่น เนื้อหมู ปลา ไก่)	2,758.20
ค่าอาหารสดประเภทผัก	643.40
ค่าอาหารปรุงสำเร็จ (กับข้าวถุง)	247.40
ค่าขนม/เครื่องดื่ม	1,354.60

ตารางที่ 4.16 ค่าใช้จ่ายเพื่ออุปโภคและบริโภค ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมาของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน (ต่อ)

รายการ	เฉลี่ย(บาท/ครัวเรือน/เดือน)
ค่าน้ำเพื่อการบริโภค	191.68
เสื้อผ้า/เครื่องแต่งกาย	326.51
ค่ารักษาพยาบาล	363.31
ค่าเล่าเรียนการศึกษา	1,580.71
ค่าโดยสาร/ค่าน้ำมัน	3,549.63
ค่าน้ำ/ค่าไฟฟ้า	1,517.43
ค่าใช้จ่ายห่วย การพนัน บุหรี่ เหล้า	1,167.21
ค่าโทรศัพท์	672.40
ค่าใช้จ่ายเครื่องใช้ส่วนบุคคล (สบู่ ยาสีฟัน แป้ง)	792.50
ค่าใช้จ่ายด้านสังคม (งานแต่งงาน งานศพ งานวัด)	2,619.38
ค่าอื่นๆ	820.70

ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายที่ได้จากการสำรวจภาคสนามเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภคที่ไม่รวมค่าใช้จ่ายในภาคเกษตร จึงไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกับรายได้รวมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันหรือสรุปได้ว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีรายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายมาก

สำหรับภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันพบว่าร้อยละ 67.0 มีหนี้สิน โดยเฉลี่ยจำนวน 484,654 บาทต่อครัวเรือน สำหรับหนี้สินโดยส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมเพื่อการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 63.48 (ตารางที่ 4.17)

ปัญหาภาวะหนี้สินเป็นปัญหาสำคัญของเกษตรกรเพราะหากเกิดความเสียหายทางด้านรายได้ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยต่างๆ เช่น ราคาผลผลิต ภัยธรรมชาติ ความเสี่ยงดังกล่าวจะส่งกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันทำให้ความเสี่ยงในเรื่องความมั่นคงทางอาหารและความสามารถในการชำระหนี้สินของเกษตรกร อย่างไรก็ตามในส่วนของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมไปเพื่อการเกษตร ซึ่งโดยหลักเป็นการกู้ยืมเพื่อไปซื้อต้นกล้าปาล์ม ปรับปรุงสวน และบำรุงสวน ซื้อมปุ๋ย ซื้ออุปกรณ์การเกษตร ลักษณะการกู้ยืมเป็นการกู้ยืมเพื่อการลงทุนในการปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งจะก่อให้เกิดรายได้ในภายหลังซึ่งมีความเสี่ยงน้อยกว่าการกู้ยืมเพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตและไม่ก่อให้เกิดรายได้ในภายหลัง

ตารางที่ 4.17 หนี้สินและแหล่งเงินกู้ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

หนี้สินของครัวเรือน	เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน)	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
มี	484,656.25	268	67.00
ไม่มี	-	132	33.00
รวม	484,656.25	400	100.00

การกู้ยืมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมไปเพื่อการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 63.48 เป็นการกู้ยืมไม่ใช่เพื่อการเกษตร ร้อยละ 36.52 (ตารางที่ 4.18)

ตารางที่ 4.18 ลักษณะการกู้ยืมเงินของครัวเรือนผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

การกู้ยืม	จำนวน	ร้อยละ
กู้ยืมเพื่อการเกษตร	179	63.48
กู้ยืมไม่ใช่เพื่อการเกษตร	103	36.52
รวม	282	100.00

หมายเหตุ: บางครัวเรือนมีการกู้ยืมหลายสถานการณ์ จำนวนรวมจึงมากกว่า 268 ราย

โดยแหล่งเงินกู้ยืมเพื่อการเกษตรแหล่งเงินกู้หลักคือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 58.03 รองลงมาได้แก่แหล่งเงินกู้อื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 18.13 กองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 13.99 (ตารางที่ 4.19)

ตารางที่ 4.19 แหล่งสินเชื่อการกู้ยืมเพื่อการเกษตร

แหล่งสินเชื่อ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	112	58.03
สหกรณ์การเกษตร	16	8.29
กองทุนหมู่บ้าน	27	13.99
กลุ่มเกษตรกร	2	1.04
ญาติ/เพื่อน	1	0.52
อื่นๆ	35	18.13
รวม	193	100.00

หมายเหตุ: บางครัวเรือนมีการกู้ยืมหลายแหล่ง จำนวนรวมจึงมากกว่า 179 ราย

ผลการสำรวจการกู้ยืมสินเชื่อที่ไม่ใช่เพื่อการเกษตร หลักๆ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ สร้าง ชื้อ ต่อเติม บ้าน ชื้อหรือผ่อนรถยนต์ เพื่อค้าขาย และเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเป็นต้น โดยมีแหล่งกู้ยืมหลักๆ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และ กองทุนหมู่บ้าน (ตารางที่ 4.20)

ตารางที่ 4.20 แหล่งสินเชื่อการกู้ยืมไม่ใช่เพื่อการเกษตร

แหล่งสินเชื่อ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	32	29.09
สหกรณ์การเกษตร	1	0.91
กองทุนหมู่บ้าน	16	14.55
กลุ่มเกษตรกร	0	0.00
ญาติ/เพื่อน	0	0.00
อื่นๆ	61	55.45
รวม	110	100.00

หมายเหตุ: บางครัวเรือนมีการกู้ยืมหลายแหล่ง จำนวนรวมจึงมากกว่า 103 ราย

การออมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่าง จากการสำรวจพบว่าร้อยละ 70 ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีการออม โดยการออมโดยเฉลี่ย 167,467.55 บาทต่อครัวเรือน ในขณะที่ร้อยละ 30 ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างไม่มีการออม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีวินัยทางการเงิน (ตารางที่ 4.21) จากการสัมภาษณ์พบว่าการออมส่วนใหญ่เป็นการออมเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนและใช้จ่ายยามเจ็บป่วยชรา

ตารางที่ 4.21 การออมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

การออมของครัวเรือน	เฉลี่ย(บาท/ครัวเรือน)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
มี	167,467.55	280	70.00
ไม่มี	-	120	30.00
รวม	167,467.55	400	100.00

แหล่งการออมเงินที่สำคัญของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ คิดเป็นร้อยละ 25.07 รองลงมาได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 21.61 กองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 20.17 ธกส.คิดเป็นร้อยละ 17.29 สหกรณ์เครดิตยูเนียน คิดเป็นร้อยละ 10.95 อื่นๆ (สหกรณ์ครู สลากออมสิน) ร้อยละ 2.59 และ บริษัทประกันต่างๆ ร้อยละ 2.31 จะเห็นได้ว่านอกเหนือจากธนาคารพาณิชย์ องค์การการเงินชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสมาชิกที่มีพื้นฐานการประกอบอาชีพเดียวกันมารวมกันเพื่อสร้างความ

เข้มแข็งทางการเงินให้กับชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ หรือสหกรณ์เครดิตยูเนียนมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเป็นแหล่งออมเงินที่สำคัญของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ตารางที่ 4.22 แหล่งเงินออมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

แหล่งออมเงิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ธกส.	60	17.29
กลุ่มออมทรัพย์	75	21.61
สหกรณ์เครดิตยูเนียน	38	10.95
กองทุนหมู่บ้าน	70	20.17
ธนาคารพาณิชย์อื่นๆ	87	25.07
บริษัทประกันต่างๆ	8	2.31
อื่นๆ	9	2.59
รวม	347	100.00

หมายเหตุ: บางครัวเรือนมีการออมหลายแหล่ง จำนวนรวมจึงมากกว่า 280 ราย

จากการสำรวจพบว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มมากที่สุดได้แก่ ราคาปาล์มตกต่ำ/ไม่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ 96.75 รองลงมาได้แก่ ราคายางพาราตกต่ำ/ไม่แน่นอน ค่าครองชีพสูงขึ้น ร้อยละ 38.25 ราคาผลผลิตทางเกษตรอื่นๆ ตกต่ำ ร้อยละ 23 ต้นทุนการผลิตปาล์มน้ำมันสูง ร้อยละ 15.75 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ร้อยละ 13.75 ราคาน้ำมัน ร้อยละ 11.75 ภัยธรรมชาติ ร้อยละ 9.5 อื่นๆ (ภาษีสังคม) ร้อยละ 1.25 (ตารางที่ 4.23)

ตารางที่ 4.23 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ปัจจัย	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ราคาปาล์มตกต่ำ/ไม่แน่นอน	387	96.75
ราคายางพาราตกต่ำ/ไม่แน่นอน	234	58.5
ราคาผลผลิตทางเกษตรอื่นๆตกต่ำ	92	23
ต้นทุนการผลิตปาล์มสูง	63	15.75
การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	55	13.75
ภัยธรรมชาติ	38	9.5
ราคาน้ำมัน	47	11.75

ตารางที่ 4.23 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน(ต่อ)

ปัจจัย	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ค่าครองชีพสูงขึ้น	153	38.25
อื่นๆ	5	1.25

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรตอบได้หลายปัจจัย

จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างโดนส่วนใหญ่มีตลาดนัดชุมชนเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ คิดเป็นร้อยละ 93.75 รองลงมาได้แก่ ร้านค้าในหมู่บ้าน ร้อยละ 86.0 ผลิตเองในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.0 มาจากแหล่งธรรมชาติในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 18.0 ร้านค้าสะดวกซื้อในชุมชน ร้อยละ 13.0 และ อื่นๆ นอกเหนือจากในหมู่บ้านหรือชุมชน คิดเป็นร้อยละ 7 ตามลำดับตลาดนัดชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งอาหารหลักของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ทั้งนี้ความหลากหลายของอาหารและสุขภาพของตลาดนัดชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

4.4 แหล่งที่มาของอาหารเพื่อบริโภค

ตารางที่ 4.24 แหล่งที่มาของอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

แหล่งที่มา	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ผลิตเอง	116	29.00
ร้านค้าในหมู่บ้าน	344	86.00
ร้านค้าสะดวกซื้อในชุมชน	52	13.00
ตลาดนัดชุมชน	375	93.75
มาจากแหล่งธรรมชาติในหมู่บ้าน	72	18.00
อื่นๆ นอกเหนือจากในหมู่บ้าน/ชุมชน	28	7.00

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรตอบได้หลายแหล่ง

เมื่อพิจารณาแหล่งที่มาของอาหารแยกตามรายการอาหารพบว่าแหล่งที่มาจากการผลิตเอง การซื้อจากร้านค้าหรือตลาดนัด และจากแหล่งธรรมชาติ ข้อมูลการสำรวจแหล่งที่มาของอาหารเพื่อบริโภคแยกตามรายการอาหารในช่วงระยะเวลาหนึ่งเดือน โดยให้ครัวเรือนระบุแหล่งที่มาของอาหาร ในภาพรวมอาหารประเภทต่างๆ ที่ใช้เพื่อบริโภคในครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ไม่ได้ผลิตเองในครัวเรือนแต่มีแหล่งที่มาจากตลาดนัดชุมชน มีอาหารประเภท ผักสด และ ปลาน้ำจืดที่ยังพบว่ามีแหล่งที่มาจากแหล่งธรรมชาติในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างพบว่ายังมีการปลูกผักสวนครัวบริเวณบ้าน และริมแหล่งน้ำธรรมชาติ รวมทั้งการหาปลาจากแหล่งธรรมชาติโดยเฉพาะ แม่น้ำ

ลำคลอง ซึ่งถือเป็นแหล่งอาหารโดยธรรมชาติหรือฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของชุมชน แต่การพึ่งพิงแหล่งอาหารจากธรรมชาติมีไม่มากเหมือนในอดีต เนื่องจากในปัจจุบันเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ไม่ได้ผลิตอาหารเอง แต่ซื้อจากแหล่งต่างๆ เช่น ตลาดนัดชุมชน (ตารางที่ 4.25)

ตารางที่ 4.25 แสดงแหล่งที่มาของอาหารเพื่อบริโภคแยกตามรายการอาหาร

รายการ	จำนวน(ร้อยละ) แหล่งที่มาของอาหารเพื่อบริโภค					
	ผลิตเอง	ร้านค้าในหมู่บ้าน	ร้านค้าสะดวกซื้อในชุมชน	ตลาดนัดชุมชน	มาจากแหล่งธรรมชาติในหมู่บ้าน	อื่นๆ นอกเหนือจากในหมู่บ้าน/ชุมชน
ข้าวสาร	3 (0.60)	277 (55.18)	20 (3.98)	180 (35.86)	0 (0.00)	22 (4.38)
เนื้อวัว	4 (2.33)	11 (6.40)	2 (1.16)	154 (89.53)	0 (0.00)	1 (0.58)
เนื้อหมู	4 (0.95)	54 (12.80)	8 (1.90)	346 (81.99)	0 (0.00)	10 (2.37)
เนื้อแพะ	1 (1.43)	3 (4.29)	1 (1.43)	64 (91.43)	0 (0.00)	1 (1.43)
เนื้อไก่	27 (6.47)	42 (10.07)	3 (0.72)	334 (80.10)	3 (0.72)	8 (1.92)
เนื้อเป็ด	7 (3.38)	7 (3.38)	2 (0.97)	186 (89.86)	4 (1.93)	1 (0.48)
เนื้อปลาน้ำจืด	19 (4.03)	32 (6.79)	1 (0.21)	335 (71.13)	73 (15.50)	11 (2.34)
เนื้อปลาทะเล	2 (0.48)	24 (5.78)	1 (0.24)	356 (85.78)	19 (4.58)	13 (3.13)
อาหารทะเล	6 (1.51)	19 (4.77)	5 (1.26)	347 (87.19)	11 (2.76)	10 (2.51)
อาหารปรุงสำเร็จ (เช่น แกงถุง)	5 (2.87)	44 (25.29)	3 (1.72)	114 (65.52)	0 (0.00)	8 (4.60)
น้ำเพื่อการบริโภค	32 (7.44)	253 (58.84)	24 (5.58)	82 (19.07)	8 (1.86)	31 (7.21)

ตารางที่ 4.25 แสดงแหล่งที่มาของอาหารเพื่อบริโภคแยกตามรายการอาหาร(ต่อ)

รายการ	จำนวน(ร้อยละ) แหล่งที่มาของอาหารเพื่อบริโภค					
	ผลิตเอง	ร้านค้าในหมู่บ้าน	ร้านค้าสะดวกซื้อในชุมชน	ตลาดนัดชุมชน	มาจากแหล่งธรรมชาติในหมู่บ้าน	อื่นๆ นอกเหนือจากในหมู่บ้าน/ชุมชน
ขนมขบเคี้ยว	10 (2.53)	251 (63.38)	38 (9.60)	89 (22.47)	0 (0.00)	8 (2.02)
อาหารสดประเภทผัก	88 (18.53)	68 (14.32)	3 (0.63)	264 (55.58)	45 (9.47)	7 (1.47)
น้ำอัดลม เครื่องดื่มบำรุงกำลัง	3 (1.06)	226 (79.86)	18 (6.36)	33 (11.66)	0 (0.00)	3 (1.06)
เครื่องดื่มแอลกอฮอล์	3 (1.41)	174 (81.69)	13 (6.10)	18 (8.45)	0 (0.00)	5 (2.35)

หมายเหตุ: ตัวเลขน้อยละ คือร้อยละของแหล่งที่มาของอาหารเพื่อบริโภคในแต่ละรายการอาหาร

4.5 สถานการณ์ด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน

จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ร้อยละ 64.25 โดยสิทธิในการถือครองส่วนใหญ่เป็นโฉนด รองลงมาได้แก่ สปก. ร้อยละ 15.5 นส.3 ร้อยละ 11.25 ฎบท.5 ร้อยละ 9.25 และ นส.3ก ร้อยละ 4.75 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.26) มีบางพื้นที่ที่มีที่ดินทำกินแต่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดิน ซึ่งพบได้กระจายไปตามอำเภอต่างๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี อย่างไรก็ตามเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเหล่านี้สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินในการปลูกปาล์มน้ำมัน ในส่วนของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินจะมีปัญหาในเรื่องความมั่นคงในที่ดินทำกินเพื่อการเกษตรในระยะยาว เพราะการเข้าถึงและสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินจะทำให้ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความมั่นคงทางอาหาร เนื่องจากที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญในการปลูกปาล์มน้ำมันและความมั่นคงทางอาหารของภาคเกษตรกรรม

ตารางที่ 4.26 แสดงสิทธิการถือครองพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

สิทธิการถือครองพื้นที่	พืชทุกชนิด		ปาล์มน้ำมัน	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ของตนเอง				
- โฉนด	275	68.75	257	64.25
- นส.3ก	29	7.25	19	4.75
- นส.3	62	15.5	45	11.25
- สปก.	104	26	62	15.5
- ภบท.5	56	14	37	9.25
เช่า				
- เช่าทั้งหมด	5	1.25	3	0.75
- เช่าเพิ่ม	2	0.5	1	0.25
อื่นๆ				
- จ้างจ้อง/ทำฟรี	16	4	8	2
- อื่นๆ	19	4.75	12	3

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

โดยพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมันในภาพรวมเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันระบุว่าเป็นการปลูกในพื้นที่ที่เหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 93.0 มีเพียงร้อยละ 7.75 ที่เห็นว่าการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม โดยเป็นการปลูกในพื้นที่ที่ขาดแคลนน้ำ ดินขาดแร่ธาตุ ดินทราย และเป็นพื้นที่สูง นอกจากนี้พื้นที่ที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมันร้อยละ 81.75 ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่ยังไม่เสื่อมโทรม ในขณะที่ร้อยละ 20.75 เห็นว่าพื้นที่ที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความเสื่อมโทรม (ตารางที่ 4.27) สาเหตุหลักของการเสื่อมโทรมของพื้นที่มาจากการใช้ปุ๋ยเคมีมากเกินไป ในเบื้องต้นเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันยังปล่อยไปตามธรรมชาติ อย่างไรก็ตามมีเกษตรกรเพียงส่วนน้อยที่มีการใส่ปุ๋ยปรับสภาพดิน ในอนาคตจึงมีความเสี่ยงหากยังมีการใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณมากและการละเลยการปรับสภาพดินอาจส่งผลกระทบต่อผลผลิตของปาล์มน้ำมันซึ่งจะส่งกระทบต่อรายได้และความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ตารางที่ 4.27 ความเหมาะสมและความเสื่อมโทรมของพื้นที่การปลูกปาล์มน้ำมัน

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ดินในการเพาะปลูกปาล์มน้ำมัน		
-เหมาะสม	372	93.00
-ไม่เหมาะสม	31	7.75

ตารางที่ 4.27 ความเหมาะสมและความเสื่อมโทรมของพื้นที่การปลูกปาล์มน้ำมัน(ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ความเสื่อมโทรมของพื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกปาล์มน้ำมัน		
-ไม่เสื่อมโทรม	327	81.75
-เสื่อมโทรม	83	20.75

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรเลือกได้หลายคำตอบ

ลักษณะพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ร้อยละ 49.50 ระบุว่าปลูกในที่ราบ รองลงมา ร้อยละ 42.30 ปลูกในที่ลุ่ม มีเพียงส่วนน้อย ร้อยละ 6 และ ร้อยละ 2.3 ปลูกในที่ดอนและที่สูง ตามลำดับ (ตารางที่ 4.28) พื้นที่การเพาะปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีในอดีตส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่อยู่แถวเชิงเขา ในปัจจุบันเป็นพื้นที่ปลูกปาล์มใหม่ประมาณร้อยละ 40 และพื้นที่เก่ามีประมาณร้อยละ 60 โดยในปัจจุบันการเพาะปลูกปาล์มส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ราบ และพื้นที่ลุ่ม

ตารางที่ 4.28 ลักษณะของพื้นที่ที่ใช้เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน

ลักษณะพื้นที่	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ที่ลุ่ม	169	42.30
ที่ราบ	198	49.50
ที่ดอน	24	6.00
ที่สูง	9	2.30

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพื้นที่โดยส่วนใหญ่ก่อนที่จะเปลี่ยนมาปลูกปาล์มน้ำมันเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันระบุว่าพื้นที่ปลูกข้าวมาก่อนคิดเป็นร้อยละร้อยละ 44.0 ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันรองลงมาเป็นที่รกร้าง ร้อยละ 26.50 พื้นที่ปลูกยางพาราร้อยละ 15.0 พื้นที่ปลูกไม้ผล ร้อยละ 11.80 พื้นที่อื่นๆ (กาแฟ ไร่เสื่อมโทรม บ่อทุ่ง สวนผัก) ร้อยละ 2.80 (ตารางที่ 4.29) การลดลงของพื้นที่ปลูกข้าวเนื่องจากการขยายพื้นที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยเฉพาะ ปาล์มน้ำมัน รวมทั้งยางพาราเป็นเหตุให้จังหวัดสุราษฎร์ธานีในปัจจุบันเป็นจังหวัดที่ต้องนำเข้าข้าวจากพื้นที่อื่นมาเพื่อการบริโภค ซึ่งในอนาคตจังหวัดสุราษฎร์ธานีอาจมีความเสี่ยงทางด้านความมั่นคงทางอาหารในกรณีที่ไม่มี การสำรองหรือในกรณีเกิดภัยพิบัติ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่รกร้างมาเป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันอาจจะมีปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิ์ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารในอนาคต

ตารางที่ 4.29 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ก่อนที่จะเปลี่ยนปลูกปาล์มน้ำมัน

พื้นที่	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
รกร้าง	106	26.50
ปลูกยางพารา	60	15.00
ปลูกข้าว	176	44.00
ปลูกไม้ผล	47	11.80
อื่นๆ	11	2.80

เหตุผล/แรงจูงใจในการปลูกปาล์มน้ำมัน ร้อยละ 83 ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันระบุว่าเพราะความเหมาะสมของพื้นที่ ร้อยละ 50 เห็นว่าการปลูกปาล์มดูแลง่ายและได้ผลเร็ว ร้อยละ 24 เป็นการปลูกตามเพื่อนบ้าน ร้อยละ 10 หันมาปลูกเพราะราคาจำหน่ายที่สูงขึ้น เป็นต้น (ตารางที่ 4.30)

ตารางที่ 4.30 เหตุผล/แรงจูงใจในการปลูกปาล์มน้ำมัน

เหตุผล/แรงจูงใจในการปลูกปาล์ม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ความเหมาะสมของพื้นที่	332	83.00
ดูแลง่าย ได้ผลเร็ว	200	50.00
ปลูกตามเพื่อนบ้าน	94	23.50
ราคาจำหน่ายที่สูงขึ้น	40	10.00
ไม่ค่อยมีโรคระบาด	31	7.75
ต้องการให้มีความหลากหลายด้านอาชีพ	12	3.00
การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่	12	3.00
อื่นๆ	11	2.75

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล/แรงจูงใจ

จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ร้อยละ 58 ไม่มีการเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือน มีเพียงร้อยละ 42 มีการเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือน โดยการเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือนร้อยละ 54.37 เลี้ยงไว้สำหรับการบริโภคในครัวเรือน ในขณะที่ร้อยละ 45.63 เลี้ยงไว้เพื่อเชิงพาณิชย์ สัตว์ที่เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือนได้แก่ ไก่ ปลา เป็ด สุกร วัว ตามลำดับ สัตว์ที่เลี้ยงไว้เพื่อเชิงพาณิชย์ ได้แก่ ไก่ วัว ปลา หมู เป็ด ตามลำดับ (ตารางที่ 4.31 และ 4.32) การเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือนถือเป็นฐานการผลิตของครัวเรือนที่สำคัญแหล่งหนึ่งที่จะเป็นแหล่งอาหารสำคัญของครัวเรือน อย่างไรก็ตามเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ไม่มีการเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือน ทำให้ต้องพึ่งพาการซื้อจากแหล่งอาหารอื่นๆ โดยเฉพาะตลาด

ตารางที่ 4.31 การเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือนของเกษตรกรปลูกปาล์มน้ำมัน

การเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มี	232	58.00
มี	168	42.00
รวม	400	100.00

ตารางที่ 4.32 วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือนของเกษตรกรปลูกปาล์มน้ำมัน

วัตถุประสงค์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพื่อบริโภคในครัวเรือน	112	54.37
เพื่อขายเชิงพาณิชย์	94	45.63
รวม	206	100.00

หมายเหตุ: บางครัวเรือนการเลี้ยงสัตว์หลายวัตถุประสงค์ จำนวนรวมจึงมากกว่า 168 ราย

แหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเป็นน้ำฝน ร้อยละ 81.00 รองลงมาได้แก่ แหล่งน้ำธรรมชาติ ร้อยละ 56.50 ขุดสระใช้เอง ร้อยละ 13.00 ประปาหมู่บ้านร้อยละ 2 อื่นๆ (ขุดบ่อบาดาล) ร้อยละ 1.75 และระบบชลประทาน ร้อยละ 1.25 การปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ยังคงพึ่งพาแหล่งน้ำจากธรรมชาติค่อนข้างมาก ในขณะที่การพึ่งพิงระบบชลประทานคิดเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก เกษตรกรบางส่วนอยู่ห่างไกลจากแหล่งน้ำและระบบชลประทาน และบางส่วนอยู่ในที่สูงยากต่อการเก็บกักน้ำ หากมีน้ำไม่เพียงพอจะส่งผลกระทบต่อผลผลิตของปาล์มน้ำมัน รายได้ และความมั่นคงทางอาหารในที่สุด

ตารางที่ 4.33 แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมัน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
น้ำฝน	324	81.00
แหล่งน้ำธรรมชาติ	226	56.50
ขุดสระใช้เอง	52	13.00
ระบบชลประทาน	5	1.25
ประปาหมู่บ้าน	8	2.00
อื่นๆ	7	1.75

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรเลือกได้หลายแหล่งน้ำ

โดยปริมาณน้ำฝนในมุมมองของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 72 เห็นว่ามีปริมาณเพียงพอเพื่อใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมันของครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ร้อยละ 28 เห็นว่ามีไม่เพียงพอ สาเหตุ เนื่องจาก ภัยแล้งที่เกิดขึ้นในช่วงปีที่ผ่านมา (ตารางที่ 4.34)

ตารางที่ 4.34 ปริมาณน้ำฝนในพื้นที่เพื่อใช้ในการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ปริมาณน้ำฝนในพื้นที่เพื่อใช้ในการเกษตร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
เพียงพอ	288	72.00
ไม่เพียงพอ	112	28.00

ระยะทางการเข้าถึงแหล่งอาหารของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน แหล่งอาหารที่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมาซื้ออาหารเพื่อบริโภคมากที่สุดคือตลาดนัด มีระยะทางโดยเฉลี่ย 4.58 กิโลเมตร ร้านค้าในหมู่บ้านมีระยะทางโดยเฉลี่ย 0.88 กิโลเมตร แหล่งอาหารธรรมชาติในหมู่บ้าน ระยะทางโดยเฉลี่ย 1.51 กิโลเมตร ร้านค้าสะดวกซื้อในหมู่บ้านระยะทางโดยเฉลี่ย 3.51 กิโลเมตร ตามลำดับ (ตารางที่ 4.35)

ตารางที่ 4.35 ระยะทางในการเข้าถึงแหล่งอาหารของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

แหล่งที่มาของอาหาร	เฉลี่ย(กิโลเมตร)
ร้านค้าในหมู่บ้าน	0.88
ร้านค้าสะดวกซื้อในชุมชน	3.51
ตลาดนัดชุมชน	4.58
แหล่งธรรมชาติในหมู่บ้าน	1.51
อื่นๆ นอกเหนือจากในหมู่บ้าน/ชุมชน	12.07

4.6 สถานการณ์ด้านปัจจัยการผลิต

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ร้อยละ 28 ปลูกปาล์มน้ำมันพันธุ์ สุราษฎร์ธานี 2 และ มีอีกจำนวนมากร้อยละ 24.25 ไม่ทราบสายพันธุ์ (ตารางที่ 4.36)

ตารางที่ 4.36 สายพันธุ์ปาล์มน้ำมันที่ปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

สายพันธุ์ปาล์มน้ำมันที่ปลูก	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
เทเนอรา	44	11.00
คอสตาริกา	53	13.25
Yangambi	1	0.25
สุราษฎร์ธานี 1	25	6.25

ตารางที่ 4.36 สายพันธุ์ปาล์มปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน(ต่อ)

สายพันธุ์ปาล์มน้ำมันที่ปลูก	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
สุราษฎร์ธานี 2	112	28.00
สุราษฎร์ธานี 3	1	0.25
สุราษฎร์ธานี 4	1	0.25
สุราษฎร์ธานี 5	2	0.50
สุราษฎร์ธานี 6	2	0.50
สุราษฎร์ธานี 7	10	2.50
เดลี ไนจีเรีย แบล็ค	8	2.00
เดลี คอมแพ็ค	9	2.25
เดลี ไนจีเรีย	4	1.00
ไม่ทราบสายพันธุ์	97	24.25
อื่นๆ	69	17.25

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรตอบได้มากกว่า 1 สายพันธุ์

โดยมีแหล่งซื้อพันธุ์ปาล์มหลักๆ ได้แก่ ศูนย์วิจัยปาล์มน้ำมันสุราษฎร์ธานี และบริษัทเอกชน ได้แก่ ทักษิณปาล์ม และยูนิวานิชปาล์ม และแหล่งอื่นๆ บริษัทที่อยู่ในพื้นที่ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ลานเท หรือสหกรณ์ โดยเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกพันธุ์ปาล์มน้ำมันจากการสัมภาษณ์โดยส่วนใหญ่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันระบุว่าเลือกตามเพื่อนหรือคำแนะนำของเพื่อนบ้าน รวมทั้งคำแนะนำของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐซึ่งส่วนใหญ่แนะนำให้ใช้พันธุ์จากศูนย์วิจัยปาล์มน้ำมันสุราษฎร์ธานี ในส่วนของเกษตรกรที่ระบุว่าไม่ทราบสายพันธุ์ปาล์มน้ำมันที่ตัวเองปลูก เกษตรกรโดยส่วนใหญ่นำพันธุ์ปาล์มมาจากเพื่อนหรือคนรู้จัก หรือไปซื้อตามเพื่อนหรือคนรู้จักจากพ่อค้า จากการสัมภาษณ์เกษตรกรบางรายระบุว่าผลผลิตของปาล์มที่ไม่ทราบสายพันธุ์จะต่ำกว่าผลผลิตที่ได้จากปาล์มที่ซื้อมาจากบริษัทเอกชนหรือศูนย์วิจัยปาล์มน้ำมันสุราษฎร์ธานี อย่างไรก็ตามการรับรู้เกี่ยวกับสายพันธุ์ปาล์มไม่ได้ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.37 แหล่งที่ซื้อพันธุ์ปาล์มปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

แหล่งที่ซื้อพันธุ์ปาล์มน้ำมัน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ศูนย์วิจัยปาล์ม สุราษฎร์ธานี	163	40.75
ทักษิณปาล์ม	54	13.50
ยูนิวานิชน้ำมันปาล์ม	54	13.50
อูติพันธุ์ปาล์ม	11	2.75
บริษัทเอกชน	10	2.50

ตารางที่ 4.37 แหล่งที่ซื้อพันธุ์ปาล์มปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน(ต่อ)

แหล่งที่ซื้อพันธุ์ปาล์มน้ำมัน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ม.แม่โจ้ ชุมพร	9	2.25
สุราษฎร์พันธุ์ปาล์ม	9	2.25
ท่าฉาง	8	2.00
เพาะเมล็ดเอง	5	1.25
อื่นๆ	77	19.25

จากการสำรวจพบว่าการปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างยังคงเน้นการใช้ปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก) ร้อยละ 98.75 และไม่ใช่ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก และปุ๋ยหมักคิดเป็นร้อยละ 1.25

ตารางที่ 4.38 การใช้ปัจจัยการผลิตในการปลูกปาล์ม

การใช้ปัจจัยการผลิตในการปลูกปาล์มน้ำมัน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ไม่ใช้	5	1.25
ใช้	395	98.75

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาสัดส่วนการใช้จะพบว่าการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมัก โดยร้อยละ 96.00 มีการใช้ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอก คิดเป็นร้อยละ 47.50 นอกจากนี้ยังมีการใช้ ยาฆ่าหญ้าและยาปราบศัตรูพืช คิดเป็นร้อยละ 19.50 (ตารางที่ 4.39)

ตารางที่ 4.39 ปัจจัยการผลิตในการปลูกปาล์ม

ปัจจัยการผลิต	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ปุ๋ยเคมี	384	96.00
ปุ๋ยคอก/หมัก	190	47.50
ยาฆ่าหญ้า/ปราบศัตรูพืช	78	19.50

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรตอบได้มากกว่า 1 ปัจจัย

ในการปลูกปาล์มน้ำมันและเก็บเกี่ยวผลผลิตปาล์มน้ำมันเนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย พบว่า ยังมีการใช้แรงงานในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.75 ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและมีการจ้างแรงงานนอกครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 52.00 ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่าง โดยส่วนใหญ่การจ้างแรงงานนอกครัวเรือนเป็นการจ้างแรงงานเพื่อการเก็บเกี่ยวผลผลิตปาล์มน้ำมันไปยังลานเทหรือโรงสกัด (ตารางที่ 4.40) ปัจจัยด้านโครงสร้างอายุของสมาชิกใน

ครัวเรือนจะพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีจำนวนผู้สูงวัยมากขึ้นการเปลี่ยนแปลงด้านแรงงานทำให้ภาคเกษตรประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานจึงมีการจ้างแรงงานต่างด้าวในการปลูกปาล์มน้ำมันและเก็บเกี่ยวผลผลิตปาล์มน้ำมันเนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยพบว่ายังมีการใช้แรงงานในครัวเรือน การจ้างแรงงานนอกครัวเรือนเป็นการจ้างแรงงานเพื่อการเก็บเกี่ยวผลผลิตปาล์มน้ำมันไปยังลานเทหรือโรงสกัดเข้ามา โครงสร้างครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ส่วนใหญ่เป็นรายย่อย โดยเกษตรกรรายย่อย (<25 ไร่) และรายเล็ก (มากกว่า 25 และน้อยกว่า 100 ไร่) รวมกันประมาณร้อยละ 50 ขนาดกลาง (มากกว่า 100 ไร่แต่น้อยกว่า 1,000 ไร่) ประมาณร้อยละ 40 ส่วนขนาดใหญ่ (คือมากกว่า 1,000 ไร่) ประมาณร้อยละ 10

ตารางที่ 4.40 แรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมัน

การจ้างแรงงานในการปลูกปาล์ม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
แรงงานในครัวเรือน	287	71.75
จ้างแรงงานนอกครัวเรือน	208	52.00

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรตอบได้มากกว่า 1 ลักษณะ

จากการสำรวจพบว่าชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่มีการจ้างแรงงานนอกครัวเรือนโดยส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานชาวไทยคิดเป็นร้อยละ 87.50 มีเพียงร้อยละ 15.87 เป็นแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะชาวพม่า (ตารางที่ 4.41)

ตารางที่ 4.41 การจ้างแรงงานนอกครัวเรือนของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

แรงงานนอกครัวเรือน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=208)
คนไทย	182	87.50
ต่างด้าว (พม่า)	33	15.87

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรตอบได้มากกว่า 1 ลักษณะ

การใช้แรงงานในครัวเรือน และนอกครัวเรือนในการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรยังคงพึ่งพาแรงงานในครัวเรือน โดยเฉลี่ยประมาณครัวเรือนละ 2 คนต่อครัวเรือน ที่เหลือเป็นการจ้างแรงงานนอกครัวเรือน โดยเฉลี่ยประมาณครัวเรือนละ 3 คนต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการจ้างเพื่อการเก็บเกี่ยวผลผลิต (ตารางที่ 4.42)

ตารางที่ 4.42 การใช้แรงงานในครัวเรือนและนอกครัวเรือนในการปลูกปาล์มน้ำมัน

การจ้างแรงงานในการปลูกปาล์ม (คน)	เฉลี่ย (คน/ครัวเรือน)
แรงงานในครัวเรือน	1.44
แรงงานนอกครัวเรือน	2.25
-เป็นคนไทย	1.88
-เป็นต่างด้าว(พม่า)	0.37

4.7 สถานการณ์ความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร

การขยายพื้นที่เพาะปลูกสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาหารที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยร้อยละ 72.75 ไม่ต้องการจะขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน สาเหตุหลักเนื่องจากพื้นที่มีจำกัดร้อยละ 72.18 ในขณะที่ร้อยละ 27.25 ยังต้องการจะขยายพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน สาเหตุหลักเพราะต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น และความเหมาะสมของพื้นที่ที่จะใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน คิดเป็นร้อยละ 28.77 รองลงมาเนื่องจากปาล์มเป็นพืชที่ไม่ต้องการการดูแลมากและให้ผลผลิตเร็ว (ภายใน 3 ปี) คิดเป็นร้อยละ 26.03

จากการสำรวจพบว่ามีเพียงร้อยละ 27.25 ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก ในขณะที่ร้อยละ 72.75 ไม่ต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก (ตารางที่ 4.43)

ตารางที่ 4.43 ความต้องการขยายพื้นที่ สาเหตุไม่ต้องการขยาย และสาเหตุในการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ความต้องการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน(n=400)		
-ไม่ต้องการ	291	72.75
-ต้องการเพิ่ม	109	27.25
พื้นที่ต้องการปลูกปาล์มเพิ่มเฉลี่ย 15.49 ไร่		
สาเหตุที่ไม่ต้องการขยายพื้นที่ปลูกปาล์ม(n=363)		
-ขนาดที่ดินจำกัด	262	72.18
-ไม่มีแรงงาน ทำไม่ไหว	40	11.02
-ต้นทุนสูง มีทุนน้อย	35	9.64
-รายได้เพียงพอกับความต้องการ	6	1.65
-ไม่มั่นใจเรื่องราคา	17	4.68
-อื่นๆ	3	0.83

ตารางที่ 4.43 ความต้องการขยายพื้นที่ สาเหตุไม่ต้องการขยาย และสาเหตุในการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน(ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
สาเหตุที่ต้องการขยายพื้นที่ปลูกปาล์ม(n=219)		
-มีรายได้เพิ่มขึ้น	63	28.77
-ดูแลง่าย ได้ผลเร็ว	57	26.03
-เป็นที่ต้องการของตลาด	8	3.65
-พอใจราคาที่ได้รับ	9	4.11
-ความเหมาะสมของพื้นที่	63	28.77
-การสนับสนุนจากรัฐบาล	4	1.83
-มีความรู้ ความชำนาญ	13	5.94
-ค่าจ้างแรงงานถูก	0	0.00
-อื่นๆ	2	0.91

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรตอบได้มากกว่า 1 สาเหตุ

อย่างไรก็ตามองค์ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับมาตรฐานหรือกฎระเบียบ รวมทั้งแนวโน้มของตลาดโลกยังมีน้อยมาก ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกปาล์มแบบยั่งยืนเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการปลูกปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน (RSPO) มีเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 21.25 ที่รู้จักมาตรฐานการปลูกปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน ร้อยละ 78.75 ไม่รู้จักมาตรฐาน RSPO (ตารางที่ 4.44) โดยเกษตรกรผู้เข้ากลุ่ม RSPO ได้ราคาเฉลี่ยประมาณ 3.59 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่เกษตรกรที่ไม่เข้ากลุ่ม RSPO ได้ราคาเฉลี่ย 3.30 บาทต่อกิโลกรัม การเข้ากลุ่ม RSPO ทำให้ได้รับราคาเฉลี่ยสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่เข้ากลุ่ม 0.29 บาทต่อกิโลกรัม

ตารางที่ 4.44 ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการปลูกปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน (RSPO) ของเกษตรกร

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
รู้จัก	85	21.25
ไม่รู้จัก	315	78.75

ความเสี่ยงซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในปัจจุบันกำลังส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร ในระดับพื้นที่สภาพความแปรปรวนทางภูมิอากาศของแต่ละพื้นที่ย่อมมีผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรในแต่ละพื้นที่ ซึ่งความผันผวนของผลผลิตจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและในที่สุดเชื่อมโยงไปถึงความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์ม

น้ำมัน จากการสำรวจพบว่าความเสี่ยงต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันร้อยละ 41 ระบุว่าภัยแล้งมีระดับความรุนแรงสูงที่สุดร้อยละ 41.0 รองลงมาได้แก่ ปริมาณน้ำฝน ร้อยละ 23.75 น้ำท่วมร้อยละ 11.5 อุณหภูมิ ร้อยละ 8.75 และพายุร้อยละ 1.75 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.45) ช่วงที่แล้งมาก คือประมาณ กุมภาพันธ์-เมษายน หรือในบางครั้งตั้งแต่ ธันวาคม - เมษายน ส่งผลให้ปริมาณน้ำมันลดลง และปริมาณผลผลิตลดลง .ในส่วนของน้ำท่วมพื้นที่ที่อยู่ใกล้ลำคลองและแม่น้ำเมื่อเกิดภาวะฝนตกหนักน้ำท่วมขังในช่วงเดือน ตุลาคม - ธันวาคม ในเขตพื้นที่ อำเภอยะรัง อำเภอเวียงสระ แกวคลองอิปัน อำเภอดาขุน อำเภอพุนพิน คลองพุมดวง อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอดอนสัก แกวคลองคราม ครองท่าทอง และคลองโซ อำเภอยะรัง อำเภอเคียนซา อำเภอพุนพิน อำเภอไชยาและอำเภอบ้านนาสาร แกวแม่น้ำตาปี

รายการ	ร้อยละระดับความรุนแรง		
	น้อย	ปานกลาง	มาก
ปริมาณน้ำฝน	21.25	55.00	23.75
อุณหภูมิ	53.75	37.50	8.75
ภัยแล้ง	19.00	40.00	41.00
น้ำท่วม	53.50	35.00	11.50
พายุ	78.00	20.25	1.75

ตารางที่ 4.46 ปัญหาที่พบในการปลูกปาล์มน้ำมัน

ตารางที่ 4.46 ปัญหาที่พบในการปลูกปาล์มน้ำมัน(ต่อ)

ปัญหาที่พบ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ขาดแคลนน้ำ	156	39.00
ราคาผลผลิตไม่แน่นอน	386	96.50
ภัยธรรมชาติ/การเปลี่ยนแปลงของอากาศ	133	33.25
การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร	2	0.50
ราคาปุ๋ย	299	74.75
ขาดความรู้ในการจัดการสวนปาล์ม	10	2.50
ขาดแคลนเงินลงทุน	17	4.25
พันธุ์ปาล์มด้อยคุณภาพ	11	2.75
กรรมสิทธิ์ในที่ดิน	2	0.50
ขาดการรวมกลุ่มกัน	2	0.50
นโยบายรัฐ	9	2.25
อื่นๆ	5	1.25

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรตอบได้มากกว่า 1 ปัญหา

ตารางที่ 4.47 อันดับและค่าดัชนีปัญหาที่พบในการปลูกปาล์มน้ำมัน

ปัญหาที่พบ	จำนวน (ราย)	อันดับ 1		อันดับ 2		อันดับ 3		ดัชนี
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ราคาผลผลิตไม่แน่นอน	386	308	79.79	53	13.73	25	6.48	0.879
ราคาปุ๋ย	291	13	4.47	143	49.14	135	46.39	0.383
ขาดแคลนน้ำ	151	30	19.87	62	41.06	59	39.07	0.228
ภัยธรรมชาติ/การเปลี่ยนแปลงของอากาศ	122	18	14.75	50	40.98	54	44.26	0.173
ต้นทุนการผลิตสูง	104	10	9.62	48	46.15	46	44.23	0.143
โรคระบาด แมลงศัตรูพืช วัชพืช	59	10	16.95	18	30.51	31	52.54	0.081
ที่ดินเสื่อมโทรม/ความอุดมสมบูรณ์	32	3	9.38	8	25.00	21	65.63	0.038
พันธุ์ปาล์มด้อยคุณภาพ	9	3	33.33	5	55.56	1	11.11	0.017
ขาดแคลนเงินลงทุน	12	0	0.00	4	33.33	8	66.67	0.013
นโยบายรัฐ	8	2	25.00	1	12.50	5	62.50	0.011
แรงงานขาดแคลน	7	1	14.29	2	28.57	4	57.14	0.009

ตารางที่ 4.47 อันดับและค่าดัชนีปัญหาที่พบในการปลูกปาล์มน้ำมัน(ต่อ)

ปัญหาที่พบ	จำนวน (ราย)	อันดับ 1		อันดับ 2		อันดับ 3		ดัชนี
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ขาดความรู้ในการจัดการสวนปาล์ม	8	0	0.00	0	0.00	8	100.00	0.007
อื่นๆ	4	1	25.00	1	25.00	2	50.00	0.006
กรรมสิทธิ์ในที่ดิน	2	1	50.00	1	50.00	0	0.00	0.004
ขาดการรวมกลุ่มกัน	2	0	0.00	2	100.00	0	0.00	0.003
ไม่มีตลาด	2	0	0.00	1	50.00	1	50.00	0.003
การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร	1	0	0.00	1	100.00	0	0.00	0.002

หมายเหตุ: ดัชนี = (จำนวนผู้เลือกอันดับ 1*3) +(จำนวนผู้เลือกอันดับ 2*2)+(จำนวนผู้เลือกอันดับ3*1)

ปัญหาที่มีความสำคัญต่อการปลูกปาล์มน้ำมันสามารถพิจารณาได้จากค่าดัชนี กล่าวคือ ปัญหาที่มีค่าดัชนีสูงที่สุด หมายถึง ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ในขณะที่ค่าดัชนีต่ำสุดหมายถึงปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญน้อยที่สุดต่อการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

4.8 ความมั่นคงอาหารของครัวเรือน

คณะผู้วิจัยได้ทำการประเมินความมั่นคงทางอาหารชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ในมิติต่างๆ จากการสำรวจเบื้องต้นในแต่ละพื้นที่ศึกษาเพื่อประเมินระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยอ้างอิงมิติความมั่นคงทางอาหารซึ่งกำหนดโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ โดยได้นำมาศึกษาเพียง 2 มิติหลัก คือ ด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร การเข้าถึงอาหาร และประเมินศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้งความเสี่ยง และการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ผลการประเมินมีดังนี้

4.8.1 ด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารในเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างความมั่นคงทางด้านอาหารในด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.94) โดยมีองค์ประกอบย่อยด้านต่างๆ ของด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 4.48)

ครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนมีอาหารเพียงพอบริโภคตลอดปีอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 4.38)

ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีรายการอาหารที่มีความหลากหลายในการบริโภคในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย (4.34)

ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีน้ำดื่มสะอาดสำหรับบริโภคตลอดปีในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 4.33)

ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันสามารถผลิตอาหารได้เองจากแปลงเกษตรและสัตว์เลี้ยงอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.57)

ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันสามารถหาอาหารจากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติรอบชุมชนอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.68)

ครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนสามารถซื้อวัตถุดิบและอาหารจากตลาดในชุมชนอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 4.02)

ครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนสามารถบริโภคอาหารจากแหล่งธรรมชาติโดยไม่ต้องกังวลเรื่องสารเคมีอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.70)

ชุมชนมีป่าธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายของพืช ทั้งพืชอาหาร ไม้ยืนต้น พืชสมุนไพรอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.73)

ชุมชนมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ใช้ประโยชน์ได้ ทั้งด้านอาหาร และการเกษตรอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.78)

ครัวเรือนมีที่ดินเพียงพอต่อการผลิตอาหารอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.90)

ตารางที่ 4.48 ด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ไม่มี	มี (ระดับ)					ค่าเฉลี่ย	ระดับ
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
1.ครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนมีอาหารเพียงพอบริโภคตลอดปี	- -	- -	1 (0.25)	44 (11.00)	156 (39.00)	199 (49.75)	4.38	มาก
2.รายการอาหารมีความหลากหลาย	- -	- -	1 (0.25)	39 (9.75)	182 (45.5)	178 (44.5)	4.34	มาก
3.ครัวเรือนมีน้ำดื่มสะอาดสำหรับบริโภคตลอดปี	- -	- -	3 (0.75)	57 (14.25)	145 (36.25)	195 (48.75)	4.33	มาก
4.ครัวเรือนและสมาชิกสามารถผลิตอาหารได้เองจากแปลงเกษตรและสัตว์เลี้ยง	7 (1.75)	13 (3.25)	58 (14.50)	88 (22.00)	159 (39.75)	75 (18.75)	3.57	มาก
5.ครัวเรือนและสมาชิกสามารถหาอาหารจากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติรอบชุมชน	8 (2.00)	8 (2.00)	44 (11.00)	86 (21.50)	180 (45.00)	74 (18.50)	3.68	มาก
6.ครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนสามารถซื้อวัตถุดิบและอาหารจากตลาดในชุมชน	1 (0.25)	- -	14 (3.50)	72 (18.00)	207 (51.75)	106 (26.50)	4.02	มาก

ตารางที่ 4.48 ด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร(ต่อ)

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ไม่มี	มี (ระดับ)					ค่าเฉลี่ย	ระดับ
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
7.ครัวเรือนสามารถบริโภคอาหารจากแหล่งธรรมชาติโดยไม่ต้องกังวลเรื่องสารเคมี	12 (3.00)	9 (2.25)	30 (7.50)	122 (30.50)	136 (34.00)	91 (22.75)	3.70	มาก
8.ชุมชนมีป่าธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายของพืช ทั้งพืชอาหาร ไม้ยืนต้น พืชสมุนไพร	6 (1.50)	7 (1.75)	39 (9.75)	89 (22.25)	179 (44.75)	80 (20.00)	3.73	มาก
9.ชุมชนมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ใช้ประโยชน์ได้ ทั้งด้านอาหาร และการเกษตร	2 (0.50)	13 (3.25)	30 (7.50)	77 (19.25)	191 (47.75)	87 (21.75)	3.78	มาก
10.ครัวเรือนมีที่ดินเพียงพอต่อการผลิตอาหาร	1 (0.25)	2 (0.50)	16 (4.00)	96 (24.00)	189 (47.25)	96 (24.00)	3.90	มาก
ด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร							3.94	มาก

4.8.2 การเข้าถึงอาหาร

การประเมินความมั่นคงทางด้านอาหารด้านการเข้าถึงอาหาร ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างมีความมั่นคงทางอาหารในด้านการเข้าถึงอาหารอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.99) โดยมีองค์ประกอบย่อยด้านต่างๆ ของด้านการเข้าถึงอาหารดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 4.49)

- 1) ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มตัวอย่างมีรายได้ประจำอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 4.05)
- 2) ครัวเรือนมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหารเพื่อการบริโภค (คะแนนเฉลี่ย 4.09)
- 3) แหล่งซื้ออาหารสำเร็จรูปและวัตถุดิบในการปรุงอาหารที่เข้าถึงง่ายอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 4.14)
- 4) ตลาด / ร้านค้าในชุมชนมีความสะอาดและถูกสุขลักษณะอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.83)
- 5) ตลาด/ ร้านค้าในชุมชนมีความหลากหลายของอาหารและวัตถุดิบอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.91)
- 6) อาหารที่นำมาจำหน่ายในตลาด/ร้านค้าในชุมชนมีจำนวนพอเพียงกับความต้องการอยู่ในระดับมาก(คะแนนเฉลี่ย 3.98)
- 7) สามารถซื้ออาหารได้ตลอดเวลาเมื่อต้องการบริโภคอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.95)

ตารางที่ 4.49 การเข้าถึงอาหาร

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ไม่มี	มี (ระดับ)					ค่าเฉลี่ย	ระดับ
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
1.ครัวเรือนมีรายได้ประจำ: รายได้หลัก รายได้เสริม	5 (1.25)		9 (2.25)	80 (20.00)	187 (46.75)	119 (29.75)	4.05	มาก
2.ครัวเรือนมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหารบริโภค	1 (0.25)		7 (1.75)	83 (20.75)	175 (43.75)	134 (33.50)	4.09	มาก
3.มีแหล่งซื้ออาหารสำเร็จและวัตถุดิบในการปรุงอาหารที่เข้าถึงง่าย	1 (0.25)		4 (1.00)	67 (16.75)	199 (49.75)	129 (32.25)	4.14	มาก
4.ตลาด / ร้านค้าในชุมชนมีความสะอาดและถูกสุขลักษณะ	1 (0.25)	1 (0.25)	14 (3.50)	117 (29.25)	187 (46.75)	80 (20.00)	3.83	มาก
5.ตลาด/ ร้านค้าในชุมชนมีความหลากหลายของอาหารและวัตถุดิบ	1 (0.25)		9 (2.25)	96 (24.00)	217 (54.25)	77 (19.25)	3.91	มาก
6.อาหารที่นำมาจำหน่ายในตลาด/ร้านค้าในชุมชนมีจำนวนพอเพียงกับความต้องการ	1 (0.25)		3 (0.75)	89 (22.25)	218 (54.50)	89 (22.25)	3.98	มาก
7.สามารถซื้ออาหารได้ตลอดเวลาเมื่อต้องการบริโภค	2 (0.50)	2 (0.50)	8 (2.00)	83 (20.75)	218 (54.50)	87 (21.75)	3.95	มาก
การเข้าถึงอาหาร							3.99	มาก

4.8.3 ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร

ในด้านความศักยภาพหรือความเข้มแข็งของครัวเรือนต่อความมั่นคงทางด้านอาหารจากการประเมิน

ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.40) ความเข้มแข็งของชุมชนหรือครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีผลต่อความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน โดยหากมีปริมาณอาหารสำรองที่เพียงพอและมีการแลกเปลี่ยนแบ่งปันระหว่างครัวเรือนหรือในชุมชนทำให้ชุมชนหรือครัวเรือนมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการรับมือกับความไม่มั่นคงทางอาหาร โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ (ตารางที่ 4.50)

- 1) ครัวเรือนมีการสำรองอาหารไว้เผื่อยามขาดแคลนหรือฉุกเฉินอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.60)
- 2) สามารถขอแลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันอาหารกันในชุมชนได้อยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.28)
- 3) มีการแบ่งปันอาหารกันระหว่างครัวเรือน ญาติและเพื่อนบ้านอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.53)

- 4) มีการแลกเปลี่ยนแบ่งปันในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.20)

ตารางที่ 4.50 ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ไม่มี	มี (ระดับ)					ค่าเฉลี่ย	ระดับ
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
1.ครัวเรือนมีการสำรองอาหารไว้เผื่อยามขาดแคลน หรือ ฉุกเฉิน	76 (19.00)	22 (5.50)	22 (5.50)	92 (23.00)	116 (29.00)	72 (18.00)	3.60	มาก
2.สามารถขอ แลกเปลี่ยน หรือ แบ่งปันอาหาร กันในชุมชนได้	44 (11.00)	15 (3.75)	67 (16.75)	111 (27.75)	130 (32.50)	33 (8.25)	3.28	ปานกลาง
3.มีการแบ่งปันอาหารกันระหว่างครัวเรือน ญาติและเพื่อนบ้าน	30 (7.50)	11 (2.75)	40 (10.00)	114 (28.50)	151 (37.75)	54 (13.50)	3.53	มาก
4. มีการแลกเปลี่ยนแบ่งปันในชุมชน	39 (9.75)	25 (6.25)	66 (16.50)	115 (28.75)	120 (30.00)	35 (8.75)	3.20	ปานกลาง
ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร							3.40	ปานกลาง

4.8.4 ความเสี่ยงจากปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร(ปัจจัยเชิงลบ)

ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันทำให้เกิดความเสี่ยงทางด้านความมั่นคงทางอาหาร โดยความเสี่ยงที่เกิดขึ้นเป็นความเสี่ยงที่เกิดจากปัจจัยต่างๆ ส่งผลกระทบต่อแหล่งอาหารและความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อรายได้และความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

จากการประเมินความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านอาหาร (ตารางที่ 4.51) อยู่ในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.32)

- 1) ความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อแหล่งอาหารในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.54)
- 2) ความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อการปลูกปาล์มน้ำมันอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.61)
- 3) ความเสี่ยงจาก โรคระบาด แมลงศัตรูพืชต่อแหล่งอาหารในชุมชนอยู่ในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.00)
- 4) ความเสี่ยงจาก โรคระบาด แมลงศัตรูพืชต่อการปลูกปาล์มน้ำมันอยู่ในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.04)
- 5) การได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ (เช่น การเพิ่มพื้นที่ปลูกปาล์ม การนำเข้าน้ำมันปาล์ม) อยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 3.11)

- 6) การมีความเสี่ยงด้านแรงงาน (เช่น ขาดแคลนแรงงานในการปลูกปาล์มและการเก็บเกี่ยว ผลผลิต การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ) อยู่ในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.03)
- 7) ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับปาล์มน้ำมัน เช่น มาตรฐานปาล์มน้ำมัน RSPO เป็นต้น อยู่ในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.17)
- 8) ความเสี่ยงด้านการเสื่อมโทรมของดินและฐานทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.29)
- 9) ความเสี่ยงด้านกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินอยู่ในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.08)

ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยหรือไม่ค่อยมีความเสี่ยง อย่างไรก็ตามความเสี่ยงหลัก คือ การได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ (เช่น การนำเข้าน้ำมันปาล์ม หรือ การเพิ่มพื้นที่ปลูกปาล์ม) โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายรัฐโดยคณะกรรมการนโยบายปาล์มน้ำมันแห่งชาติในหลายๆ ครั้งส่งผลกระทบต่อระดับราคาปาล์มน้ำมันภายในประเทศและส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน รองลงมาได้แก่ความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน และส่งผลกระทบต่อรายได้และความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน โดยเฉพาะในภัยแล้งในปีนี้โดยคาดว่าจะเห็นผลกระทบของภัยแล้งภายในปีหน้า ซึ่งจะส่งผลให้ปริมาณผลผลิตปาล์มลดลง ในส่วนปัจจัยความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อแหล่งอาหารในชุมชนส่งผลทำให้แหล่งอาหารตามธรรมชาติลดลงซึ่งส่งผลกระทบต่อความพอเพียงของอาหารในพื้นที่และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่สุด

ตารางที่ 4.51 การมีความเสี่ยงจากปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ไม่มี	มี (ระดับ)					ค่าเฉลี่ย	ระดับ
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
1. ความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อแหล่งอาหารในชุมชน	76 (19.00)	51 (12.75)	94 (23.50)	134 (33.50)	44 (11.00)	1 (0.25)	2.54	ปานกลาง
2. ความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน	47 (11.75)	64 (16.00)	96 (24.00)	113 (28.25)	74 (18.50)	6 (1.50)	2.61	ปานกลาง
3. ความเสี่ยงจาก โรคระบาด แมลง ศัตรูพืชต่อแหล่งอาหารในชุมชน	192 (48.00)	83 (20.75)	65 (16.25)	38 (9.50)	21 (5.25)	1 (0.25)	2.00	น้อย
4. ความเสี่ยงจาก โรคระบาด แมลง ศัตรูพืชต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน	175 (43.75)	92 (23.00)	58 (14.50)	50 (12.50)	24 (6.00)	1 (0.25)	2.04	น้อย

ตารางที่ 4.51 การมีความเสี่ยงจากปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร(ต่อ)

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ไม่มี	มี (ระดับ)					ค่าเฉลี่ย	ระดับ
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
5. การได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ (เช่น การเพิ่มพื้นที่ปลูกปาล์ม การนำเข้าน้ำมันปาล์ม)	83 (20.75)	33 (8.25)	57 (14.25)	112 (28.00)	72 (18.00)	43 (10.75)	3.11	ปานกลาง
6.การมีความเสี่ยงด้านแรงงาน (เช่น ขาดแคลนแรงงานในการปลูกปาล์ม และการเก็บเกี่ยวผลผลิต การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ)	187 (46.75)	73 (18.25)	81 (20.25)	42 (10.50)	13 (3.25)	4 (1.00)	2.03	น้อย
7.ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับปาล์มน้ำมัน เช่น มาตรฐานปาล์มน้ำมัน RSPO เป็นต้น	231 (57.75)	56 (14.00)	47 (11.75)	49 (12.25)	15 (3.75)	2 (0.50)	2.17	น้อย
8.ความเสี่ยงด้านการเสื่อมโทรมของดินและฐานทรัพยากรธรรมชาติ	170 (42.50)	66 (16.50)	60 (15.00)	78 (19.50)	23 (5.75)	3 (0.75)	2.29	น้อย
9.ความเสี่ยงด้านกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน	243 (60.75)	58 (14.50)	46 (11.50)	37 (9.25)	14 (3.50)	2 (0.50)	2.08	น้อย
ความเสี่ยงจากปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหาร							2.32	น้อย

4.9 การปรับตัวต่อความไม่มั่นคงทางอาหารของครัวเรือน

ผลการสำรวจพบว่าร้อยละ 76.25 ของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ไม่เคยกังวลว่าครัวเรือนจะมีอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภค ในขณะที่ร้อยละ 21.75 มีความกังวลบ้างในบางเวลาว่าอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภคในขณะที่มีเพียงร้อยละ 2 ที่มีความกังวลตลอดเวลา สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่มีความกังวลตลอดเวลาส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีอายุมากหรือมีหนี้สินจำนวนมาก นอกจากนี้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่มีความกังวลตลอดเวลาส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง (ตารางที่ 4.52)

ตารางที่ 4.52 ความกังวลว่าครัวเรือนจะมีอาหารไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคของครัวเรือน

ความกังวล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
ไม่เคย	305	76.25
มีบ้าง	87	21.75
ตลอดเวลา	8	2.00

ในกรณีที่มีอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภคจากการสำรวจแนวทางการปรับตัวต่อภาวะความไม่มั่นคงทางอาหารดังกล่าวที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ การหาแหล่งอาหารตามแหล่งธรรมชาติ ร้อยละ 70.25 รองลงมา การหาแหล่งอาหารที่มีราคาถูกเพื่อลดค่าใช้จ่ายคิดเป็นร้อยละ 52.25 (ตารางที่ 4.53)

ตารางที่ 4.53 วิธีการปรับตัวในกรณีที่ท่านมีอาหารไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคในครัวเรือนของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

วิธีการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ (n=400)
หาแหล่งอาหารที่มีราคาถูก	209	52.25
ยืมอาหาร/เงินจากเพื่อนบ้านหรือญาติ	37	9.25
ซื้ออาหารด้วยการใช้การเชื่อ	9	2.25
หาอาหารตามแหล่งธรรมชาติ	281	70.25
จำกัดปริมาณการบริโภคในแต่ละมื้อ	39	9.75
ลดมื้อของการบริโภคในแต่ละวัน	33	8.25
ขายทรัพย์สินในครัวเรือนเพื่อซื้ออาหารเพื่อบริโภค	1	0.25
ขายสัตว์เลี้ยงเพื่อซื้ออาหารเพื่อบริโภค	25	6.25
รับจ้างในและนอกภาคเกษตร	22	5.50
ใช้เงินออมในการซื้ออาหาร	43	10.75
ลดค่าใช้จ่าย	249	62.25
อื่นๆ	45	11.25

หมายเหตุ: ร้อยละรวมมีค่ามากกว่า 100 เนื่องจากเกษตรกรตอบได้มากกว่า 1 วิธีการปรับตัว

สรุปในภาพรวมครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก โดยด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารอยู่ในระดับมาก การประเมินความมั่นคงทางด้านอาหารด้านการเข้าถึงอาหาร อยู่ในระดับมาก ในด้านความศักยภาพหรือความเข้มแข็งของครัวเรือนต่อความมั่นคงทางด้านอาหารอยู่ในระดับปานกลาง ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ส่งผลกระทบต่อแหล่งอาหารและความเสี่ยงส่งผลกระทบต่อการปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งจะส่งผลกระทบต่อรายได้และความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่สุดอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้ประเด็นความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน การได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ เป็นความเสี่ยงที่เสี่ยงมากกว่าปัจจัยอื่น

4.10 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน คณะผู้วิจัยได้ ทำทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันด้วยวิธีการทดสอบทางสถิติกับระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในด้านต่างๆ ซึ่งประกอบไปด้วย (1) ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร (2) การเข้าถึงอาหาร (3) ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร (4) ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร โดยตัวแปรที่เลือกขึ้นมาทำการทดสอบความสัมพันธ์ ประกอบไปด้วย

- (1) ตัวแปรอาชีพ (แบ่งเป็น 3 กลุ่มอาชีพได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันอย่างเดียว กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและประกอบอาชีพอื่นๆ)
- (2) ตัวแปรลักษณะพื้นที่ที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน (แบ่งพื้นที่ที่ใช้ปลูกเป็น 4 ลักษณะพื้นที่ได้แก่ ที่ลุ่ม ที่ราบ ที่ดอน และที่สูง)
- (3) ตัวแปรกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน (กรรมสิทธิ์ที่ดินในรูปแบบต่างๆ เช่น โฉนด)

ผลการทดสอบทางสถิติในการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน มีดังนี้

1) ตัวแปรกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ดินที่มีประเภทของกรรมสิทธิ์แตกต่างกันออกไป ผลการทดสอบทางสถิติพบว่าระดับความมั่นคงทางด้านอาหารในด้านต่างๆ (1) ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร (2) การเข้าถึงอาหาร และ (3) ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร (4) ด้านศักยภาพของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหารที่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ดินที่มีประเภทของกรรมสิทธิ์ที่แตกต่างกันไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) วิธีการทดสอบทางสถิติ

2.1) ในการทดสอบสมมติฐานผลต่างของค่าเฉลี่ย 2 ประชากรที่เป็นอิสระกัน จะใช้สถิติทดสอบ t เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้าน

2.2) ในการทดสอบสมมติฐานผลต่างของค่าเฉลี่ยที่มากกว่า 2 ประชากร จะใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA)

2.2.1) ถ้าความแปรปรวนของแต่ละกลุ่มประชากรเท่ากันจะวิเคราะห์ด้วย ANOVA F Test และใช้ Fisher's Least-Significant Difference (LSD) ในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยประชากรแต่ละคู่

2.2.2) ถ้าความแปรปรวนของแต่ละกลุ่มไม่เท่ากันจะวิเคราะห์ด้วยสถิติ Brown-Forsythe และใช้ Dunnett's T3 ในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยประชากรแต่ละคู่

ทั้งนี้จะใช้สถิติทดสอบของ Levene ในการทดสอบว่าความแปรปรวนของแต่ละกลุ่มประชากรมีค่าเท่ากันหรือไม่เท่ากัน

4.10.1 ผลการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ

สมมติฐานที่ 1 ตัวแปรอาชีพ (แบ่งเป็น 3 กลุ่มอาชีพได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันอย่างเดียว กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและประกอบอาชีพอื่นๆ)

การมีอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากการปลูกปาล์มน้ำมันเพียงอย่างเดียว (กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมัน กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและอื่นๆ) มีอิทธิพลต่อคะแนนเฉลี่ยดัชนีความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้าน

ตารางที่ 4.54 ทดสอบสมมติฐานการเท่ากันของความแปรปรวนของแต่ละกลุ่มทั้ง 4 ด้าน

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	Levene Statistic	p-value
ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร	1.460	0.234
การเข้าถึงอาหาร	3.852	0.022*
ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร	0.541	0.583
ความเสี่ยงปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหาร	2.743	0.066

* p-value < 0.05 ** p-value < 0.01

ตารางที่ 4.54 สรุปได้ว่าความแปรปรวนของแต่ละกลุ่มในทุกด้านมีค่าเท่ากัน ยกเว้นด้านการเข้าถึงอาหาร ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตารางที่ 4.55 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้านจำแนกตามอาชีพ

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมัน	กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา	กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและอื่นๆ	F	p-value
ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร	3.75	3.99	3.92	3.638	0.027*
การเข้าถึงอาหาร	3.80	4.00	4.04	3.393 ^a	0.035*
ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร	3.15	3.32	3.36	0.732	0.482

ตารางที่ 4.55 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้านจำแนกตามอาชีพ
(ต่อ)

ดัชนีวัดความมั่นคงทาง อาหาร	กลุ่มปลูก ปาล์มน้ำมัน	กลุ่มปลูก ปาล์มน้ำมัน และยางพารา	กลุ่มปลูก ปาล์มน้ำมัน และอื่นๆ	F	p-value
ความเสี่ยงปัจจัยด้านต่างๆ ที่ มีผลกระทบต่ออาหาร	2.33	2.32	2.08	3.084	0.047*

* p-value < 0.05 ; ** p-value < 0.01,^a Brown-Forsythe Statistic (Asymptotically F distributed.)

ตารางที่ 4.55 พบว่าคะแนนเฉลี่ยดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหารที่แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.56 ผลต่างค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	ค่าเฉลี่ย	อาชีพ		
		กลุ่มปลูกปาล์ม น้ำมัน	กลุ่มปลูกปาล์ม น้ำมันและ ยางพารา	กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมัน และอื่นๆ
กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมัน	3.75	0.00	-0.24*	-0.17
กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา	3.99	-	0.00	0.07
กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและอื่น ๆ	3.92	-	-	0.00

* p-value < 0.05

** p-value < 0.01

ตารางที่ 4.56 สรุปว่า กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันอย่างเดียวมีคะแนนเฉลี่ยด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารแตกต่างกับกลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่างทางสถิติ

ตารางที่ 4.57 ผลต่างค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มด้านการเข้าถึงอาหารจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	ค่าเฉลี่ย	อาชีพ		
		กลุ่มปลูกปาล์ม น้ำมัน	กลุ่มปลูกปาล์ม น้ำมันและ ยางพารา	กลุ่มปลูกปาล์ม น้ำมันและอื่นๆ
กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมัน	3.80	0.00	-0.20*	-0.24*
กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา	4.00	-	0.00	-0.04
กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและอื่น ๆ	4.04	-	-	0.00

* p-value < 0.05

** p-value < 0.01

ตารางที่ 4.57 พบว่า กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันอย่างเดียวมีคะแนนเฉลี่ยด้านการเข้าถึงอาหารแตกต่างกับกลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา และกลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและอื่นๆอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ส่วนกลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารากับกลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและอื่นๆ ไม่พบความแตกต่างทางสถิติ ทั้งนี้ในมิติของการเข้าถึงอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันแต่เพียงอย่างเดียวมีข้อจำกัดเรื่องแหล่งรายได้หลักมาจากปาล์มน้ำมันเพียงอย่างเดียวทำให้ความสามารถในการซื้ออาหารและวัตถุดิบจากชุมชนต่ำกว่ากลุ่มอื่นๆ ทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องรายได้ที่เพียงพอต่อการซื้ออาหารบริโภคเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ รวมทั้งความสามารถซื้ออาหารได้ตลอดเวลาตามความต้องการ ทั้งนี้แหล่งซื้ออาหารที่เข้าถึงง่าย ตลาดหรือร้านค้าในชุมชนมีความสะดวกและถูกอนามัยเนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพาราและปาล์มน้ำมันและอื่นๆ มีแหล่งเข้าถึงอาหารที่หลากหลายกว่าและถูกสุ่มลักษณะมากกว่า จึงทำให้ความมั่นคงด้านการเข้าถึงดีกว่ากลุ่มที่ปลูกปาล์มน้ำมันแต่เพียงอย่างเดียว

ตารางที่ 4.58 ผลต่างค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มด้านความเสี่ยงปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหารจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	ค่าเฉลี่ย	อาชีพ		
		กลุ่มปลูกปาล์ม น้ำมัน	กลุ่มปลูกปาล์ม น้ำมันและ ยางพารา	กลุ่มปลูกปาล์ม น้ำมัน และอื่นๆ
กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมัน	2.33	0.00	0.01	0.25
กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา	2.32	-	0.00	0.24*
กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและอื่น ๆ	2.08	-	-	0.00

* p-value < 0.05

** p-value < 0.01

ตารางที่ 4.58 สรุปว่า กลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารามีคะแนนเฉลี่ยด้านความเสี่ยงปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหารแตกต่างกันกับกลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่างทางสถิติ

สรุประดับความมั่นคงทางด้านอาหารของกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมันอย่างเดียว กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและประกอบอาชีพอื่นๆ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านต่างๆ ดังนี้ (1) ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร (2) การเข้าถึงอาหาร และ (3) ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร (ด้านศักยภาพของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหารที่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ)

หากพิจารณาระดับความมั่นคงทางอาหารในด้านต่างๆ ที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติพบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเพียงอย่างเดียวมีระดับความมั่นคงทางอาหารในด้าน (1) ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร (2) การเข้าถึงอาหาร และ (3) ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ

ทั้งนี้ในมิติของความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีแหล่งรายได้หลักมาจากปาล์มน้ำมันเพียงอย่างเดียวทำให้ความสามารถในการซื้ออาหารและวัตถุดิบจากชุมชนต่ำกว่ากลุ่มอื่นๆ รวมทั้งความหลากหลายของรายการอาหาร นอกจากนี้การที่พื้นที่โดยส่วนใหญ่ถูกใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นหลักพื้นที่ถือครองและการใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครองไม่หลากหลายทำให้มีข้อจำกัดของพื้นที่ในการผลิตอาหารและความสามารถในการผลิตอาหารได้เองจากแปลงเกษตรและสัตว์เลี้ยง ครัวเรือนอาจมีที่ดินไม่พอเพียงสำหรับการผลิตอาหาร รวมถึงข้อจำกัดของแหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งอาหารรอบๆ ชุมชน

สมมติฐานที่ 2 ตัวแปรลักษณะพื้นที่ที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ลักษณะของพื้นที่ที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน (ที่ลุ่ม ที่ราบ ที่ดอน และที่สูง) มีอิทธิพลต่อคะแนนเฉลี่ยดัชนีความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้าน

ตารางที่ 4.59 ทดสอบสมมติฐานการเท่ากันของความแปรปรวนของแต่ละกลุ่มทั้ง 4 ด้าน

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	Levene Statistic	p-value
ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร	4.569	0.004**
การเข้าถึงอาหาร	1.593	0.190
ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร	0.995	0.395
ความเสี่ยงปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหาร	0.123	0.947

* p-value < 0.05

** p-value < 0.01

ตารางที่ 4.59 สรุปได้ว่าความแปรปรวนของแต่ละกลุ่มในทุกด้านมีค่าเท่ากัน ยกเว้นด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

ตารางที่ 4.60 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้านจำแนกตามลักษณะพื้นที่

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ที่ลุ่ม	ที่ราบ	ที่ดอน	ที่สูง	F	p-value
ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร	4.09	3.87	3.65	3.73	5.543 ^a	0.002**
การเข้าถึงอาหาร	4.00	4.00	3.67	4.00	2.204	0.087
ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร	3.31	3.34	3.01	3.28	0.703	0.551
ความเสี่ยงปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหาร	2.28	2.21	2.39	2.65	1.163	0.323

* p-value < 0.05

** p-value < 0.01

^a Brown-Forsythe Statistic (Asymptotically F distributed.)

ตารางที่ 4.60 พบว่าคะแนนเฉลี่ยดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

ตารางที่ 4.61 ผลต่างค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารจำแนกตามลักษณะพื้นที่

พื้นที่	ค่าเฉลี่ย	พื้นที่			
		ที่ลุ่ม	ที่ราบ	ที่ดอน	ที่สูง
ที่ลุ่ม	4.09	0.00	0.22**	0.44*	0.36*
ที่ราบ	3.87	-	0.00	0.22	0.14
ที่ดอน	3.65	-	-	0.00	-0.08
ที่สูง	3.73	-	-	-	0.00

* p-value < 0.05

** p-value < 0.01

ตารางที่ 4.61 พบว่า ที่ลุ่มกับที่ราบ ที่ลุ่มกับที่ดอน และที่ลุ่มกับที่สูง มีคะแนนเฉลี่ยด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคู่อื่นๆ ไม่พบความแตกต่างทางสถิติ

สรุประดับความมั่นคงทางด้านอาหารของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ราบ ที่ลุ่ม ที่ดอน และที่สูง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร ส่วนด้านอื่นๆ ซึ่งประกอบไปด้วย (1) การเข้าถึงอาหาร (2) ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร และ (3) ด้านศักยภาพของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหารที่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

หากพิจารณาระดับความมั่นคงทางอาหารในด้านที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งได้แก่ ด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารพบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ลุ่มมีระดับความมั่นคงทางอาหารด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารสูงที่สุดเมื่อเทียบกับ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ราบ ที่ดอน และที่สูง

ทั้งนี้ในมิติของความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่มและพื้นที่ราบ ซึ่งจะทำให้มีผลผลิตที่ดีและส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ที่ดีเมื่อเทียบกับเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมเช่น พื้นที่ดอน และพื้นที่สูง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการซื้ออาหารและวัตถุดิบจากชุมชน นอกจากนี้การอยู่ในพื้นที่ราบและพื้นที่ลุ่มยังมีความหลากหลายของรายการอาหาร ในขณะที่พื้นที่ดอนและโดยเฉพาะพื้นที่สูงทำให้มีข้อจำกัดของพื้นที่ในการผลิตอาหารและความสามารถในการผลิตอาหารได้เองจากแปลงเกษตรและสัตว์เลี้ยง รวมถึงข้อจำกัดของแหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งอาหารรอบๆ ชุมชน

สมมติฐานที่ 3 กรรณสิทธิ์ในที่ดิน (ไม่มีโฉนดและมีโฉนด) มีอิทธิพลต่อคะแนนเฉลี่ยดัชนีความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้าน

ตารางที่ 4.62 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้านจำแนกตามกรรณสิทธิ์ในที่ดิน

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	โฉนด	นส.3ก	นส.3	สปก.	ภบท.5	กสน.	F	p-value
ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร	3.89	4.05	4.03	4.07	3.94	4.23	1.890	0.095
การเข้าถึงอาหาร	3.93	4.13	4.01	4.10	3.89	4.26	1.732	0.126
ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร	3.25	3.36	3.32	3.37	3.42	3.63	0.519	0.762
ความเสี่ยงปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหาร	2.23	2.16	2.25	2.33	2.51	1.84	1.181 ^a	0.323

* p-value < 0.05 ; ** p-value < 0.01

ตารางที่ 4.62 พบว่า กรรมสิทธิ์ในที่ดินมีอิทธิพลต่อคะแนนเฉลี่ยดัชนีความมั่นคงทางอาหารในแต่ละด้าน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ในส่วนนี้จึงขอทำการเปรียบเทียบข้อมูลจากผลการสำรวจสถานภาพความมั่นคงทางด้านอาหารด้านต่างๆ แบ่งตามตัวแปรด้านอาชีพ และตัวแปรด้านลักษณะของพื้นที่ที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการประเมินความมั่นคงทางอาหารชุมชนเกษตรกรรมผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ในมิติต่างๆ ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร ด้านการเข้าถึงอาหาร ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร และความเสี่ยงจากปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหาร (ปัจจัยเชิงลบ) ในส่วนนี้เป็นการเปรียบเทียบสถานการณ์ความมั่นคงทางด้านอาหารด้านต่างๆ แบ่งตามตัวแปรด้านอาชีพ ตัวแปรด้านลักษณะของพื้นที่ที่ใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร ด้านการเข้าถึงอาหาร ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร และความเสี่ยงจากปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหาร (ปัจจัยเชิงลบ) โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.10.2 การเปรียบเทียบความมั่นคงทางอาหาร(ตามตัวแปรต่างๆ ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ)

เปรียบเทียบความมั่นคงทางด้านอาหารในมิติต่างๆ (แบ่งตามลักษณะการประกอบอาชีพ)

จากการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา มีคะแนนเฉลี่ยในด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารสูงที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.05) รองลงมาได้แก่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและอื่นๆ (คะแนนเฉลี่ย 3.93) และเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเพียงอย่างเดียว (คะแนนเฉลี่ย 3.75) ตามลำดับ (ตารางที่ 4.63)

ตารางที่ 4.63 เปรียบเทียบด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ปลูกปาล์มน้ำมัน	ปลูกปาล์มน้ำมัน และยางพารา	ปลูกปาล์มน้ำมัน และอื่น ๆ
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
1.ครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนมีอาหารเพียงพอ บริโภคตลอดปี	4.28	4.37	4.46
2.รายการอาหารมีความหลากหลาย	4.17	4.34	4.44
3.ครัวเรือนมีน้ำดื่มสะอาดสำหรับบริโภคตลอดปี	4.17	4.39	4.28
4.ครัวเรือนและสมาชิกสามารถผลิตอาหารได้เอง จากแปลงเกษตรและสัตว์เลี้ยง	3.17	3.66	3.58
5.ครัวเรือนและสมาชิกสามารถหาอาหารจากแหล่ง ทรัพยากร ธรรมชาติรอบชุมชน	3.51	3.75	3.62
6.ครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนสามารถซื้อ วัตถุดิบและอาหารจากตลาดในชุมชน	3.89	4.06	3.97

ตารางที่ 4.63 เปรียบเทียบด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร(ต่อ)

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ปลูกปาล์มน้ำมัน	ปลูกปาล์มน้ำมัน และยางพารา	ปลูกปาล์มน้ำมัน และอื่น ๆ
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
7.ครัวเรือนสามารถบริโภคอาหารจากแหล่ง ธรรมชาติโดยไม่ต้องกังวลเรื่องสารเคมี	3.36	3.76	3.73
8.ชุมชนมีป่าธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีความ หลากหลายของพืช ทั้งพืชอาหาร ไม้ยืนต้น พืช สมุนไพร	3.53	3.81	3.62
9.ชุมชนมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ใช้ประโยชน์ได้ ทั้ง ด้านอาหาร และการเกษตร	3.53	3.86	3.70
10.ครัวเรือนมีที่ดินเพียงพอต่อการผลิตอาหาร	3.89	3.93	3.86
ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร	3.75	4.05	3.93

การประเมินความมั่นคงทางด้านอาหารด้านการเข้าถึงอาหาร ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้ปลูก
ปาล์มน้ำมันและอื่นมีคะแนนเฉลี่ยด้านการเข้าถึงอาหารสูงที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.04) รองลงมาได้แก่
เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา (คะแนนเฉลี่ย 4.02) และเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน (คะแนน
เฉลี่ย 3.80) (ตารางที่ 4.64)

ตารางที่ 4.64 เปรียบเทียบการเข้าถึงอาหารของเกษตรกร

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ปลูกปาล์มน้ำมัน	ปลูกปาล์มน้ำมัน และยางพารา	ปลูกปาล์มน้ำมัน และอื่น ๆ
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
1.ครัวเรือนมีรายได้ประจำ: รายได้หลัก รายได้เสริม	3.87	4.05	4.15
2.ครัวเรือนมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหาร บริโภค	3.85	4.13	4.13
3.มีแหล่งซื้ออาหารสำเร็จและวัตถุดิบในการปรุง อาหารที่เข้าถึงง่าย	3.96	4.15	4.20
4.ตลาด/ร้านค้าในชุมชนมีความสะอาดและถูก สุจริต	3.60	3.87	3.85
5.ตลาด/ร้านค้าในชุมชนมีความหลากหลายของ อาหารและวัตถุดิบ	3.70	3.93	3.96

ตารางที่ 4.64 เปรียบเทียบการเข้าถึงอาหารของเกษตรกร(ต่อ)

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ปลูกปาล์มน้ำมัน	ปลูกปาล์มน้ำมัน และยางพารา	ปลูกปาล์มน้ำมัน และอื่น ๆ
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
6.อาหารที่นำมาจำหน่ายในตลาด/ร้านค้าในชุมชนมี จำนวนพอเพียงกับความต้องการ	3.75	4.01	4.05
7.สามารถซื้ออาหารได้ตลอดเวลาเมื่อต้องการ บริโภค	3.85	3.99	3.93
การเข้าถึงอาหาร	3.80	4.02	4.04

ในด้านความศักยภาพหรือความเข้มแข็งของครัวเรือนต่อความมั่นคงทางด้านอาหารจากการ
ประเมิน

ในภาพรวมเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารามีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด (คะแนนเฉลี่ย 3.43)
รองลงมาได้แก่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและอื่นๆ (คะแนนเฉลี่ย 3.39) และเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน
แต่เพียงอย่างเดียว (คะแนนเฉลี่ย 3.28) ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันแต่เพียงอย่าง
เดียวมีข้อจำกัดเนื่องจากกลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและยางพาราและกลุ่มปลูกปาล์มน้ำมันและอื่นๆ อาจอยู่ใน
พื้นที่ที่มีความหลากหลายมากกว่าและมีเครือข่ายทางสังคมมากกว่าทำให้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยน หรือ
แบ่งปันอาหารมากกว่าส่วนหนึ่งอาจมาจากการผลิตที่หลากหลายกว่า

ตารางที่ 4.65 เปรียบเทียบศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ปลูกปาล์มน้ำมัน	ปลูกปาล์มน้ำมัน และยางพารา	ปลูกปาล์มน้ำมัน และอื่น ๆ
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
1.ครัวเรือนมีการสำรองอาหารไว้เผื่อยาม ขาดแคลน หรือฉุกเฉิน	3.83	3.55	3.59
2.สามารถขอ แลกเปลี่ยน หรือ แบ่งปันอาหาร กัน ในชุมชนได้	3.11	3.32	3.27
3.มีการแบ่งปันอาหารกันระหว่างครัวเรือน ญาติ และเพื่อนบ้าน	3.28	3.59	3.52
4.มีการแลกเปลี่ยนแบ่งปันในชุมชน	2.91	3.27	3.19
ศักยภาพความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อ ความมั่นคงทางอาหาร	3.28	3.43	3.39

จากการเปรียบเทียบพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและอื่นๆ มีความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านอาหารน้อยที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 2.20) รองลงมาได้แก่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา (คะแนนเฉลี่ย 2.34) และเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน นั่นคือ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันแต่เพียงอย่างเดียวมีความเสี่ยงมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 2.39) เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันปลูกปาล์มน้ำมันเป็นหลักและใช้พื้นที่ถือครองส่วนใหญ่ในการปลูกปาล์มน้ำมันทำให้มีข้อจำกัดเรื่องแหล่งรายได้ นอกจากนี้ทำให้ต้องเผชิญความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ เนื่องจากการปลูกพืชชนิดอื่นๆ หรือการประกอบอาชีพอื่นๆ เป็นการกระจายความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 4.66 เปรียบเทียบความเสี่ยงจากปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหาร (ปัจจัยเชิงลบ)

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ปลูกปาล์มน้ำมัน	ปลูกปาล์มน้ำมัน และยางพารา	ปลูกปาล์มน้ำมัน และอื่น ๆ
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
1. ความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อแหล่งอาหารในชุมชน	2.58	2.52	2.55
2. ความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน	2.55	2.64	2.55
3. ความเสี่ยงจาก โรคระบาด แมลงศัตรูพืชต่อแหล่งอาหารในชุมชน	2.08	2.01	1.91
4. ความเสี่ยงจาก โรคระบาด แมลงศัตรูพืชต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน	1.97	2.17	1.73
5. การได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ (เช่น การเพิ่มพื้นที่ปลูกปาล์ม การนำเข้าปาล์มน้ำมัน)	2.77	3.21	3.06
6. การมีความเสี่ยงด้านแรงงาน (เช่น ขาดแคลนแรงงานในการปลูกปาล์มและการเก็บเกี่ยวผลผลิต การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ)	2.20	1.99	2.04
7. ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับปาล์มน้ำมัน เช่น มาตรฐานปาล์มน้ำมัน RSPO เป็นต้น	2.30	2.13	2.21

ตารางที่ 4.66 เปรียบเทียบความเสี่ยงจากปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหาร (ปัจจัยเชิงลบ)(ต่อ)

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ปลูกปาล์มน้ำมัน	ปลูกปาล์มน้ำมัน และยางพารา	ปลูกปาล์มน้ำมัน และอื่น ๆ
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
8. ความเสี่ยงด้านการเสื่อมโทรมของดินและ ฐานทรัพยากรธรรมชาติ	2.56	2.29	2.06
9. ความเสี่ยงด้านกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน	2.54	2.09	1.71
ความเสี่ยงปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อ อาหาร	2.39	2.34	2.20

เปรียบเทียบข้อมูลจำแนกตามลักษณะพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน

จากการทดสอบพบว่าคะแนนเฉลี่ยดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหารในทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

จากการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยในด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารสูงที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.09) รองลงมาได้แก่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่ราบ (คะแนนเฉลี่ย 3.87) เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่สูง (คะแนนเฉลี่ย 3.65) และเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่สูง (คะแนนเฉลี่ย 3.73) ตามลำดับ (ตารางที่ 4.67)

ตารางที่ 4.67 ตารางแสดงความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารของเกษตรกร

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ที่ลุ่ม	ที่ราบ	ที่ดอน	ที่สูง
1.ครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนมีอาหารเพียงพอบริโภคตลอดปี	4.43	4.38	4.04	4.44
2.รายการอาหารมีความหลากหลาย	4.38	4.34	4.08	4.33
3.ครัวเรือนมีน้ำดื่มสะอาดสำหรับบริโภคตลอดปี	4.46	4.26	4.13	4.00
4.ครัวเรือนและสมาชิกสามารถผลิตอาหารได้เองจากแปลงเกษตร และสัตว์เลี้ยง	3.65	3.51	3.63	3.33
5.ครัวเรือนและสมาชิกสามารถหาอาหารจากแหล่งทรัพยากร ธรรมชาติรอบชุมชน	3.88	3.55	3.52	3.33
6.ครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนสามารถซื้อวัตถุดิบและอาหาร จากตลาดในชุมชน	4.14	3.92	3.79	4.38
7.ครัวเรือนสามารถบริโภคอาหารจากแหล่งธรรมชาติโดยไม่ต้อง กังวลเรื่องสารเคมี	3.87	3.59	3.50	3.38

ตารางที่ 4.67 ตารางแสดงความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารของเกษตรกร(ต่อ)

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ที่ลุ่ม	ที่ราบ	ที่ดอน	ที่สูง
8.ชุมชนมีป่าธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายของพืช ทั้งพืชอาหาร ไม้ยืนต้น พืชสมุนไพร	3.90	3.60	3.55	3.63
9.ชุมชนมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ใช้ประโยชน์ได้ ทั้งด้านอาหารและการเกษตร	4.10	3.63	3.04	3.00
10.ครัวเรือนมีที่ดินเพียงพอต่อการผลิตอาหาร	4.07	3.85	3.33	3.56
ความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร	4.09	3.87	3.65	3.73

ทั้งนั้นในมิติของความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร พื้นที่ราบและพื้นที่ลุ่มมีความสมบูรณ์ของแหล่งอาหาร เนื่องจากพื้นที่ดอนและพื้นที่สูงมีข้อจำกัดของพื้นที่ในเรื่องของแหล่งอาหาร และความสามารถในการผลิตอาหาร

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การลดลงของพื้นที่เพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆ โดยเฉพาะพืชอาหาร รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ในภาพรวมได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารในจังหวัดสุราษฎร์ธานีรวมทั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารในเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันของจังหวัดสุราษฎร์ธานีในอนาคต

การศึกษาสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีในมิติต่างๆ ผลที่ได้รับจากการศึกษาและข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร มีรายละเอียดดังนี้

สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง จากการสำรวจสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารและการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในมิติต่างๆ พบว่าสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารมีดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงในระดับครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน จากเดิมในสังคมเกษตรกรรมจากผู้ขายเป็นผู้นำในการทำเกษตรกรรม จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันผู้หญิมีบทบาทมากในการทำเกษตรกรรมในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมากขึ้น นอกจากนี้โครงสร้างอายุของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่กำลังเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนในระยะยาวของอาชีพเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและความมั่นคงทางอาหารเนื่องจากผลิตภาพในการปลูกปาล์มลดลงในอนาคต

2) อัตราการพึ่งพิงภาคเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ลักษณะโครงสร้างครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นครัวเรือนขนาดเล็ก ทำงานทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร แต่สมาชิกส่วนใหญ่ในครอบครัวเป็นแรงงานในภาคเกษตรสะท้อนให้เห็นว่าอัตราการพึ่งพิงภาคเกษตรค่อนข้างสูง แหล่งรายได้ของครัวเรือนไม่หลากหลายถึงแม้ว่าเกษตรกรโดยส่วนใหญ่นอกจากปลูกปาล์มน้ำมันยังมีการปลูกยางพาราหรือประกอบอาชีพอื่น จะเห็นได้ว่าในช่วงที่ผ่านมาราคายางพารามีความผันผวนทำให้เกษตรกรบางส่วนมีความเสี่ยงทางด้านรายได้ ความไม่หลากหลายของแหล่งรายได้ อาจส่งผลทำให้มีความเสี่ยงทางด้านรายได้และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรหันไปประกอบอาชีพทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรมากขึ้นในอนาคตเพื่อทดแทนรายได้ที่หายไปเพื่อลดความเสี่ยงในการปลูกปาล์มน้ำมัน ทั้งนี้การมีรายได้จากการผลิตที่เพียงพอมีส่วนกำหนดความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน รายได้ที่ได้จากการผลิตและแหล่งที่มาของรายได้ที่หลากหลายจะเป็นตัวกำหนดความมั่นคงทางอาหาร

3) **แรงงานและประสิทธิภาพของแรงงาน** ทั้งนี้แรงงานและประสิทธิภาพแรงงานในการปลูกปาล์ม น้ำมันมีแนวโน้มจะลดลงในระยะยาว โครงสร้างอายุของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่กำลังเข้าสู่ผู้สูงอายุ จะทำให้ส่งผลกระทบต่อจำนวนแรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมันและประสิทธิภาพของแรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมันลดลงและความมั่นคงทางอาหารในระยะยาว เนื่องจากความสามารถในการประกอบอาชีพ สามารถทำการผลิตอาหารเอง หรือทำงานรับจ้างอื่นๆ เพื่อหารายได้ในการซื้ออาหารมาบริโภคเป็นสิ่งที่สำคัญ

4) **การใช้ประโยชน์ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ และการถือครองพื้นที่** ลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครองของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความไม่หลากหลายในการใช้พื้นที่ถือครอง เน้นการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นหลัก มีเพียงส่วนน้อยที่ใช้ประโยชน์เพื่อการเลี้ยงสัตว์และไม่ใช้เพื่อการเกษตร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรหากพื้นที่ถือครองมีการใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชชนิดเดียวเป็นหลัก ดังนั้นการจัดการการใช้ประโยชน์พื้นที่ทำกินที่หลากหลายมีความจำเป็นเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารและความมั่นคงทางด้านรายได้ของครัวเรือน เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยสิทธิในการถือครองส่วนใหญ่เป็นโฉนด แต่ยังมีบางพื้นที่ที่มีที่ดินทำกินแต่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดิน ซึ่งพบได้กระจายไปตามอำเภอต่างๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในส่วนของผู้ที่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินอาจมีปัญหาในเรื่องการเข้าถึงและสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินในระยะยาว จะทำให้ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันไม่มีความมั่นคงทางอาหาร นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่รกร้างมาปลูกปาล์มน้ำมัน อาจจะมีปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารในอนาคต

5) **การใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรในสัดส่วนที่สูง** จะเห็นว่าระบบการปลูกปาล์มน้ำมันยังเป็นระบบเกษตรที่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีค่อนข้างมากโดยในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันกลุ่มมีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยและสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้นเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่ และความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ซึ่งอาจส่งผลให้ระบบการผลิตในระบบชลประทานชุมชนขาดความปลอดภัย ทำให้ต้นทุนทางการปลูกปาล์มน้ำมันค่อนข้างสูง และเกิดการเสื่อมโทรมของพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันก่อให้เกิดความเปราะบางต่อสถานะความมั่นคงทางอาหาร นอกจากนี้การใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมียังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานและความมั่นคงทางอาหารในระยะยาว

6) **แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมัน** แหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรยังคงพึ่งพาแหล่งน้ำจากธรรมชาติค่อนข้างมาก ในขณะที่พื้นที่ที่มีการพึ่งพิงระบบชลประทานเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก ถึงแม้ว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่จะยังคงเห็นว่าน้ำฝนมีปริมาณเพียงพอเพื่อใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมัน อย่างไรก็ตามในบางปีที่มีวิกฤตภัยแล้ง โดยเฉพาะในระหว่างช่วงทำการสำรวจทำให้มีปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอเพื่อใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมัน นอกจากนี้เกษตรกรบางส่วนยังอยู่ไกลแหล่งน้ำหรือนอกเขตชลประทาน รวมทั้งบางส่วนอยู่ในที่สูงทำให้กักเก็บน้ำได้ยาก การปรับตัวที่พบในเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ได้แก่ การขุดสระ การดึงน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมัน

7) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน สภาพความแปรปรวนทางภูมิอากาศของแต่ละพื้นที่ย่อมมีผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรในแต่ละพื้นที่ ซึ่งความผันผวนของผลผลิตจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและในที่สุดเชื่อมโยงไปถึงความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน จากการสำรวจพบว่าความเสี่ยงต่อการผลิต ภัยแล้งมีระดับความรุนแรงสูงที่สุดซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลผลิตปาล์มน้ำมัน รายได้ และความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ในระยะยาวปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทวีความรุนแรงมากขึ้น การปรับตัวต่อความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศพบว่ามีข้อจำกัดโดยส่วนใหญ่เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันยังปล่อยตามธรรมชาติ หรือปล่อยตามสภาพไม่มีการปรับตัวใดๆ แนวทางในการปรับตัวที่พบ ในกรณีที่ปริมาณน้ำฝนที่เพิ่มขึ้น มีการขุดคูน้ำเพื่อระบาย หรือขุดร่องระบายน้ำ ในส่วนของการปรับตัวด้านการบริโภค เกษตรกรหันไปพึ่งพิงแหล่งอาหารจากธรรมชาติ การกักตุน ลดค่าใช้จ่ายอาหาร ในส่วนของอุณหภูมิที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงไม่พบการปรับตัวของเกษตรกร ในส่วนของภัยแล้ง การปรับตัวที่พบจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ การขุดสระ การดึงน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาใช้

ความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน

ในภาพรวมครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก โดยด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหารอยู่ในระดับมาก การประเมินความมั่นคงทางด้านอาหารด้านการเข้าถึงอาหาร อยู่ในระดับมาก ในด้านความศักยภาพหรือความเข้มแข็งของครัวเรือนต่อความมั่นคงทางด้านอาหารอยู่ในระดับปานกลาง

ความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันอยู่ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยหรือไม่ค่อยมีความเสี่ยง อย่างไรก็ตามความเสี่ยงหลัก คือ การได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ (เช่น การนำเข้าน้ำมันปาล์ม หรือ การเพิ่มพื้นที่ปลูกปาล์ม) ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระดับราคาปาล์มน้ำมัน ส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน รองลงมาได้แก่ความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติและเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อการปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน และส่งผลกระทบต่อรายได้และความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในที่สุด และความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติและเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อแหล่งอาหารในชุมชนส่งผลทำให้แหล่งอาหารตามธรรมชาติลดลงซึ่งส่งผลกระทบต่อความพอเพียงของอาหารในพื้นที่และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในที่สุด

ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ไม่เคยกังวลว่าครัวเรือนจะมีอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภค แนวทางการปรับตัวหากเกิดกรณีภาวะความไม่มั่นคงทางอาหารขึ้นแนวทางที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือการหาแหล่งอาหารตามแหล่งธรรมชาติ การหาแหล่งอาหารที่มีราคาถูกเพื่อลดค่าใช้จ่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวเพื่อรองรับความไม่มั่นคงทางอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน จากการศึกษาพบว่า การมีอาชีพหรือแหล่งรายได้ที่หลากหลาย และลักษณะพื้นที่ในการปลูกปาล์มน้ำมัน ส่งผลกระทบต่อระดับความ

มั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ในขณะที่เดียวกันลักษณะการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ปลูกปาล์มน้ำมันไม่มีผลต่อระดับความมั่นคงทางอาหารในกรณีของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน สะท้อนให้เห็นว่าเห็นว่าการปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำให้ไม่มีความหลากหลายทางรายได้ส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเพียงอย่างเดียวมีระดับความมั่นคงทางอาหารต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น นอกจากนี้การปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ที่เหมาะสมมีผลต่อระดับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

5.2 แนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ในภาพรวมเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความมั่นคงทางอาหารอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตามครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีศักยภาพหรือความเข้มแข็งของครัวเรือนต่อความมั่นคงทางด้านอาหารอยู่ในระดับปานกลางจึงอาจจะต้องคำนึงถึงในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครัวเรือนเกษตรกร นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงจากปัจจัยต่างๆ โดยเฉพาะปัจจัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน การได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ เป็นความเสี่ยงที่เสี่ยงมากกว่าปัจจัยอื่นๆ หรือส่งผลกระทบต่อเกษตรกรปลูกปาล์มน้ำมัน

การเปรียบเทียบสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันแบ่งตามจำนวนอาชีพพบว่าหากมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวหรือปาล์มอย่างเดียวมีระดับความมั่นคงทางอาหารน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่มีสวนยางพารา หรือมีอาชีพอื่นๆ และการปลูกปาล์มในพื้นที่ที่แตกต่างกันยังส่งผลต่อระดับความมั่นคงทางอาหารอีกด้วย

จากการประชุมระดมสมอง และการสัมภาษณ์เชิงลึก แนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีดังนี้

1) **ลดต้นทุนการผลิต** กระบวนการลดต้นทุนการผลิตจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและส่งผลในทางบวกกับความมั่นคงทางอาหาร โดยการลดค่าใช้จ่ายในการทำสวนปาล์ม โดยเฉพาะลดการฟุ้งฟิงปุ๋ยเคมี และการใช้สารเคมีในสวนปาล์มน้ำมัน เนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีจะทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้ฐานทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง แนวทางการลดต้นทุนโดยยึดหลักระบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืนที่เน้นการผลิตที่ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรหรือการผลิตแบบยั่งยืน อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพบว่าเกษตรกรยังขาดความรู้เกี่ยวกับระบบการผลิตแบบยั่งยืน โดยในปัจจุบันภาคเอกชนมีการดำเนินการในส่วนของการปลูกปาล์มน้ำมันแบบยั่งยืนภายใต้มาตรฐาน RSPO ซึ่งการดำเนินการในทิศทางดังกล่าวช่วยลดต้นทุนการผลิต และลดผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อม และส่งผลดีต่อความมั่นคงทางอาหารในกลุ่มเกษตรกรชาวสวนปาล์มน้ำมัน โดยจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่ม RSPO จะขายปาล์มน้ำมันได้ในราคาเฉลี่ยสูงกว่าเกษตรกรรายอื่นๆ ประมาณ 0.29 บาทต่อกิโล ในส่วนของการลดการฟุ้งฟิงปุ๋ยเคมีและสารเคมี แนวทางการจัดการคือการรวมกลุ่มของเกษตรกรปาล์มน้ำมันทำปุ๋ยอินทรีย์ โดยการรวมกลุ่มจะทำให้ลดการฟุ้งฟิงปุ๋ยเคมีลง ทั้งนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันจะต้องมีส่วนในการส่งเสริมให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมี หรือจัดตั้งกลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์ ตัวอย่าง เช่น

แต่ละหมู่บ้านมีหมอดินอาสาซึ่งดำเนินการส่งเสริมให้มีการนำทลายปาล์มน้ำมันมาทำปุ๋ยซึ่งเป็นการลดต้นทุนอีกทางหนึ่ง

2) การรวมกลุ่มทางการเกษตรและกองทุนเพื่อการเกษตร การรวมกลุ่มทางการเกษตรหรือการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มการผลิตเพื่อการเกษตร และกองทุนเพื่อการเกษตรทำให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันได้รับประโยชน์ในการผลิตและเป็นแหล่งเงินหมุนเวียนของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน โดยในปัจจุบันพบว่าการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในลักษณะต่างๆ ตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์หรือการสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ปาล์มน้ำมันในพื้นที่จะช่วยลดค่าปุ๋ยที่เกษตรกรใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมัน ตัวอย่างเช่น สหกรณ์เครดิตยูเนียน เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสามารถซื้อปุ๋ยได้ในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด หรือการรวมกลุ่มหรือการเข้าเป็นสมาชิกกองทุนต่างๆ ในพื้นที่ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน โดยกองทุนดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้มีแหล่งทุนเพื่อการผลิตในพื้นที่

3) การพัฒนาทรัพยากรน้ำ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีกระจายตามพื้นที่ในอำเภอต่างๆ ซึ่งในบางพื้นที่ระบบชลประทานไม่สามารถครอบคลุม และในบางพื้นที่ที่แหล่งน้ำธรรมชาติไม่ผ่านพื้นที่ แต่ปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่ต้องการน้ำประกอบกับภัยแล้งซึ่งเป็นปัญหาหลักของเกษตรกรชาวสวนปาล์มน้ำมันในช่วงที่มีการสำรวจ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำในพื้นที่ โดยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและปัญหาภัยแล้งจะส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรน้ำในพื้นที่ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตและความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน แนวทางในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ ในปัจจุบันมีโครงการในพื้นที่ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการสร้างระบบจัดการน้ำชลประทานโครงการตาปี พุมดวงในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีหลายพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากระบบชลประทาน เช่น พื้นที่กาญจนดิษฐ์ ไซยา บ้านส้อง

ในขณะที่แนวทางที่มีการดำเนินการในปัจจุบันของเกษตรกร (1) การขุดสระน้ำใช้เอง (2) การเจาะบ่อบาดาลในสวนปาล์ม (3) การติดตั้งระบบน้ำในสวนปาล์ม โดยในปัจจุบันมีการดำเนินการในพื้นที่ระบบชลประทานหรือแหล่งน้ำธรรมชาติไม่มีในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น ตำบล ตะกบ อำเภอไชยา อำเภอบ้านนาเดิม (3) การสร้างฝายในหมู่บ้านที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อให้การจัดการน้ำในพื้นที่ดีขึ้น การพัฒนาทรัพยากรน้ำจะทำให้ปาล์มน้ำมันมีผลผลิตสูงขึ้น ส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกรและความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน รวมทั้งการพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่เพื่อใช้ในการเกษตร การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

4) การอนุรักษ์ พัฒนา ปรับปรุงแหล่งน้ำและแหล่งอาหารตามธรรมชาติในพื้นที่ จากการศึกษาพบว่าแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่เป็นแหล่งอาหารทางธรรมชาติที่มีส่วนในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในชุมชน ถึงแม้จากการสำรวจจะพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความมั่นคงทางอาหารในระดับมาก อย่างไรก็ตาม แหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งอาหารธรรมชาติในพื้นที่ได้ลดบทบาทลงในการเป็นแหล่งอาหารหลักของเกษตรกรชาวสวนปาล์มน้ำมัน การพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำในพื้นที่ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันยังจะมีความสำคัญเพื่อรองรับความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาหารโดยเกษตรกรชาวสวนปาล์ม

น้ำมัน จากการสำรวจเมื่อเกิดภาวะความเสี่ยง เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันส่วนหนึ่งระบุว่าหากประสบปัญหาในด้านความมั่นคงทางอาหารจะหันมาพึ่งพิงแหล่งอาหารตามธรรมชาติและแหล่งน้ำในพื้นที่เป็นหลัก การพัฒนา ปรับปรุงแหล่งน้ำเดิมในพื้นที่จึงมีความสำคัญเพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีน้ำใช้อย่างเพียงพอในการทำการเกษตร นอกจากนี้เพื่อรองรับภาวะวิกฤตหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่อาจมีการส่งเสริมให้สร้างคลังอาหารในระดับตำบล (Food Bank) การจัดการในระดับพื้นที่หน่วยงานในพื้นที่โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์แหล่งน้ำ

5) การเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ดังนั้นความเข้มแข็งของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญ เนื่องจากชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ด้านโครงสร้างพื้นฐาน การแก้ไขปัญหาพื้นที่ถือครองของเกษตรกร การพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำและระบบชลประทานและแหล่งอาหารธรรมชาติ การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และกฎหมายหรือกฎ ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกปาล์มน้ำมัน การส่งเสริมให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทจะต้องดำเนินการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะในชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ความเสี่ยงทางความมั่นคงทางอาหารและการปรับตัวเพื่อรับมือกับความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งจากการสำรวจพบว่ามีในหลายๆ พื้นที่ที่มีความเข้มแข็งของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามพบว่าชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากความไม่มั่นคงทางอาหาร รวมทั้งความเสี่ยงในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารและแนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ ทั้งนี้จึงจำเป็นต้องสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6) การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประกอบอาชีพเสริมเพื่อรองรับความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาภัยแล้ง ความผันผวนของระดับราคาผลผลิตปาล์มน้ำมัน เป็นปัญหาสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน นอกจากนี้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเพียงอย่างเดียวมีระดับความมั่นคงทางอาหารต่ำกว่ากลุ่มอื่นๆ การปรับตัวเพื่อลดผลกระทบดังกล่าวต่อรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร แนวทางการปลูกพืชเสริมหรืออาชีพเสริมของเกษตรกร เช่น การเพาะเห็ด การเลี้ยงผึ้ง การเลี้ยงวัวและการปลูกข้าวไร่ ในสวนปาล์มเป็นแนวทางในการปรับตัวเพื่อรองรับความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวกลยุทธ์ระดับจังหวัดหน่วยงานทางการเกษตรเข้าไปส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน นอกจากนี้การดำเนินการในระดับชุมชนควบคู่กันไปโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับชุมชนดำเนินการส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกรในพื้นที่

7) การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนำมาเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับครัวเรือนที่จะรองรับกับปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร จากการศึกษาพบว่าในระดับครัวเรือนมีเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการผลิตและบริโภค การดำเนินการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยลดความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทางอาหารในมิติต่างๆ เช่น การเข้าถึงอาหาร ความพอเพียงของอาหาร เป็นต้น รวมทั้งเป็นแนวทางในการรับมือต่อความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากความผันผวนทางด้านราคาผลผลิต การดำเนินการส่งเสริมในระดับพื้นที่ แนวทางที่ปฏิบัติอยู่เดิมคือการนำหมู่บ้านเข้าโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในบางพื้นที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าวอยู่แล้วเช่นที่อำเภอไชยา อำเภอพระแสง ในขณะที่เกษตรกรบางพื้นที่ก็มีแนวคิดจะนำไปปฏิบัติในระดับครัวเรือนและส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ปฏิบัติตาม เช่น ในอำเภอบ้านนาเดิม อย่างไรก็ตามเพื่อความยั่งยืนของการดำเนินการ การส่งเสริมในระดับครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นสิ่งสำคัญ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการส่งเสริมและจัดให้มีเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

8) การสนับสนุนให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน เพื่อให้เกษตรกรสามารถเตรียมความพร้อมและมีแนวทางในการปรับตัวเพื่อรองรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน การพึ่งพิงภาคเกษตรค่อนข้างสูง ความไม่หลากหลายของแหล่งรายได้ ความไม่หลากหลายของการใช้พื้นที่ ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของการดำเนินนโยบายรัฐ เนื่องจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่ยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวเพื่อรองรับความเสี่ยงในแต่ละด้าน โดยเฉพาะมาตรการจัดการความเสี่ยงในระดับครัวเรือนและในระดับกลุ่มหรือชุมชน มาตรการจัดการความเสี่ยงในระดับครัวเรือนแนวทางที่ทำอยู่แล้ว คือการหาแหล่งอาหารจากธรรมชาติ และการลดค่าใช้จ่ายในระดับครัวเรือน อย่างไรก็ตามควรส่งเสริมให้ระดับครัวเรือนมีการ การปลูกพืชหลากหลายชนิด การทำอาชีพเสริม เป็นต้น

ในขณะที่การจัดการความเสี่ยงระดับกลุ่มที่ควรส่งเสริมคือ การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต การรวมกลุ่มกองทุนที่ให้ประโยชน์กับการปลูกปาล์มน้ำมันและสร้างความมั่นคงทางอาหารให้ครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่

บรรณานุกรม

คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ. (2551).พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.2551.

สืบค้น 21 กรกฎาคม 2558, จาก

http://www.acfs.go.th/km/download/act_food_committee_2551.pdf

ชาญชัย แสงโชติสวัสดิ์, เบญจพรรณ เอกะสิงห์, พนมศักดิ์ พรหมบุรณย์, บุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล, กุศล ทองงาม.

(2555). ความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนในชนบทกับทรัพยากรเกษตรตามเขตนิเวศน์ต่างๆ. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปาริชาติ วิสุทธิธมาจาร,สุวิทย์ สุวรรณโณ,ภัทรพงษ์ เกริกสกุล, และรัตนา ทองย้อย. (2554).การประเมินพื้นที่เสี่ยงและความเปราะบางของชุมชนด้านความมั่นคงทางอาหาร:กรณีศึกษาระบบการผลิตข้าวของชุมชน อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง. สืบค้น 13 กรกฎาคม 2558,จาก

http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG552007.

ปิยะนาถ อิ่มดี. (2547). ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชนบท: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านป่าคาหมู่ที่ 2 ตำบลสวก อำเภอมืองน่านจังหวัดน่าน. พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประภาพร ขอไพบูลย์. (2552). รายงานผลการประชุมแสดงความคิดเห็นเรื่อง การขับเคลื่อน

ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางอาหารจากชุมชนสู่ระดับชาติ. สำนักงานประสานงานชุดโครงการความมั่นคงทางอาหาร ฝ่ายเกษตร, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พฤกษ์ ยิบมันตะศิริ, บุศรา ลิ้มนิรันดร์, ยุภาพร ศิริบัติ. (2553). การพัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารภายใต้บริบทสังคมไทย จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2558, จาก

<http://www.sathai.org/autopagev4/files/cM4wF20Mon102457.pdf>

วิชัย เอกพลากร, เยาวรัตน์ ปรปักษ์ขาม,สุรศักดิ์ ฐานิพานิชกุล, หทัยชนก พรรคเจริญ,วราภรณ์ เสถียรนพแก้ว,

และกนิษฐา ไทยกกล้า. (2554).การสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดย การตรวจร่างกาย ครั้งที่ 4

พ.ศ. 2551-2. นนทบุรี: เดอะ กราฟิโกซิสเต็มส์

วรรณธิภา จันทรกลม โกลม แพรกทอง สันต์ เกตุประณีต และ เตือนใจ นุชดำรงใจ. (2549). พฤกษศาสตร์

พื้นบ้านกับความมั่นคงด้านอาหารของชุมชนเผ่ามูเซอ บ้านใหม่พัฒนา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2558,

จาก http://www1a.biotec.or.th/BRT/index.php/download/cat_view/25--brt/64--brt--2549?start=20

ศจินทร์ ประชาสันต์. (2552). **การพัฒนดัชนีสวัสดิ์ความมั่นคงทางอาหาร**. สำนักงานคณะกรรมการ

สุขภาพแห่งชาติ. สืบค้น 2 กรกฎาคม 2558, จาก

http://www.nationalhealth.or.th/sites/default/files/upload_files/dmdocs/2_FS_index_report.pdf

สุภา ไยเมือง. (2555). **ตัวชี้วัดความมั่นคงอาหารระดับชุมชน**. สืบค้น 8 พฤษภาคม 2558, จาก

<http://www.sathai.org/autopagev4/files/9vg4a5rTue105029.pdf>

สุรัชย์ รักษาชาติ. (2545). **ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของคนชายขอบ: รูปแบบการ**

บริโภคและแหล่งที่มาของอาหารของครัวเรือนกะเหรี่ยงภาคตะวันตกประเทศไทย. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2555). **กรอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางอาหาร 2556-2559**

Babatunde, Raphael O. and Qaim, Martin. **Impact of Off-farm Income on Food Security and Nutrition in Nigeria**. Retrieved June 30, 2015, from

<http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/97332/2/28.%20Food%20security%20in%20Nigeria.pdf>

Farrow A, Larrea C, Hyman G and Lema G, (2005), **Exploring the spatial variation of food poverty in Ecuador**. Food Policy, 30(5-6): 510-531.

Fisher, A. (1997). **What is community food security?** Retrieved June 15, 2015, from

<http://sustainablecity.org/articles/security.htm>

Isvilanonda, S. and Bunyasiri, I. (2009). **Food Security in Thailand Status, Rural Poor**

Vulnerability, and Some Policy Options. Retrieved June 5, 2015, from

<http://agri.eco.ku.ac.th/RePEc/kau/wpaper/are200901.pdf>

Ojha, P. R. (1999). **Determinants of household food security under subsistence**

agriculture in the mid hill of Eastern Nepal. Master of science (Agriculture in
Agricultural Systems) Agricultural Systems. Chiang Mai University.

Smith, M., Pointing, J. and Maxwell, S, (1993). **Households food security, concepts and definitions; an annotated bibliography**. Retrieved June 10, 2015, from http://www.ifad.org/gender/tools/hfs/hfspub/hfs_3.pdf

United Nation World Food Program. (2010) **Comprehensive Food Security Survey: Republic of Yemen**. Retrieved July 20, 2015, https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/assessments/YEM-2010-WFP_CFSS_report.pdf

Uzma, I., Muhammad Butt, S. (2004) **Determinants of household food security: An empirical analysis for Pakistan**. Retrieved July 4, 2015, from <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/03068290410546011>

ภาคผนวก

ก. แบบสอบถาม

ข. กิจกรรม

แบบสอบถาม

โครงการวิจัย “สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ _____ ชุมชน _____
 ที่อยู่/โทรศัพท์ _____ วันที่สัมภาษณ์ _____

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

1.เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2.อายุ _____ ปี

3.สถานะ ☐ หัวหน้าครัวเรือน ☐ ไม่ใช่หัวหน้าครัวเรือน

4.ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่ _____ ปี

5.ระดับการศึกษา

☐ ประถมศึกษา☐ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า☐ ปริญญาตรี/เทียบเท่า☐ สูงกว่าปริญญาตรี☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

6.ประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมัน _____ ปี

7.จำนวนสมาชิกในครัวเรือน _____ คน อายุ _____ ปี, อายุ _____ ปี, อายุ _____ ปี, อายุ _____ ปี

อายุ _____ ปี, อายุ _____ ปี, อายุ _____ ปี, อายุ _____ ปี

(7.1)ทำงานในภาคเกษตร _____ คน

(7.2)ทำงานนอกภาคเกษตร _____ คน

(7.3) ไม่ทำงาน _____ คน

สำหรับเจ้าหน้าที่กรอกเพื่อตรวจสอบจำนวนคน

จำนวนคน ข้อ (7) = ข้อ (7.1) + ข้อ (7.2) + ข้อ (7.3)

	=		+		+	
--	---	--	---	--	---	--

8.ท่านประกอบอาชีพอื่นนอกเหนือจากการปลูกปาล์มหรือไม่

☐ 8.1 ไม่ทำ ☐ 8.2 ทำ (โปรดเลือกด้านล่าง)

- ☐ สวนยางพารา ☐ การเกษตรอื่นๆ ☐ เลี้ยงสัตว์
☐ ราชการ/รัฐวิสาหกิจ ☐ ภาคเอกชน ☐ ค้าขาย
☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

9. สถานะทางสุขภาพของสมาชิกครอบครัว

☐ 9.1 ไม่มีสมาชิกป่วยเลย ☐ 9.2 มีสมาชิกป่วย จำนวน _____ คน

- ☐ เบาหวาน ☐ ความดันโลหิตสูง
☐ หัวใจ ☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

10. การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ(เลือกได้หลายคำตอบ)

- ☐ บัตรทอง 30 บาทรักษาทุกโรค ☐ ประกันสุขภาพ/ประกันอุบัติเหตุ/ประกันชีวิต
☐ บัตร อสม. ☐สวัสดิการข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ
☐ ประกันสังคม

ตอนที่ 2 ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ต้นทุนการผลิต และราคาที่เกษตรกรขายได้

1.การใช้ประโยชน์พื้นที่ถือครองพื้นที่ถือครองทั้งหมด จำนวน _____ ไร่

☐ (1.1) เพื่อการเกษตร

(1.1.1) ปลูกพืช จำนวน _____ ไร่

(1.1.2) เลี้ยงสัตว์ จำนวน _____ ไร่

☐ (1.2) ไม่ใช่เพื่อการเกษตร(ระบุการใช้ประโยชน์) _____ จำนวน _____ ไร่

สำหรับเจ้าหน้าที่กรอกเพื่อตรวจสอบจำนวนพื้นที่

จำนวนพื้นที่ (ไร่) ข้อ (1) = ข้อ (1.1.1) + ข้อ (1.1.2) + ข้อ (1.2)

 = + +

2. ประเภทของพืชที่ปลูก ขนาดพื้นที่ปลูกระยะเวลาการเพาะปลูกและปริมาณผลผลิต

(2.1) พืชหลัก (ปาล์ม)

2.1.1 ขนาดพื้นที่ปลูกปาล์มทั้งหมด _____ ไร่

↙ 2.1.1.1 พื้นที่ให้ผลผลิตแล้ว _____ ไร่

↘ 2.1.1.2 พื้นที่ที่ยังไม่ให้ผลผลิต _____ ไร่

2.1.3 จำนวนต้นปาล์ม _____ ต้น

2.1.4 ปริมาณผลผลิตปาล์ม _____ ต้น/ปี

2.1.5 อายุต้นปาล์ม(เลือกตอบได้หลายคำตอบ)

☐ (a) น้อยกว่า 3 ปี	จำนวน _____ ไร่	☐ (b) 3 ปี	จำนวน _____ ไร่
☐ (c) 4-8 ปี	จำนวน _____ ไร่	☐ (d) 9-14 ปี	จำนวน _____ ไร่
☐ (e) 15-20 ปี	จำนวน _____ ไร่	☐ (f) มากกว่า 20 ปี	จำนวน _____ ไร่

สำหรับเจ้าหน้าที่กรอกเพื่อตรวจสอบขนาดพื้นที่ปลูกปาล์ม

ขนาดพื้นที่(ไร่)	ข้อ (2.1.1)	=	ข้อ (a)	+	ข้อ (b)	+	ข้อ (c)	+	ข้อ (d)	+	ข้อ (e)	+	ข้อ (f)
		=		+		+		+		+		+	

(2.2) พืชอื่นๆ (ระบุ) _____

2.2.1 ขนาดพื้นที่ _____ ไร่

↙ 2.2.1.1 พื้นที่ให้ผลผลิตแล้ว _____ ไร่

↘ 2.2.1.2 พื้นที่ที่ยังไม่ให้ผลผลิต _____ ไร่

(2.3) พืชอื่นๆ (ระบุ) _____

2.3.1 ขนาดพื้นที่ _____ ไร่

↙ 2.3.1.1 พื้นที่ให้ผลผลิตแล้ว _____ ไร่

↘ 2.3.1.2 พื้นที่ที่ยังไม่ให้ผลผลิต _____ ไร่

สำหรับเจ้าหน้าที่กรอกเพื่อตรวจสอบขนาดพื้นที่ปลูกพืช

ขนาดพื้นที่(ไร่)	ข้อ (1.1.1)	=	ข้อ (2.1.1)	+	ข้อ (2.2.1)	+	ข้อ (2.3.1)	+	...
		=		+		+		+	

3. ต้นทุนการผลิตปาล์มน้ำมัน(กรอกข้อมูลทุกรายการ)ต้นทุนผันแปร(บาท/ปี)

ค่าปุ๋ย	_____ บาท/ปี
ค่าแรงงาน (ไม่รวมค่าเก็บเกี่ยว)	_____ บาท/ปี
ค่าสารเคมี (เช่น ยาฆ่าหญ้า)	_____ บาท/ปี
ค่าเก็บเกี่ยวผลผลิตและค่าจ้างขนส่ง	_____ บาท/ปี
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง (ไม่รวมการขนส่ง)	_____ บาท/ปี

4. ราคาปาล์มเฉลี่ยที่ขายได้ _____ บาท/กิโลกรัม

ตอนที่ 3 รายได้แหล่งที่มาของรายได้ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้รายจ่าย หนี้สินและการออมของเกษตรกรฯ

1. แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน

(1.1) ในภาคเกษตร

☐ ปาล์ม	จำนวน _____ บาท/ปี
☐ ยาง	จำนวน _____ บาท/ปี
☐ พืชอื่นๆ	จำนวน _____ บาท/ปี
☐ เลี้ยงสัตว์	จำนวน _____ บาท/ปี

(1.2) นอกภาคเกษตร

☐ รับจ้างทั่วไป	จำนวน _____ บาท/ปี
☐ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	จำนวน _____ บาท/ปี
☐ เงินเดือน	จำนวน _____ บาท/ปี
☐ บุตรหลานส่งให้	จำนวน _____ บาท/ปี
☐ อื่นๆ (ระบุ) _____	จำนวน _____ บาท/ปี

2. รวมรายได้ของครัวเรือน (ก่อนหักค่าใช้จ่าย)

จำนวน _____ บาท/ปี

(ผลรวมข้อที่ 1.1 และ 1.2)

3. ค่าใช้จ่ายเพื่ออุปโภค/บริโภค ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา

- ☐ ข้าวสาร _____ บาท/เดือน
- ☐ ค่าอาหารสดประเภทเนื้อ (เช่น เนื้อหมู ปลา ไก่) _____ บาท/สัปดาห์
- ☐ ค่าอาหารสดประเภทผัก _____ บาท/สัปดาห์
- ☐ ค่าอาหารปรุงสำเร็จ (กับข้าวถุง) _____ บาท/สัปดาห์
- ☐ ค่าขนม/เครื่องดื่ม _____ บาท/สัปดาห์
- ☐ ค่าน้ำเพื่อการบริโภค _____ บาท/เดือน
- ☐ เสื้อผ้า/เครื่องแต่งกาย _____ บาท/ปี
- ☐ ค่ารักษาพยาบาล _____ บาท/ปี
- ☐ ค่าเล่าเรียนการศึกษา _____ บาท/ปี
- ☐ ค่าโดยสาร/ค่าน้ำมัน _____ บาท/เดือน
- ☐ ค่าน้ำ/ค่าไฟฟ้า _____ บาท/เดือน
- ☐ ค่าใช้จ่ายห่วย การพนัน บุหรี่ เหล้า _____ บาท/เดือน
- ☐ ค่าโทรศัพท์ _____ บาท/เดือน
- ☐ ค่าใช้จ่ายเครื่องใช้ส่วนบุคคล (สบู่ ยา สีฟัน แป้ง) _____ บาท/เดือน
- ☐ ค่าใช้จ่ายด้านสังคม (งานแต่งงาน งานศพ งานวัด) _____ บาท/เดือน
- ☐ ค่าอื่นๆ (ระบุ) _____ จำนวน _____ บาท/เดือน

4.หนี้สินของครัวเรือน ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา

☐ 4.1 ไม่มี ☐ 4.2 มีการกู้ยืม(ตอบข้อ 4.2.1 และ 4.2.2)

☐ 4.2.1 การกู้ยืมเพื่อการเกษตร

ระบุวัตถุประสงค์ _____

จำนวนเงิน _____ บาท

แหล่งสินเชื่อ (เลือกได้หลายแหล่ง)

☐ ธกส.

☐ สหกรณ์การเกษตร

☐ กองทุนหมู่บ้าน

☐ กลุ่มเกษตรกร

☐ ญาติ/เพื่อน

☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

☐ 4.2.2 การกู้ยืมไม่ใช่เพื่อการเกษตร

ระบุวัตถุประสงค์ _____

จำนวนเงิน _____ บาท

แหล่งสินเชื่อ (เลือกได้หลายแหล่ง)

☐ ธกส.

☐ สหกรณ์การเกษตร

☐ กองทุนหมู่บ้าน

☐ กลุ่มเกษตรกร

☐ ญาติ/เพื่อน

☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

5.การออมของครัวเรือน ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา

☐ 5.1 ไม่มี ☐ 5.2 มี จำนวนเงิน _____ บาท

แหล่งเงินออม (เลือกได้หลายแหล่ง)

☐ ธกส. ☐ กลุ่มออมทรัพย์

☐ สหกรณ์เครดิตยูเนียน ☐ กองทุนหมู่บ้าน

☐ ธนาคารพาณิชย์อื่นๆ ☐ บริษัทประกันต่างๆ

☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

6. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ (เลือกได้หลายคำตอบ)

☐ ราคาปาล์มตกต่ำ/ไม่แน่นอน

☐ ราคายางพารตกต่ำ/ไม่แน่นอน

☐ ราคาผลผลิตทางเกษตรอื่นๆตกต่ำ

☐ ต้นทุนการผลิตปาล์มสูง

☐ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

☐ ภัยธรรมชาติ

☐ ราคาน้ำมัน

☐ ค่าครองชีพสูงขึ้น

☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

**ตอนที่ 4 แหล่งที่มาของอาหารเพื่อบริโภค ค่าใช้จ่ายด้านอาหารของครัวเรือนต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด
ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน**

1. แหล่งที่มาของอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือน (เลือกได้หลายคำตอบ)

- ☐ ผลิตเอง
 ☐ ร้านค้าในหมู่บ้าน
☐ ร้านค้าสะดวกซื้อในชุมชน
 ☐ ตลาดนัดชุมชน
☐ มาจากแหล่งธรรมชาติในหมู่บ้าน
 ☐ อื่นๆ นอกเหนือจากในหมู่บ้าน/ชุมชน (ระบุ) _____

2. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องแหล่งที่มาของอาหารเพื่อการบริโภคในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา

รายการ	ผลิตเอง	ร้านค้าในหมู่บ้าน	ร้านค้าสะดวกซื้อในชุมชน	ตลาดนัดชุมชน	มาจากแหล่งธรรมชาติในหมู่บ้าน	อื่นๆ นอกเหนือจากในหมู่บ้าน/ชุมชน
ข้าวสาร						
เนื้อวัว						
เนื้อหมู						
เนื้อแพะ						
เนื้อไก่						
เนื้อเป็ด						
เนื้อปลาน้ำจืด						
เนื้อปลาทะเล						
อาหารทะเล						
อาหารปรุงสำเร็จ (เช่น แกงถุง)						
น้ำเพื่อการบริโภค						
ขนมขบเคี้ยว						
อาหารสดประเภทผัก						
น้ำอัดลมเครื่องดื่มบำรุงกำลัง						
เครื่องดื่มแอลกอฮอล์						
อื่นๆ ระบุ _____						

ตอนที่ 5 สถานการณ์เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

5.1 สถานการณ์ด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ความเสื่อมโทรมของดิน การใช้ประโยชน์จากที่ดินการถือครองพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน น้ำ (น้ำฝน และระบบชลประทาน) การขนส่ง

1.สิทธิการถือครองพื้นที่เพาะปลูกพืช

สิทธิการถือครองพื้นที่(เลือกได้หลายคำตอบ)	พืชทุกชนิด(รวมปาล์ม)	เฉพาะปาล์มน้ำมัน
ของตนเอง		
☐ โฉนด	จำนวน _____ ไร่	จำนวน _____ ไร่
☐ นส.3ก	จำนวน _____ ไร่	จำนวน _____ ไร่
☐ นส.3	จำนวน _____ ไร่	จำนวน _____ ไร่
☐ สปก.	จำนวน _____ ไร่	จำนวน _____ ไร่
☐ ภบท.5	จำนวน _____ ไร่	จำนวน _____ ไร่
เช่า		
☐ เช่าทั้งหมด	จำนวน _____ ไร่	จำนวน _____ ไร่
☐ เช่าเพิ่ม	จำนวน _____ ไร่	จำนวน _____ ไร่
อื่นๆ		
☐ จ้างจอบ/ทำฟรี	จำนวน _____ ไร่	จำนวน _____ ไร่
☐ อื่นๆ ระบุ _____	จำนวน _____ ไร่	จำนวน _____ ไร่
รวม	จำนวน _____ ไร่	จำนวน _____ ไร่
	(เท่ากับตอนที่2 ข้อ 1.1.1)	(เท่ากับตอนที่2 ข้อ 2.1.1)

2. ความเหมาะสมของดินในการเพาะปลูกปาล์มน้ำมัน(เลือกได้หลายคำตอบ)

☐ เหมาะสม _____ ไร่
☐ ไม่เหมาะสม _____ ไร่
 }
 จำนวนไร่รวมต้องเท่ากับตอนที่2 ข้อ 2.1.1

ดินไม่เหมาะสมเพราะ _____

ท่านแก้ปัญหาอย่างไร _____

3. ความเสื่อมโทรมของพื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกปาล์มน้ำมัน(เลือกได้หลายคำตอบ)

- ☐ ไม่เสื่อมโทรม _____ไร่ } จำนวนไร่รวมต้องเท่ากับตอนที่2 ข้อ 2.1.1
☐ เสื่อมโทรม _____ไร่ }

พื้นที่เสื่อมโทรมเกิดจาก _____

ท่านแก้ปัญหาอย่างไร _____

4. พื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันมีลักษณะเป็นพื้นที่

- ☐ ที่ลุ่ม ☐ ที่ราบ ☐ ที่ดอน ☐ ที่สูง

5. พื้นที่ก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงมาปลูกปาล์ม

- ☐ พื้นที่รกร้าง ☐ พื้นที่ปลูกยางพารา ☐ พื้นที่ปลูกข้าว
☐ พื้นที่ปลูกไม้ผล ☐ อื่นๆ(ระบุ) _____

เหตุผล/แรงจูงใจในการปลูกปาล์ม(เลือกได้หลายคำตอบ)

- ☐ ความเหมาะสมของพื้นที่ ☐ ดูแลง่าย ได้ผลเร็ว
☐ ปลูกตามเพื่อนบ้าน ☐ ราคาจำหน่ายที่สูงขึ้น
☐ ไม่ค่อยมีโรคระบาด ☐ ต้องการให้มีหลากหลายด้านอาชีพ
☐ การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

6.มีการเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือน(ใน รอบ 12 เดือนที่ผ่านมา)

- ☐ 6.1 ไม่มี
☐ 6.1 มี(เลือกได้หลายคำตอบ)

โปรดทำเครื่องหมาย✓ ลงในตารางด้านล่าง

ประเภทสัตว์	เพื่อบริโภคในครัวเรือน	เพื่อขายเชิงพาณิชย์
1) วัว	☐	☐
2) หมู	☐	☐
3) ไก่	☐	☐
4) เป็ด	☐	☐
5) ปลา	☐	☐
6) กบ	☐	☐
7) แพะ	☐	☐
8) อื่นๆ ระบุ _____	☐	☐

7.แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมัน(เลือกได้หลายคำตอบ)

- ☐น้ำฝน ☐แหล่งน้ำธรรมชาติ ☐ขุดสระใช้เอง
☐ระบบชลประทาน ☐ประปาหมู่บ้าน ☐อื่นๆ (ระบุ)_____

8.ปริมาณน้ำในพื้นที่เพื่อใช้ในการเกษตร มีเพียงพอหรือไม่

- ☐เพียงพอ ☐ไม่เพียงพอ (โปรดระบุสาเหตุ)_____

9. ระยะทางในการเข้าถึงแหล่งที่มาของอาหารเพื่อการบริโภคที่ใกล้ที่สุด(เลือกได้หลายคำตอบ)

- ☐ร้านค้าในหมู่บ้าน ระยะทาง_____ กิโลเมตร
☐ร้านค้าสะดวกซื้อในชุมชน ระยะทาง_____ กิโลเมตร
☐ตลาดนัดชุมชน ระยะทาง_____ กิโลเมตร
☐มาจากแหล่งธรรมชาติในหมู่บ้าน ระยะทาง_____ กิโลเมตร
☐อื่นๆ นอกเหนือจากในหมู่บ้าน/ชุมชน ระยะทาง_____ กิโลเมตร

5.2 สถานการณ์ด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ความหลากหลายของพันธุ์การใช้ปุ๋ยและสารเคมีแรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมัน

1.สายพันธุ์ปาล์มที่ปลูก ซื้อมาจาก _____

ชื่อพันธุ์(เลือกได้หลายคำตอบ)

- ☐เทเนอร่า ☐คอสตาริกา ☐Yangambi ☐สุราษฎร์ธานี 1
☐สุราษฎร์ธานี 2 ☐สุราษฎร์ธานี 3 ☐สุราษฎร์ธานี 4 ☐สุราษฎร์ธานี 5
☐สุราษฎร์ธานี 6 ☐สุราษฎร์ธานี 7 ☐เดลี ไนจีเรีย แบล็ค ☐เดลี คอมแพ็ค
☐เดลี ไนจีเรีย ☐อื่นๆระบุ_____ ☐ไม่ทราบสายพันธุ์

2. การใช้ปัจจัยการผลิตในการปลูกปาล์ม

- ☐2.1 ไม่ใช้ ☐2.2 ใช้
☐ปุ๋ยเคมี ☐ปุ๋ยคอก/หมัก ☐ยาฆ่าหญ้า/ปราบศัตรูพืช

3. การจ้างแรงงานในการปลูกปาล์ม(เลือกได้หลายคำตอบ)

- ☐ใช้แรงงานในครัวเรือน จำนวน_____ คน
☐จ้างแรงงานนอกครัวเรือนจำนวน_____ คน { คนไทย จำนวน_____ คน
ต่างด้าวจำนวน_____ คน สัญชาติ_____

5.3 สถานการณ์ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงกฎกติกาโลก (เช่น มาตรฐานปาล์ม RSPO เป็นต้น) นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง โครงสร้างแรงงานในเกษตรกรปาล์มน้ำมัน และแหล่งอาหารธรรมชาติในพื้นที่

1. ความต้องการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน

☐ 1.1 ไม่ต้องการ

สาเหตุที่ไม่ต้องการ(เลือกได้หลายคำตอบ)

☐ ขนาดที่ดินจำกัด

☐ ไม่มีแรงงาน ทำไม่ไหว

☐ ต้นทุนสูง มีทุนน้อย

☐ รายได้เพียงพอกับความต้องการ

☐ ไม่มั่นใจเรื่องราคา

☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

☐ 1.2 ต้องการเพิ่มจำนวน _____ไร่

สาเหตุที่ต้องการ(เลือกได้หลายคำตอบ)

☐ มีรายได้เพิ่มขึ้น

☐ ดูแลง่าย ได้ผลเร็ว

☐ เป็นที่ต้องการของตลาด

☐ พอใจราคาที่ได้รับ

☐ ความเหมาะสมของพื้นที่

☐ การสนับสนุนจากรัฐบาล

☐ มีความรู้ ความชำนาญ

☐ ค่าจ้างแรงงานถูก

☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

2. ท่านรู้จักมาตรฐานการปลูกปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน (RSPO)

☐ 2.1 รู้จัก

☐ 2.2 ไม่รู้จัก

3. ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ(โปรดทำเครื่องหมาย✓ ลงในระดับความรุนแรงด้านล่าง)

รายการความเสี่ยงต่อการผลิตและการบริโภค	ระดับความรุนแรง			มีการปรับตัวของครัวเรือนด้านการผลิต(ปาล์มน้ำมัน)อย่างไรบ้าง	มีการปรับตัวของครัวเรือนด้านการบริโภค(ความพอเพียงของแหล่งอาหาร การเข้าถึงแหล่งอาหาร)อย่างไรบ้าง
	น้อย	ปานกลาง	มาก		
3.1 ปริมาณน้ำฝน					
3.2 อุณหภูมิ					
3.3 ภัยแล้ง					
3.4 น้ำท่วม					
3.5 พายุ					

4. ปัญหาที่ท่านพบในการปลูกปาล์มน้ำมันมีอะไรบ้าง (ให้ทำเครื่องหมาย✓ ลงในช่องที่พบปัญหาและให้ใส่หมายเลข 1-3 ในรายการที่เลือกโดยที่ 1 หมายถึงปัญหาที่พบในการปลูกปาล์มน้ำมันมากเป็นลำดับที่ 1)

ทำเครื่องหมาย ✓	ปัญหาที่พบ	ลำดับ 1 - 3	ตอบเฉพาะลำดับที่ 1 - 3	
			ผลกระทบของปัญหา	การปรับตัวต่อปัญหา
☐	ที่ดินเสื่อมโทรม/ความอุดมสมบูรณ์			
☐	ไม่มีตลาด			
☐	แรงงานขาดแคลน			
☐	โรคระบาด แมลงศัตรูพืชวัชพืช			
☐	ต้นทุนการผลิตสูง			
☐	ขาดแคลนน้ำ			
☐	ราคาผลผลิตไม่แน่นอน			
☐	ภัยธรรมชาติ/การเปลี่ยนแปลงของอากาศ			
☐	การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร			
☐	ราคาปุ๋ย			
☐	ขาดความรู้ในการจัดการสวนปาล์ม			
☐	ขาดแคลนเงินลงทุน			
☐	พันธุ์ปาล์มด้อยคุณภาพ			
☐	กรรมสิทธิ์ในที่ดิน			
☐	ขาดการรวมกลุ่มกัน			
☐	นโยบายรัฐ ระบุ _____			
☐	อื่นๆ ระบุ _____			

ตอนที่ 6 ความมั่นคงอาหารของครัวเรือน

1. การประเมินและดัชนีความมั่นคงทางอาหาร จากทัศนคติของเกษตรกรรายครัวเรือน(ให้ทำเครื่องหมาย✓ ลงในช่อง)

1.1 ด้านความพอเพียงและการมีอยู่ของอาหาร

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ไม่มี	มี (ระดับ)				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. ครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนมีอาหารเพียงพอบริโภคตลอดปี						
2. รายการอาหารมีความหลากหลาย						
3. ครัวเรือนมีน้ำดื่มสะอาดสำหรับบริโภคตลอดปี						
4. ครัวเรือนและสมาชิกสามารถผลิตอาหารได้เองจากแปลงเกษตรและสัตว์เลี้ยง						
5. ครัวเรือนและสมาชิกสามารถหาอาหารจากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติรอบชุมชน						
6. ครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนสามารถซื้อวัตถุดิบและอาหารจากตลาดในชุมชน						
7. ครัวเรือนสามารถบริโภคอาหารจากแหล่งธรรมชาติโดยไม่ต้องกังวลเรื่องสารเคมี						
8. ชุมชนมีป่าธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายของพืช ทั้งพืชอาหาร ไม้ยืนต้น พืชสมุนไพร						
9. ชุมชนมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ใช้ประโยชน์ได้ ทั้งด้านอาหาร และการเกษตร						
10. ครัวเรือนมีที่ดินเพียงพอต่อการผลิตอาหาร						

1.2การเข้าถึงอาหาร

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ไม่มี	มี (ระดับ)				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. ครีวเรือนมีรายได้ประจำ: รายได้หลัก รายได้เสริม						
2. ครีวเรือนมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหารบริโภค						
3. มีแหล่งซื้ออาหารสำเร็จและวัตถุดิบในการปรุงอาหารที่เข้าถึงง่าย						
4. ตลาด / ร้านค้าในชุมชนมีความสะอาดและถูกสุขลักษณะ						
5. ตลาด/ ร้านค้าในชุมชนมีความหลากหลายของอาหารและวัตถุดิบ						
6. อาหารที่นำมาจำหน่ายในตลาด/ร้านค้าในชุมชนมีจำนวนพอเพียงกับความต้องการ						
7. สามารถซื้ออาหารได้ตลอดเวลาเมื่อต้องการบริโภค						

1.3ศักยภาพ/ความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนต่อความมั่นคงทางอาหาร

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ไม่มี	มี (ระดับ)				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. ครีวเรือนมีการสำรองอาหารไว้เผื่อยาม ขาดแคลน หรือ ฉุกเฉิน						
2. สามารถขอ แลกเปลี่ยน หรือ แบ่งปันอาหาร กันในชุมชนได้						
3. มีการแบ่งปันอาหารกันระหว่างครัวเรือน ญาติและเพื่อนบ้าน						
4. มีการแลกเปลี่ยนแบ่งปันในชุมชน						

1.4 การมีความเสี่ยงจากปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่ออาหาร (ปัจจัยเชิงลบ)

ดัชนีวัดความมั่นคงทางอาหาร	ไม่มี	มี (ระดับ)				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. ความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อแหล่งอาหารในชุมชน						
2. ความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน						
3. ความเสี่ยงจาก โรคระบาด แมลงศัตรูพืชต่อแหล่งอาหารในชุมชน						
4. ความเสี่ยงจาก โรคระบาด แมลงศัตรูพืชต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน						
5. การได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ (เช่น การเพิ่มพื้นที่ปลูกปาล์ม การนำเข้าน้ำมันปาล์ม)						
6. การมีความเสี่ยงด้านแรงงาน (เช่น ขาดแคลนแรงงานในการปลูกปาล์มและการเก็บเกี่ยวผลผลิต การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ)						
7. ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับปาล์มน้ำมัน เช่น มาตรฐานปาล์มน้ำมัน RSPO เป็นต้น						
8. ความเสี่ยงด้านการเสื่อมโทรมของดินและฐานทรัพยากรธรรมชาติ						
9. ความเสี่ยงด้านกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน						

ตอนที่ 7 การปรับตัวต่อความไม่มั่นคงอาหารของครัวเรือน

1. ท่านมีความกังวลว่าครัวเรือนของท่านจะมีอาหารไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคหรือไม่

☐ ไม่เคย ☐ มีบ้าง ☐ ตลอดเวลา

2. ในกรณีที่ท่านมีอาหารไม่เพียงพอในการบริโภคของครัวเรือนท่านมีวิธีการปรับตัวอย่างไร(เลือกได้หลายคำตอบ)

☐ หาแหล่งอาหารที่มีราคาถูก	☐ ยืมอาหาร/เงินจากเพื่อนบ้านหรือญาติ
☐ ซื้ออาหารด้วยการใช้การเชื่อ	☐ หาอาหารตามแหล่งธรรมชาติ
☐ จำกัดปริมาณการบริโภคในแต่ละมื้อ	☐ ลดมื้อของการบริโภคในแต่ละวัน
☐ ขายทรัพย์สินในครัวเรือนเพื่อซื้ออาหารเพื่อบริโภค	☐ ขายสัตว์เลี้ยงเพื่อซื้ออาหารเพื่อบริโภค
☐ รับจ้างในและนอกภาคเกษตร	☐ ใช้เงินออมในการซื้ออาหาร
☐ ลดค่าใช้จ่าย	☐ อื่นๆ (ระบุ) _____

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามข้อมูลของท่านทุกอย่างจะใช้เพื่อการวิจัยโดยเฉพาะ

การลงพื้นที่เก็บข้อมูล

การคืนข้อมูลสู่ชุมชน

การเสวนา ณ โรงแรมแก้วสมุยรีสอร์ท

อาชีพเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

การเพาะเห็ดฟาง/นางฟ้า

การเลี้ยงวัว

การปลูกข้าวไร่

การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน/เลี้ยงผึ้ง

การปลูกพืชอื่น ๆ

สัญญาเลขที่ RDG5720054

โครงการ “สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
เปรียบเทียบกิจกรรมที่เสนอในข้อเสนอโครงการและกิจกรรมที่ได้จริง

Output		ในกรณีล่าช้า (ผลสำเร็จไม่ถึง 100%) ให้ ท่านระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่าน ดำเนินการ
กิจกรรม	ผลสำเร็จ (%)	
1.การสำรวจภาคสนาม รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและวิเคราะห์ ประมวลผลข้อมูลทุติยภูมิขั้นพื้นฐาน	100	
2.การพัฒนาและตรวจสอบเครื่องมือวิจัย การลงพื้นที่เพื่อ วางแผนสำรวจข้อมูลภาคสนาม และเริ่มสำรวจข้อมูล ภาคสนาม	95	ผลจากการทดสอบแบบสอบถาม และการ วางแผนสำรวจข้อมูลภาคสนามเกิดความ ล่าช้าเล็กน้อย เนื่องจากการแก้ไขปรับปรุง แบบสอบถามและการนัดหมายลงพื้นที่ซึ่ง จะต้องหาวันที่เหมาะสมที่จะได้รับความ ร่วมมือในแต่ละพื้นที่
3.การบันทึกและจัดระบบข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	100	
4.สรุป ประมวล และวิเคราะห์ผลข้อมูลจากภาคสนาม และ จากการสัมภาษณ์	100	
5 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอแนวทาง/ข้อเสนอแนะเชิง นโยบายเพื่อการบริหารจัดการ	100	
6.การจัดเวทีย่อยคืบข้อมูลสู่ชุมชนและทวนสอบข้อมูลครั้ง สุดท้ายก่อนปิดโครงการ	80	ผลจากการดำเนินการจัดเวทีย่อยคืบข้อมูลสู่ ชุมชนทำให้นักวิจัยต้องมีการวิเคราะห์ เพิ่มเติมในส่วนความแตกต่างของความมั่นคง ทางอาหารในแต่ละกลุ่มของผู้ปลูกปาล์ม น้ำมัน รวมทั้งการวิเคราะห์และสัมภาษณ์ เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการเพื่อ แก้ไขปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหารของแต่ละ พื้นที่เพื่อมาสังเคราะห์เป็นแนวทางแก้ไข
7. สรุปและประมวลผลข้อมูลทั้งหมดเพื่อจัดทำรายงานการ วิจัยฉบับสมบูรณ์	80	ความล่าช้าที่เกิดขึ้นจากกระบวนการหลังการ จัดเวทีย่อยคืบข้อมูลสู่ชุมชนทำให้ต้องมีการ ขอขยายระยะเวลาในการส่งรายงานฉบับ สมบูรณ์

ลงนาม..... (หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน)

วันที่ 30 มีนาคม 2559

เปรียบเทียบกิจกรรมที่เสนอในข้อเสนอโครงการ และกิจกรรมที่ทำจริง

กิจกรรมหลัก	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้	ผลลัพธ์ที่ได้จริง
1. รวบรวมข้อมูลสถิติ ทุติยภูมิ และวิเคราะห์ ประมวลผลข้อมูลทุติยภูมิ ขั้นพื้นฐาน	ข้อมูลสถานการณ์การเพาะปลูก ปริมาณ ผลผลิต การตลาด และราคาปาล์มน้ำมันใน ประเทศไทย ของพื้นที่ภาคใต้ และในจังหวัด สุราษฎร์ธานี รวมถึงนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้อง กับการขยายพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน - ข้อมูลการผลิตพืช ข้อมูลการทำการเกษตร ข้อมูลการใช้ที่ดินทำการเกษตร โดยเฉพาะ ปาล์มน้ำมัน ของภาคใต้และจังหวัด สุราษฎร์ธานี และจำนวนครัวเรือนเกษตรกร - ข้อมูลพื้นฐานด้านความมั่นคงอาหารในพื้นที่	ข้อมูลสถานการณ์การเพาะปลูก ปริมาณ ผลผลิต การตลาด และราคาปาล์มน้ำมันใน ประเทศไทย ของพื้นที่ภาคใต้ และในจังหวัด สุราษฎร์ธานี รวมถึงนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้อง กับการขยายพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน - ข้อมูลการผลิตพืช ข้อมูลการทำการเกษตร ข้อมูลการใช้ที่ดินทำการเกษตร โดยเฉพาะ ปาล์มน้ำมัน ของภาคใต้และจังหวัด สุราษฎร์ธานี และจำนวนครัวเรือนเกษตรกร - ข้อมูลพื้นฐานด้านความมั่นคงอาหารในพื้นที่
2.การพัฒนา และ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	แบบสอบถามที่พัฒนา และผ่านการทดสอบใช้ งานในเบื้องต้น	แบบสอบถามที่พัฒนา และผ่านการทดสอบใช้ งานในเบื้องต้น
3.การลงพื้นที่เพื่อวาง แผนการสำรวจข้อมูล ภาคสนาม และเริ่มสำรวจ ข้อมูลภาคสนาม	พื้นที่เป้าหมาย และช่วงเวลาที่เหมาะสม สำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนาม - ข้อมูลในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความ มั่นคงอาหาร จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม - รายงานความก้าวหน้าในรอบ 6 เดือน	พื้นที่เป้าหมาย และช่วงเวลาที่เหมาะสม สำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนาม - ข้อมูลในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความ มั่นคงอาหาร จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม - รายงานความก้าวหน้าในรอบ 6 เดือน
4. การบันทึกและ จัดระบบข้อมูลจากการ สำรวจภาคสนาม รวมถึง การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง	ฐานข้อมูลในประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการ สำรวจภาคสนาม ข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	ฐานข้อมูลในประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการ สำรวจภาคสนาม ข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
5.สรุป ประมวล และ วิเคราะห์ผลข้อมูลจาก ภาคสนาม และจากการ สัมภาษณ์	ผลวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามและการ สัมภาษณ์	ผลวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามและการ สัมภาษณ์
6.วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อ นำเสนอแนวทาง/ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อการบริหารจัดการ	แนวทาง/ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการ บริหารจัดการด้านความปลอดภัยอาหาร อย่างเหมาะสมและยั่งยืน	แนวทาง/ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการ บริหารจัดการด้านความปลอดภัยอาหาร อย่างเหมาะสมและยั่งยืน
7.การจัดเวทีย่อยคืบ ข้อมูลให้ชุมชน และทวน สอบข้อมูลครั้งสุดท้าย ก่อนปิดโครงการ	ข้อมูลและข้อเท็จจริงที่เป็นปัจจุบันซึ่งผ่าน การทวนสอบครั้งสุดท้ายจากชุมชน	ข้อมูลและข้อเท็จจริงที่เป็นปัจจุบันซึ่งผ่าน การทวนสอบครั้งสุดท้ายจากชุมชน

8. สรุปและประมวลผล ข้อมูลทั้งหมดเพื่อจัดทำ รายงานการวิจัยฉบับ สมบูรณ์	รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์	รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
--	---------------------------	---------------------------

ลงนาม..........(หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน)

(.....ศาสกร ธรรมโชติ.....)

วันที่ 31 เดือน มีนาคม ปี พ.ศ. 2559